2012 birželis

gamtos lobiai

www.zurnalasmiskai.lt

ŽURNALO MIŠKAI PRIEDAS

ISSN 2029-350X

Lankytinos vietos Lietuvos valstybiniuose miškuose

Places for visiting in state forests of Lithuania

M 1:500000

BALTIJOS JŪRA

Kuršių marios

LATVIJA

RUSIJA

LENKIJA

BALTARUSIJA

Miškų urėdijos
State forest enterprises

Saugomų teritorijų direkcijos
Directorates of protected areas

Medynų plotai pagal vyraujančių medžių rūšį 2011-01-01
Forest stands area by dominant tree species 01.01.2011

Partneris

Atstumai tarp Lietuvos miestų, km

ŽURNALO MIŠKAI PRIEDAS

www.zurnalasmiskai.lt

Priedas „Gamtos lobiai“
2012 m. birželis
Viršelyje – Aistės Mažonaitės nuotrauka – Raudonoji žiognagė

Leidėjas – VšĮ „Baltijos miškai“

Vyr. redaktorius Albertas Žostautas
tel. +370 687 80 560
Dizaino autorius Gediminas Lašas
tel. (8~5) 213 3352
Atsakingasis sekretorius Algimantas Patašius
tel. +370 676 24 509

Redakcinė kolegija:
Gintaras Aleknonis, Bronislovas Banys, Algirdas Brukas, Liudvikas Jakimavičius, Nerijus Kupstaitis, Darius Stončius, Albinas Tebėra, Rimantas Varkulevičius.

Redakcijos adresas:
V. Pietario g. 5–3, LT-03122 Vilnius
tel./faks. (8~5) 265 0629,
el. p. info@zurnalasmiskai.lt

Administracija:
tel./faks. (8~5) 265 0629,
mob. tel. +370 682 47 899
Reklama
mob. tel. +370 699 32 532
Prenumerata
mob. tel. +370 699 78 826

Prenumerata metams: Lietuvoje – 89 Lt

Užsienyje:
Latvijoje – 31 LVL, Estijoje – 654 EEK,
Švedijoje – 400 SEK, Lenkijoje – 171 PLN,
Norvegijoje – 355 NOK, D. Britanijoje – 32 GBP,
kitur Europoje – 42 EUR,
JAV – 59 USD,
Kanadoje – 70 CAD,
Australijoje – 74 AUD

Spausdino
UAB „Spaudos praktika“
Chemijos g. 29, LT-51333 Kaunas
Tiražas 15 000 vnt.

Už reklamos turinį ir kalbą redakcija neatsako.
Perspausdinant straipsnius ar jų dalis būtina gauti redakcijos sutikimą.
Redakcija pasilieka teisę redaguoti straipsnius.
Rankraščiai negrąžinami ir nerecenzuojami.

gamtos lobiai

TURINYS

G. Barzdžiukaitė. Lygiažvynis žaltys 3
A. Brukas. Miškai ir kultūros paveldas 4

Rytų Lietuva:
Trakų, Vilniaus, Šalčininkų, Švenčionėlių, Ignalinos, Utenos, Molėtų apylinkės 6–37

A. Brukas. Panemunės šilo parkas (I) 38

Vidurio Lietuva:
Kauno, Dubravos, Kaišiadorių, Jonavos, Panevėžio, Ukmergės apylinkės 40–64

G. Barzdžiukaitė. Sraigės 65
A. Brukas. Panemunės šilo parkas (II) 66

Vakarų Lietuva:
Telšių, Kretingos, Mažeikių, Šilalės, Rietavo, Raseinių, Jurbarko, Pagėgių apylinkės 68–93

D. Stončius. Mažasis erelis rėksnys 94
A. Brukas. Panemunės šilo parkas (III) 96

Pietų Lietuva:
Druskininkų, Prienų, Valkininkų, Varėnos, Marijampolės, Kazlų Rūdos, Vilkaviškio, Šakių, Lazdijų apylinkės 98–137

G. Barzdžiukaitė. Paprastasis vapsvavoris 138
J. Danauskas. A. Jonušo koplytstulpis Babrungėnuose . . . 139

Šiaurės Lietuva:
Joniškio ir Pakruojo apylinkės 140–143

Gražinos Barzdžiukaitės nuotr.

Lygiažvynis žaltys prie Čepkelių raisto

Miškai ir kultūros paveldas

Algirdas Brukas

Kultūros paveldo apsauga ypač teisine ir institucine prasme – mūsų visuomenėje labai jaunas reiškinys. Gal kaip tik tai ir yra viena svaresnių jo spartaus ir triukšmingo augimo, netgi sampratos keitimosi priežasčių. Šiandien kultūros paveldas suprantamas vis plačiau. Svarbi ne vien pavienių objektų apsauga, bet ir jų aplinkos bei istorinio konteksto globa ar bent pažinimas. Juk mūsų akyse paveldo apsauga savo globon paėmė šalia nekilnojamų kultūros vertybių arba materialinės kultūros objektų kilnojamas kultūros vertybes, kurios suprantamos ne vien kaip iškastas akmeninis kirvukas ar prieš šimtmečius nutapyta ikona, o daug plačiau, kaip su praeities atspindžiu susijusios žinios, vaizdiniai, galbūt net tradicijos ir įgūdžiai. Dėl to gali keistis kai kurių istorinių faktų interpretacijos ar santykiai tarp istorikų, paveldosaugininkų ir atskiros kūrybinės, netgi ūkinės šakos specialistų, atsirasti savotiškų „paveldo trikampių“. Vis dėlto mūsų laikais vis svarbiau ne tik puoselėti elitinius istorijos ir kultūros paveldo objektus, bet ir ugdyti pagarbą visam kultūros paveldui.

Kiek turime oficialiai įteisintų kultūros paveldo objektų Lietuvos miškuose, šiandien greičiausiai neatsakys niekas. Miškų statistikoje nurodytas tik miškuose esančių gamtos paminklų skaičius. Tiesa, urėdijų miškotvarkos projektuose galima rasti ir kultūros paveldo objektų sąrašus. Daugiausiai tai miškais tapę piliakalniai, pilkapiai, senkapiai, vėlesnių laikų kapinaitės, holokausto aukų kapai, partizanų žūties vietos, jų žeminės ir t. t.

O kiek turime kultūros paveldo objektų, tiesiogiai susijusių su miškais ir miško ūkiu? Pradėkime nuo didžiausių dalykų.

Kuršių nerijos nacionalinis parkas įrašytas į UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo objektų sąrašą. Taigi pasaulinės reikšmės objektas. Koks kultūros paveldas nerijoje svarbiausias? Žinoma, svarbios ir viena kita išlikusi žvejo gryčia, senasis Nidos ar Juodkrantės kaimelių suplanavimas, išpjaustytos vėjalentės, žirgeliai, lėkiai ir krikštai. Bet vien dėl jų į pasaulio paveldo objektų sąrašą nebūtume pakliuvę. Per visą neriją žmogaus sukurtas beveik 100 km ilgio apsauginis kopagūbris, daugiau nei šimtmetį vykdyti kopų tvirtinimo ir miškų įveisimo jose darbai, naudojant įvairias technologijas ir augalų rūšis, tarp jų ir svetimžemes, stichiškų gamtos jėgų – vandens ir smėlio – sutramdymas, kartu nesuardant gamtos harmonijos. Tai – tos svarbiausios vertybės, dėl kurių Kuršių nerija pripažinta pasaulinės reikšmės objektu. O rimčiausią indėlį į šį kūrinį įnešė XIX a. miškininkai. Tačiau kaip tik miškininkai ir liko pastūmėti į nuošalę (ar patys nusišalino) nuo rimtesnių nerijos reikalų. Jiems palikta „šventa“ teisė išklausyti niekada neklystančių botanikų, ornitologų, architektų ar šiaip visažinių visuomenės atstovų patarimų ir klusniai vykdyti juodesnius darbus.

Apie dvarų, pilių, miestų ir gyvenviečių parkus Lietuvos visuomenė žino gana daug. Prastesnė **miško parkų** padėtis. Pristeigėme jų ir su reikalu, ir be reikalo. Dabar pakalbėkim apie seniausius faktiškus miško parkus, kurie nusipelnę būti miškų kultūros paveldo objektais. Tokiais laikytume mažiausiai tris – Juodkrantės miško parką nerijoje, Kauno mieste esantį Panemunės šilą ir Vilniaus Vingio parką. XIX a. tokios oficialios sąvokos kaip „miško parkas“ nebuvo, bet Juodkrantės giria ir Vingio miškai pagal miško parkų principus pradėti tvarkyti XIX a. 6–7 dešimtmečiais, o Panemunės šilas Kaune – trečiąjį XX a. dešimtmetį, kai Kaunas tapo laikinąja sostine. Tai nėra vienodi ir lygiaverčiai objektai, bet jie galėtų tapti etaloniniais pavyzdžiais kuriant naujus miško parkus ir kai kam atimtų norą klijuoti miško parko etiketę prie bet kokio šabakštyno.

Tarp daugelio kitų Lietuvos parkų yra vadinamųjų peizažinių **parkų, kurių teritorijų dalį užima buvę natūralūs miškai**. Jie labai vykusiai pertvarkyti į estetiškus socialinės paskirties objektus ir su kita dažniausiai klasikinio pobūdžio ir formų parko sodo dalimi bei rūmais sudaro įspūdingą visumą. Iš šios grupės galima išskirti Palangos botanikos ir Užutrakio parkus. Jie turi paveldo objektų statusą. Bet mes, kaip miškininkai, neišnaudojame mūsų pirmtakų sukauptos patirties pritaikant natūralius miškus socialinėms reikmėms ir visų pirma miestuose, kur ne vieną natūralų masyvą ar jo dalį būtų galima transformuoti į daug geriau žmonių poilsiui pritaikytą ir estetiškesnį objektą. Vertingų

žingsnių sujungiant gyvenvietės parką su natūraliu mišku padaryta Girionyse. Tai, be abejo, geriausias sovietmečio laikų miško parkas. Jo grožis dar labiau išryškės senstant medynams.

Tai palyginti nesenų laikų paveldo vertybės. O ką vertėtų prisiminti iš gilesnės praeities? Savo užrašuose suskaičiavau dvi dešimtis medienos verslininkų ir pirklių pavardžių, dirbusių ir gyvenusių XVI–XVII a. Ar iš jų nė vienas nepaliko kokio reikšmingesnio paveldo objekto, ar visos jų giminės sunyko be ryškesnių pėdsakų? Atrodo, ne. XVII a. pradžioje daug LDK girių buvo išnuomotos 4 metams vengrų kilmės pirkliui Janušui Eperjašui ir vokiečių kilmės Jeronimui Kiršpinui Kiršenšteinui. Sutartys su jais buvo tęsiamos ir toliau. Abi giminės iš Lietuvos miškų praturtėjo ir čia suleido šaknis, įsigijo panemunėje buvusius valstybinius dvarus ir pasistatė garsias Panemunės (Eperjašai) ir Raudonės (Kiršenšteinai) pilis, o J. K. Kiršenšteino anūkas, irgi Jeronimas Kiršpinas Kiršenšteinas, netgi tapo LDK iždo valdytoju ir sekretoriumi. Raudonės pilis buvo jo pagrindinė rezidencija. Jeigu iš miškų praturtėjusių pirklių palikimas nepatinka, galime kalbėti apie LDK didiko Grigaliaus Valavičiaus rašytinį palikimą – XVI a. viduryje atliktą ir nemažą reikšmę ne tik Lietuvos, bet ir Baltarusijos bei Lenkijos istorijai turintį rašytinį darbą „LDK girių ir žvėrių perėjų revizija“.

Bet pereikime nuo elitinių dalykų prie miško ir medžio vaidmens mūsų etnokultūroje. Čia aiškiai neužtektų šventų medžių paieškų. Reikėtų domėtis, kaip atrodė ir veikė medienos verslovės, kai medžiai buvo nuleidžiami ir sortimentai, netgi storlentės, gaminami tik kirviais? Kaip gaminti, į kokią tarą dėti ir transportuoti pelenai, degutas, derva, medžio anglys? Kada pradėjome naudoti pjūklą ir kodėl pirmiau ne medžiams nupjauti? Kodėl ilgiems metams jis tapo staliaus įrankiu ir tik gerokai vėliau jį atrado medkirtys? Atsakius į šiuos ir panašius klausimus būtų aiškiau, ką ir kaip saugoti, atkurti, eksponuoti.

Nors paskutiniai sielininkai dar dirbo praeito amžiaus viduryje, viskas, kas siejasi su medienos plukdymu, irgi grimzta į užmarštį. Kaip atrodė lietuviškos vytinės, kuriomis ne tik mediena ir kitos miško gėrybės, bet ir žemės ūkio gaminiai iš atkampiausių Lietuvos ir Baltgudijos vietų keliavo į Dancigą ir Karaliaučių? Kaip, kas ir kur jas statė, kaip jos plaukė kanalais ar prieš srovę Nemunu grįždavo į namus? Kodėl mes, turėdami nuo Druskininkų iki Rusnės bent penkis valstybinius parkus ir dvigubai tiek urėdijų, lig šiol neturime rimtos ekspozicijos, skirtos seniesiems miško verslams, medienos plukdymui, medžio gaminiams. Tiesa, Druskininkuose turime „Girios aidą“, ir tai visais atžvilgiais su miškininkystės kultūros paveldu susijęs ir sveikintinas dalykas. Tačiau jis neišnaudoja galimybių. Juk žinybai nesudarytų jokios naštos išlaikyti bent vieną miškininką – istoriką ar tame pačiame „Girios aide“, ar Miškų institute, ar bet kurioje kitoje struktūroje.

Klausimus galima tęsti ir tęsti, kaip ir atsakyti arba ne besiremiant geriausiai biurokratų išmoktais žodeliais: „ne“, „negalima“, „neleisiu“.

Taip jau natūraliai susiklostė, kad pagrindinis istorikų tyrinėjimų objektas yra valstybės atsiradimo ir raidos reikalai, vadų ir šio pasaulio galingųjų gyvenimai, karai, revoliucijos, visokios reformos ir šiaip galvų kapojimai. Etnografai, nors ir pasukę į kasdienio žmonių praeities gyvenimo studijas, daugiau dėmesio skiria papročiams, apeigoms, tradicijoms, gyvenimo sąlygoms, buičiai, šeimai. Tad visa tai, kas susiję su atskiros ūkio šakos – miškininkystės – paveldu, lieka kaip ir nuošalyje nuo istorijos ar etninės kultūros profesionalų dėmesio. Kaip tik čia atsiranda niša miškininkams, kurie gali vaisingai prisidėti prie miškininkystės paveldo išsaugojimo, o tuo pačiu ir bendro šalies kultūros kėlimo.

Varnikų pažintinis takas

Vienas įdomiausių lankytinų objektų – Varnikų botaninio-zoologinio draustinio 3,5 km ilgio pažintinis takas, vedantis per Ilgelio pelkę. Maršrutas susideda iš 10 informacinių stotelių. Šis pažintinis takas leidžia pamatyti gražiausias ir sunkiai prieinamas draustinio vietas, suteikti lankytojams žinių apie gamtą, vietos kraštovaizdžio ypatumus, su jais susijusią žmonių veiklą; besimokantiems pagilinti įvairių dalykų žinias. Takas padeda nukreipti lankytojų srautus ir saugoti gamtą nuo nekontroliuojamo jos lankymo.

Nauja pažintinė trasa „Žaliasis takas“

Reliktinis sengirės medis

Spindžiaus miškas – kraštovaizdžio draustinis ir *Natura 2000* teritorija yra Trakų miškų urėdijos Aukštadvario girininkijoje, Aukštadvario regioninio parko teritorijoje. Tai išskirtinis Strėvos aukštupio dubaklonių miškų, ežerų ir pelkaičių kraštovaizdis. Šioje teritorijoje išskirta 13 Europos Bendrijos svarbos natūralių gamtinių buveinių tipų.

Keliaudami naujai įrengta 8 km pažintine turizmo trasa „Žaliasis takas“, rasite informacinių stendų, kurie supažindins su retu gamtos fenomenu – iš pelkėtos kalvelės čiurlenančiomis versmėmis, Spindžiaus šilo turtais, paslaptinga orchidėjų karalyste, Strėvos upe ir jos pakrantėse slypinčiomis pelkutėmis ir liūnais, įspūdingomis vakarų taigos, pelkėtų lapuočių miškų buveinėmis, sengirės medžiais galiūnais, mįslingais Lausgenių pilkapiais ir kitais įdomiais objektais.

Spindžiaus kraštovaizdžio draustinyje galite pamatyti net 26 augalų rūšis, įrašytas į Lietuvos raudonąją knygą, ir 4 augalų rūšis, saugomas Europos Bendrijoje. Čia gyvena retų rūšių žinduolių, paukščių, roplių, vabzdžių, moliuskų, o skiauterėtasis tritonas ir ūdra saugomi ne tik Lietuvoje, bet ir Europoje.

Vertinga gamtinė teritorija reikalauja ypatingo dėmesio. Trakų miškų urėdija kartu su Aukštadvario regioninio parko direkcija organizuoja ir vykdo gamtotvarkos darbus, gerina gamtinių buveinių, saugomų augalų augaviečių būklę, pritaiko įdomius objektus lankymui.

Raudonasis smėlis

Raudonosios knygos augalas – smiltyninis gvazdikas

Velnio duobė

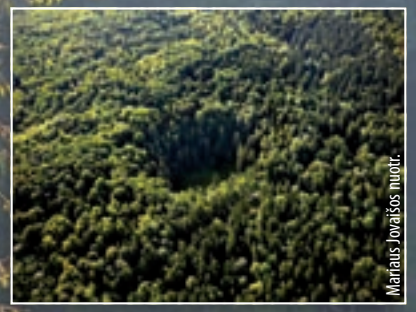

Mariaus Jovaišos nuotr.

Gamtos paminklas, mitologinis sakralinis kultūros paveldo objektas. Tai neaiškios kilmės duobė, kurios gylis – 40 m, durpių sluoksnio storis dugne – 9,5 m. Duobės plotis viršuje – apie 210 m, apačioje – 63 m.

Ant viršutinio šlaito įrengta apžvalgos aikštelė, iš kurios galima atidžiau apžvelgti šį gamtos paminklą. Aikštelė pritaikyta žmonėms, turintiems judėjimo negalią. Gruntiniu takeliu, vedančiu palei duobės šlaitą, galima nusileisti į duobės dugną, kur įrengta aikštelė su suoleliais atokvėpiui.

Aukštadvario piliakalnis

Aukštadvario piliakalnis – išskirtinis kultūros kompleksas, gynybinis centras ir miestelio užuomazga. X–XIV a. piliakalnyje stovėjo medinė pilis. Vėliau, piliai netekus gynybinės reikšmės, čia įsikūrė Didžiojo kunigaikščio dvaras, lėmęs Aukštadvario miestelio pavadinimą. Piliakalnis yra Trakų miškų urėdijos Aukštadvario girininkijos ir Aukštadvario regioninio parko teritorijoje. Piliakalnis stūkso miestelio pakraštyje, ant Pilaitės ežero kranto, labai patogioje lankymui ir turizmui vietoje. Dabartiniu metu jis tapęs parko lankytojų ir vietos gyventojų traukos centru. Piliakalnio teritorijoje pašalinti seni medžiai ir virtuoliai, įrengti laiptai, o piliakalnio papėdę saugo suolelių – užtvarų juosta. Prie apatinės laiptų į piliakalnį dalies ir rytinėje piliakalnio pusėje šalia keliuko pastatyti informaciniai stendai.

Saidės pažintinis pėsčiųjų takas

Saidės pažintinis takas įrengtas palei nepakartojamo grožio Saidės upelį. Senų ąžuolų paunksnėje, klausantis per gausybę akmenų garmančio Saidės upelio, galima pajusti nepaprastą šios vietos gamtos grožį. Daug paslapčių gaubia netoli upelio esančią menamą šventvietę, kurioje akmenys išsidėstę ratu, ir netoliese gulintį Aukuro akmenį. Keliaudami pažintiniu taku galėsite aplankyti šalia Saidės ir Neries santakos stūksantį įspūdingų matmenų didįjį Saidės akmenį. Tako pradžioje įrengta pavėsinė su laužaviete, tualetas. Takas vingiuoja pro Stirnių piliakalnį, į kurį užkopę patogiais laiptais galėsite pasigrožėti nuostabia panorama. Informaciniuose stenduose rasite informacijos apie slėnio atsiradimo istoriją, mitologiją, susipažinsite su turtinga biologine įvairove.

Lauzgenių eglė – galimai aukščiausia Lietuvoje

Ji auga Aukštadvario regioninio parko Spindžiaus kraštovaizdžio draustinyje, VĮ Trakų miškų urėdijos Aukštadvario girininkijos 143 kv. 3 skl., valstybinės reikšmės Spindžiaus miške.

Įgyvendinant Spindžiaus miško, vietovės, atitinkančios gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, gamtotvarkos priemonę – vakarų taigos buveinės tvarkymo darbus, siekiant atkurti ir išsaugoti plačialapės klumpaitės augavietę su tamsialapio skiautalūpio, raudonojo garbenio populiacijomis, buvo pastebėtas išskirtinių matmenų paprastosios eglės medis. Dendrometriniai medžio matmenys: skersmuo 105,4 cm (1,3 m aukštyje nuo šaknies kaklelio), aukštis – 43,7 m, stiebo tūris (su žieve) – 15,5 m^3.

Lauzgenių eglė yra galimai aukščiausia ir viena iš stambiausių Lietuvos eglių.

Kviečia Vilniaus krašto miškai

XX a. ypač išryškėjo rekreacinė miško funkcija, tai yra miško pritaikymas žmogaus fizinių ir dvasinių jėgų susigrąžinimui. Žmogus vis dažniau traukia į mišką – atsikvėpti nuo darbų, rutinos, miesto šurmulio, pabūti su draugais, šeima, savimi... Visais laikais miškas žmogui buvo kaip dvasios atgaivos šaltinis.

Vilniaus miškų urėdijos miškininkai jau seniai svetingai atkėlė vartus sostinės ir aplinkinių rajonų gyventojams bei miesto svečiams. Miškininkų dėka mūsų krašto miškuose gausu ne tik poilsio vietų, bet galime pasidžiaugti ir miškininkų triūsu įrengtais pažintiniais pėsčiųjų takais.

Tikru dvasios atgaivos šaltiniu, nepakartojamo poilsio forma po darbų ir rūpesčių yra tapęs pažintinis takas, įrengtas Dūkštų ąžuolyne – sankryžoje tarp trijų istorinių Lietuvos sostinių: pirmosios sostinės Kernavės, Trakų ir dabartinės sostinės Vilniaus. Tai vienas seniausių ir didžiausių mūsų šalyje žmogaus rankų nepaliestų ąžuolynų. Šiame unikaliame 302 ha medyne įsteigtas 36,2 ha ploto gamtinis rezervatas, kuriame draudžiama bet kokia ūkinė veikla. Šių vietų ąžuolams – 180–200 metų.

Vilniaus miškų urėdijos miškininkai, norėdami su šio medyno vertybėmis supažindinti visuomenę, o kartu ir išsaugoti unikalų gamtos kampelį ateities kartoms, įrengė du teminius pažintinius takus: Dūkštų ąžuolyno pažintinį taką ir Dūkštos pažintinį pėsčiųjų taką.

Dūkštų ąžuolyno takas – tai tarsi ąžuolo šaka su trimis atšakomis: mitologinis Žalčio takas, Gamtos takas bei Ąžuolyno atkūrimo takas. Pažintinis takas prasideda skulptūra Lietuvos karaliui Mindaugui, nes manoma, jog būtent šiose apylinkėse ir kūrėsi Mindaugo Lietuva.

Eidami Mitologiniu taku grožėsitės skulptūromis iš medžio, vaizduojančiomis senovės lietuvių pagonių dievus ir dievaičius, istorinius ir mitologinius personažus. Gamtos tako atšaka veda pro unikalius ąžuolyno augalus, žvėrių išmintus takus ir tikrąjį medyno vaizdą, o Ąžuolyno atkūrimo takas supažindina su miškininkų darbu saugant ir atkuriant ąžuolyną. 2,2 km ilgio pažintinio tako pabaigoje lankytojus pasitiks paslaptingasis Airėnų akmuo. Tai – mįslė, kurios iki šiol mokslininkai dar neįminė. Ant šio didžiulio ąžuolyne dunksančio riedulio matomi įspausti paslaptingi ženklai, panašūs į runas ar kitus rašmenis, o šoniniame paviršiuje matyti lygiakraštis kryžius, kuris, kaip manoma, senovėje simbolizavo ugnį arba saulę...

Dūkštų ąžuolynas unikalus ne vien šimtamečiais ąžuolais, bet ir retomis augalų, paukščių, gyvūnų, vabzdžių, grybų, kerpių rūšimis. Čia auga daugiau nei 280 rūšių augalų. Pavasarį Dūkštų ąžuolynas pražysta geltonai: savo geltonas galvas į saulę kelia ankstyvasis šalpusnis, pavasarinis švitriešis, geltonžiedė plukė. Vėliau ąžuolyną savo žiedais papuošia triskiautė žibuoklė, tamsioji plautė, gegužinė žvynašaknė.

Žingsniuodami takais būsite nustebinti ir Dūkštų ąžuolyno sparnuočių, gyvūnų, vabzdžių, grybų, kerpių gausa ir įvairove. Apie jų įdomų ir paslaptingą pasaulį galėsite daugiau pasiskaityti čia pat įrengtuose informaciniuose stenduose.

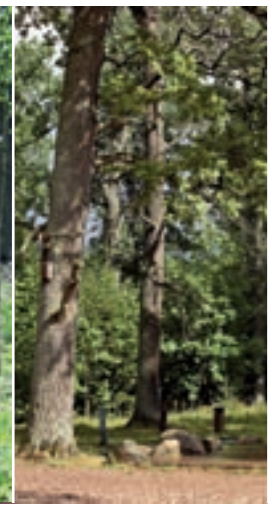

Apkeliavę pažintinį taką suaugusieji turės galimybę pasibūti ten įrengtoje poilsiavietėje, o vaikai galės pasisūpuoti sūpuoklėse.

Svarbu, jog miškininkai, rengdami šį taką, pa-

galvojo ir apie žmones su judėjimo negalia – takas pritaikytas ir neįgaliesiems.

Vilniaus miškų urėdija drauge su Neries regioninio parko direkcija Vilniaus gyventojus bei sostinės svečius kviečia pasivaikščioti ir Dūkštų kraštovaizdžio draustinyje įrengtu Dūkštos pažintiniu pėsčiųjų taku, besidriekiančiu Dūkštos upelio pakrante. Šis Dūkštos pažintinis pėsčiųjų takas jungia Dūkštų ąžuolyną su Karmazinų piliakalniu.

Čia apsilankiusieji pasivaikščios nuostabiais Dūkštos upelio krantais, aplankys 1994 m. Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės akto signatarų ir LR Seimo narių sodintą ąžuolyną, pamatys kadaise čia veikusį vandens malūną, pasigrožės nuo Bradeliškių piliakalnio atsiveriančiais vaizdais. O galiausiai galės užkopti į Karmazinų piliakalnį, kuris, kaip byloja padavimai, galėjo būti sakralinė lietuvių vieta – alkakalnis.

Keliaujant Dūkštos pažintiniu taku negalima neaplankyti įspūdingo dydžio Šventojo Daubos ąžuolo, kurio apimtis siekia net 4,95 metro. Visur įrengti informaciniai stendai, atokvėpio vietos, kviečia natūralūs miško ir pievų takeliai. Dūkštos šlaitų grožiui abejingas neliks nė vienas lankytojas.

Trečiasis bendras sėkmingai įgyvendintas parko ir Vilniaus miškų urėdijos projektas – Karmazinų pažintinis pėsčiųjų takas. Įrengtas visai greta išpopuliarėjusių Dūkštų ąžuolyno ir Dūkštos pažintinių takų – Neries regioniniame parke, Velniakampio draustinio pašonėje.

Šis takas atskleidžia kito Neries regioninio parko kampelio – miškingo Neries slėnio – kraštovaizdžio grožį.

4 kilometrų ilgio Karmazinų pažintinis pėsčiųjų takas įrengtas siekiant lankytojams atskleisti Neries regioninio parko kraštovaizdžio grožį, supažindinti su medynų įvairove, mitologine ir istorine upės reikšme.

Keliaujant taku galima aplankyti didžiausią Vilniaus krašte Karmazinų pilkapyną, kuriame yra vieninteliai Lietuvoje po archeologinių kasinėjimų atkurti pilkapiai, pasigrožėti kerinčiu nuo 60 m aukščio skardžio atsiveriančiu Didžiosios Velniakampio kilpos vaizdu, sužinoti apie senovės lietuvių laidojimo papročius, mitologinius akmenis,

kadaise klestėjusį sielių plukdymą Nerimi, augalus ir gyvūnus.

Miškų urėdijos ir parko direkcijos darbuotojai šį taką įrengė suprasdami jo istorinę, kultūrinę svarbą, taip pat norėdami gamtos mylėtojams parodyti **natūralius gamtinius ir kultūrinius lobius, slypinčius visai šalia mūsų sostinės.**

Keliauti šiuo Karmazinų pažintiniu pėsčiųjų taku nėra lengva – **take daug stačių šlaitų, ne visur įrengti laiptai, kadangi buvo siekiama, kad lankytojai pamatytų kuo natūralesnę, žmogaus nepaliestą gamtą.**

Vilniaus miškininkai tikisi, kad čia užsuka grožiui ir gamtai neabejingi lankytojai, o žinios skatina mylėti savo kraštą, saugoti gamtą.

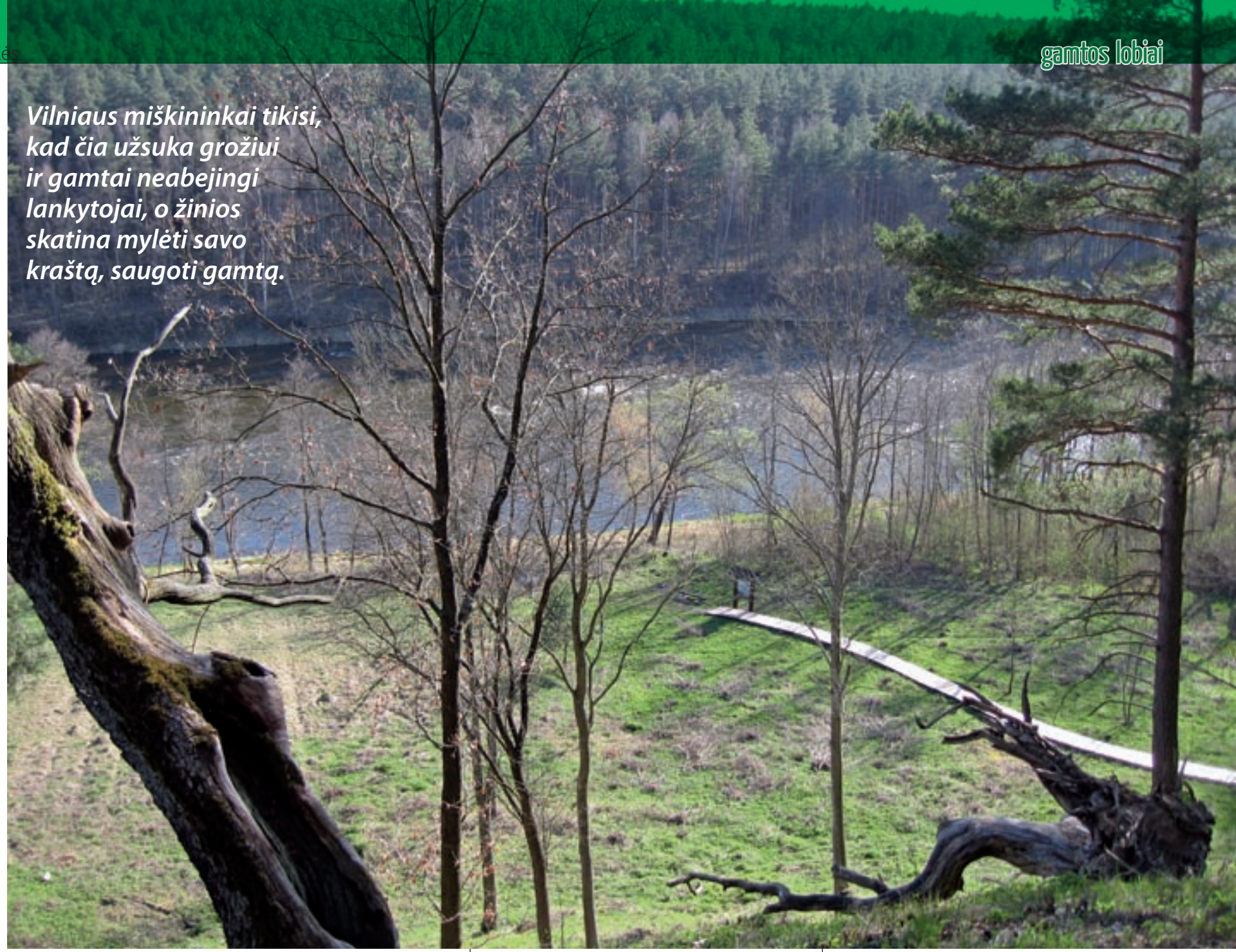

Atvykę lankytojai gali ne tik gėrėtis šių vietų grožiu, klausytis medžių ošimo, kvėpuoti nuo Neries sklindančia gaiva, **tiesiog pabėgti nuo kasdienio miesto šurmulio,** bet ir susipažinti su šių vietų gamtos vertybėmis. Čia įrengta net 19 informacinių stendų, o **pavargę keliautojai galės atsipūsti įrengtose atokvėpio vietose, poilsiavietėse.**

Iš Vilniaus į pažintinius takus Jūs pateksite važiuodami pro Sudervę Kernavės link. Vėliau sekite nuorodas ir lengvai nuvyksite į norimą taką.

Važiuodami iš Kauno ties Vieviu sukite į dešinę, Maišiagalos–Dūkštų kryptimi, Vilniaus link ir sekite nuorodas į takus.

VĮ VILNIAUS MIŠKŲ URĖDIJA
Smolensko g. 15, LT-03201 Vilnius
Tel. (8 5) 233 61 59
Faks. (8 5) 216 09 30
El. paštas info@vilmu.lt
Interneto svetainė www.vilmu.lt
Miškų urėdas Artūras Nanartavičius

Norviliškės

Dieveniškių istorinis regioninis parkas

Dėl unikalaus ir įdomaus krašto etnokultūrinio palikimo Dieveniškių apylinkės paskelbtos istoriniu regioniniu parku, vienintelių turinčiu tokį statusą tarp 30-ties Lietuvos regioninių parkų.

Jis įsteigtas 1992 metais. Jo plotas 8 609 ha. Parko ypatybė – senųjų gatvinių kaimų tinklas, susidaręs XVI a. valakų reformos metu. Dieveniškių apylinkėse išplitęs vienpusis sodybos tipas. Neilgoje juostoje Gaujos slėnyje ir kalvotose vietose tarp Poškonių ir Dieveniškių yra išsidėstę net 13 gatvinių kaimų, kurie sudaro 3 arti vienas kito esančių kaimų grupes. Toks kaimų išsidėstymas kitose Lietuvos vietovėse retas dalykas. Žižmų, Rimašių ir Poškonių kaimuose yra paminklinių statinių, statytų XIX a. pab.–XX a. pr.

Šimašiuose yra 7 sodybos, kurios įrašytos į Lietuvos kultūros vertybių registrą, o Žižmuose 8 sodybos, kuriose yra 28 statiniai, pastatyti XIX a. pab.–XX a. pr. Gyvenamieji namai turi nemažai

Poškonių kaimas

puošybinių elementų, palangės ir antlangės išdrožinėtos geometriniais raštais. Kultūros paminklu laikytinas senosios Poškonių mokyklos pastatas. Dabar čia įsikūręs Dieveniškių istorinio regioninio parko informacijos centras. Nedideliame muziejuje yra eksponuojami senieji namų apyvokos daiktai, surinkti XIX a. pab.–XX a. pr. Dieveniškių apylinkėse. Čia eksponuojami vietos audėjų išausti tradiciniai lininiai audiniai – lovatiesės, rankšluosčiai, staltiesės, juostos.

Nors parko valdose yra tik 1 piliakalnis – Bėčionių, pilkapių gausa negali pasigirti nė vienas kitas šalies parkas. Stakų pilkapynas apima 42 pilkapius, Poš-

konių pilkapyne yra 22 m skersmens ir 1,8 aukščio pilkapis, vertingi ir Didžiulių, Senųjų Miežionių bei kiti pilkapynai.

Dieveniškių regioniniame parke ledyno epochos pėdsakai yra mitologiniai akmenys, kurių parke yra labai daug. Į pietryčius nuo Didžiulių, ties riba su Pupiškių kaimu, galima pamatyti du įdomius archeologinius paminklus. Didysis akmuo vadinamas Jankeliu, mažesnysis Jankeliuku. Šie mitologiniai akmenys apipinti gražia legenda apie du muzikantus, kurie grįždami iš vestuvių nusprendė pailsėti. Kitas mitologinis akmuo „Užkeiktos vestuvės“, esantis Zajasiškių miško vietovėje, irgi apipintas gražia legenda apie vestuves. Sakoma, kad šis akmuo esąs jaunosios motinos prakeiktas vestuvininkų pulkas ar motinai ištarus prakeikimą ant ištekančios dukros nukritęs ir ją pražudęs akmuo. Už dviejų kilometrų nuo „Užkeiktų vestuvių“, prie vieno Dieveniškių pilkapio riogso „Moku“ vadinamas akmuo. Daugelį metų žmonės tikėjo gydomąja šio akmens galia.

Rūdninkų giria

Tai vieno didžiausių Lietuvoje masyvų – Rūdninkų miškų, kurių plotas siekia 26 000 ha, – dalis. Girios biotopų kompleksas – viena vertingiausių rajono teritorijų. Ties Zygmantiškėmis iki 30 m aukščio iškyla kontinentinės kopos. Atvira smėlyno plynė, suformuota nuo mėtytų bombų, sukeltų gaisrų, yra unikalus kontinentinių smėlynų darinys. Rūdninkuose yra 3 ežerai. Netoli poligono – Šulnio ežerėlis (1,5 ha). Rūdninkų pietryčiuose, kontinentinių kopų apribotuose pelkynuose, – Gulbino ežeras. O Kernavo ežeras – šalia Atsiskyrėlio kalno. Rūdninkų kaimo gyventojai pasakoja, kad šioje vietoje XIX a. gyveno atsiskyrėlis, kuris kepure sunešė iš ežero smėlį ir supylė kalną.

Rūdninkų ir Rūdninkų girios pavadinimas kilęs nuo geležies rūdos, kurios buvo turtingi aplinkiniai pelkėti miškai. XV–XVII a. kunigaikščiai, naudodamiesi šiais gamtos turtais, čia įkurdavo kasyklas,

Rūdninkų bažnyčia

Paminklas 1863 m. sukilimo dalyviams atminti

kalves, dirbtuves. Rūdninkų giria ir gyvenvietė buvo prie pagrindinio vieškelio, kuris nuo senų laikų jungė dvi bendros valstybės sostines – Vilnių ir Krokuvą. Rūdninkų giria buvo nepaprastai tinkama vieta karališkoms medžioklėms. Rūdninkai, įkurti karaliaus Kazimiero Jogailaičio, dažnai vadinamu Karališku kaimu. Mėgstamiausia Jogailaičio pramoga buvo medžioklė. 1470 m. žiemą, kai Kazimieras Jogailaitis kartu su žmona medžiojo Vilniaus apylinkėse, įsakė Rūdninkų girioje medžioklės dvaro pastate pastatyti koplyčią. Taip buvo nuspręsta, kai, užpuolus lokiui, pavyko karalių išgelbėti nuo mirties. Vėliau koplyčia kartu su dvaru sudegė.

Vaizdingos Rudninkų upės traukia lankytojus

1511 m. vietoj sudegusio medžioklės dvaro pastatyti treji rūmai. Juos šalia esančių kūdrų ant aukštų pamatų surentė iš stambių pušų. Pagrindinis pastatas, apsuptas Merkio, stovėjo ant mažos kalvos. Šiaurinėje pilies dalyje buvo kūdra, sujungta perkasu su upe, iš kurios ir semtas vanduo. Šių rūmų paskutiniajame aukšte buvo karaliaus kambariai. 1554 m. gegužės mėnesį viename iš jų Žygimantas Augustas pašarvojo savo antrosios žmonos Barboros Radvilaitės palaikus, kai, pervežant juos iš Krokuvos į Vilnių, laukė, kol Vilniaus Katedroje bus įrengta vieta laidojimui.

Už kelio, taip pat ant aukšto Merkio kranto stovėjo du mažesni dvarai. Viename iš jų medžioklių metų apsigyvendavo Žygimantas Senasis, kitame – jo sutuoktinė karalienė Bona. Netoliese esantys kiti pastatai buvo skirti medžiotojams, dvariškiams, taip pat čia buvo karališkos arklidės. Kaimo gyventojai pasakojo, kad medžiotojai šaudė žvėris tiesiai iš paviljono langų. Šiuo metu toje vietoje, kur anksčiau buvo karališkas dvaras, galima rasti pastatų ir pamatų liekanų.

Zigmantas Vaza, nors ir retai lankydavosi Vilniuje, neleido išnykti Rūdninkams. Jo sūnaus Vladislovo Vazos, kuris būdavo čia dažniau, įsakymu buvo suburta miško sargyba. 1655 m. caro kariuomenė sudegino Rūdninkų dvarą ir bažnyčią. 1790 m. bažnyčia atstatyta ir atkurta parapija.

Rūdninkų giria tapo įvairių istorinių įvykių liudininke. 1863 m. sukilimo dalyviai čia kovėsi su caro kariuomene. Šiam įvykiui atminti girioje pastatytas ne vienas paminklas. Vienas jų 1975 m. pastatytas Rūdninkų kaimo šiauriniame pakraštyje, Merkio dešiniajame krante, prie kapinių. Senųjų Macelių kapinėse yra medinis kryžius žuvusiems sukilėliams. Čia žuvo 22 sukilėliai. Kaimo žmonės juos palaidojo ir pastatė aukštą ąžuolinį kryžių.

Antrojo pasaulinio karo metais Rūdninkų girioje buvo įsikūrę Armijos Krajovos skyriai. Žuvusiems šios armijos kariams pastatytas kryžius, kurio užrašas mena, kad šioje vietoje ilsisi 25 Armijos Krajovos kariai, žuvę 1945 m. sausio 6–7 d. nelygioje kovoje su NKVD pajėgomis. Rūdninkų girioje glaudėsi ir partizanai. Ir dabar galima pamatyti jų žeminių liekanas. 1941–1945 m. girioje nuo vokiečių slapstėsi kelios žydų šeimos. Jos gyveno žeminėse ir netgi turėjo mažą ūkelį.

Rūdninkų girioje galima išvysti ir senosios girininkijos liekanas. Ji pastatyta tarpukario laikotarpiu gamtininko Vlodimežo Korsako, dirbusio Valstybinių miškų direkcijoje medžiotoju. Apie 10 metų praleidęs Rūdninkų girioje jis parašė knygą „Rūdninkų giria“. Čia atvykdavo medžioti ir Lenkijos Respublikos prezidentas Ignacy Moscicki.

Upėiviams įrengtos turistinės trasos

Juodalksnis gumbulis

Prie tilto per Peršokšnos upelį pasitinka ypač storas juodalksnis – vietinių žmonių pramintas „Gumbuliu“. Mat visas gumbuotas ir gausiai apaugęs samanomis. Jam apie 140 metų, jo skersmuo – 90 cm. Iš tolo jį galima palaikyti ąžuolu, nes galingos šakos ir storas kamienas.

Paparčiai

Paparčiai, kurių lapai panašūs į stručio plunksnas

Tai paupiniai jonpaparčiai. Švenčionių girininkijoje, prie upelio, šie gražuoliai išauga net iki 2 m aukščio, nors literatūroje rašoma, kad augalas pasiekia 1 metro aukštį.

Paupinis jonpapartis auga miško upelių slėniuose, šaltiniuotuose miškuose, krūmuose, daubose. Mėgsta derlingą dirvožemį ir pavėsį. Sporifikuoja birželio–rugsėjo mėn.; sporas barsto kitą pavasarį. Požeminis stiebas trumpas, juodas, nedaug išlenda virš žemės. Vegetatyviniai lapai trumpakočiai, šviesiai žalias lakštas. Lapai išsidėstę ratu ir sudaro piltuvo pavidalo puokštę, iš kurios centro išauga sporifikuojantieji lapai. Tai gražus dekoratyvinis augalas, kuris auginamas ir sodybose. Lotyniškai šis papartis vadinamas *Matteuccia struthiopteris*. Graikiškai *stroytos*, *struthion* – varnėnas, strutis; vadinasi, jonpaparčio lapai panašūs į stručio plunksnas.

Cirkliškio pažintinis takas

Šis pažintinis takas įrengtas VĮ Švenčionėlių miškų urėdijos Modžiūnų girininkijos 487 kvartale. Tai buvusio pasivaikščiojimo tako nuo Cirkliškio dvaro sodybos iki Perkūno piliakalnio rekonstrukcija. Šio pažintinio tako tikslas – išsaugoti, tvarkyti ir racionaliai naudoti kultūros ir gamtos paveldą bei istoriniu ir rekreaciniu požiūriu vertingą Rytų Aukštaitijos kompleksą, vykdyti teritorijos tyrimus bei stebėjimus, ugdyti visuomenės aplinkosauginį mąstymą, atskleisti gamtinę vietovės įvairovę – reljefą, vandenis, augaliją, gyvūniją bei leisti pajusti jų darną.

Aukščiausia Lietuvos pušis

Aukščiausia Lietuvos pušis auga Labanoro girioje, VĮ Švenčionėlių miškų urėdijos Antaliedės girininkijoje, Kiauneliškio rezervate. Jos aukštis – 44 metrai, amžius – apie 200 metų. Tai dviviršūnė 66 cm skersmens (1,3 m aukštyje) pušis. Ilgą laiką nepavyko tiksliai išmatuoti šio medžio aukščio, nes ji šiek tiek pasvirusi ir auga banguotoje vietovėje. 2006 m. kovo 22 d. atvykęs specialistas įkopė į medį ir išmatavo aukštį.

Adamavo ąžuolas

Respublikinės reikšmės gamtos paveldo objektas. Auga Švenčionių rajono Adamavo kaime, apie 1,160 km nuo Švenčionių–Mielagėnų kelio, šalia buvusio dvaro parko. Medis išskirtinio dydžio. Ąžuolo kamieno apimtis – 7 m, skersmuo – 2,2 m, aukštis – 24 m, amžius – daugiau kaip 600 metų. Medžio perspektyvumas – iki 1 000 metų.

Ignalinos miškų urėdija plyti rytinėje Lietuvos dalyje, čia yra ir pats ryčiausias Lietuvos taškas, miškais besiribojantis su Baltarusijos Respublika. Urėdija valdo 23,2 tūkst. ha valstybinių miškų. Juos prižiūri 6 girininkijos: Dūkšto, Daugėliškio, Kaltanėnų, Tverečiaus, Minčiagirės ir Vaišniūnų. Iš viso urėdijos plotas kartu su privačiais ir privatizuoti skirtais miškais sudaro 65 tūkst. ha, iš jų 32,7 tūkst. ha miškų priskirti saugomoms teritorijoms. Šiose Aukštaičių aukštumos daubose ir kalvose plyti patrauklūs ir paslaptingi miškai, žaliomis juostomis juosiantys daugybę ežerų ir upių. Vaizdingas kraštovaizdis, protakomis sujungtų ežerų gausa, Žeimenos upė, archajiškas Lietuvos kaimas, gražūs miškai sudaro puikias prielaidas vis didėjančiam tiek organizuotų, tiek neorganizuotų lankytojų srautui Ignalinos krašte. Lankytojų ypač pagausėjo 1974 m. įkūrus Aukštaitijos nacionalinį parką.

Urėdija savo teritorijoje turi įrengusi 7 stovyklavietes, 14 poilsiaviečių, 23 atokvėpio vietas, 2 apžvalgos aikšteles. Stovyklavietės ir poilsiavietės įrengtos gražiausiose miškų vietose. Čia pastatytos pavėsinės su baldais, persirengimo kabinos, vaikų žaidimo ir sporto aikštelės, laužavietės, įrengti lieptai į ežerą. Dalis poilsiaviečių pritaikyta neįgaliesiems. Šiuo metu minėtose stovyklavietėse dar siūlomi 1–5 dienų trukmės žygiai valtimis ar baidarėmis tarpusavyje susisiekiančiais ežerais, pėsčiųjų žygis žymėtu maršrutu nuo Palūšės iki Tauragnų. Mėgstamos poilsiautojų dviračių trasos po Ignalinos rajoną. Populiarios kelionės automobiliais didžiuoju ir mažuoju parko žiedu bei ekskursijos po centrinę parko dalį. Keliaujant aplankomas Ladakalnis, ant kurio, manoma, buvo aukojamos aukos baltų gyvybės deivei Ladai. Nuo šio kalno atsiveria 6 ežerų panorama. Lankytojų mėgstamas Ginučių piliakalnis ir vandens malūnas, senovinis bitininkystės muziejus, kuriame pristatomas seniausias Lietuvos girių verslas – drevinė bitininkystė.

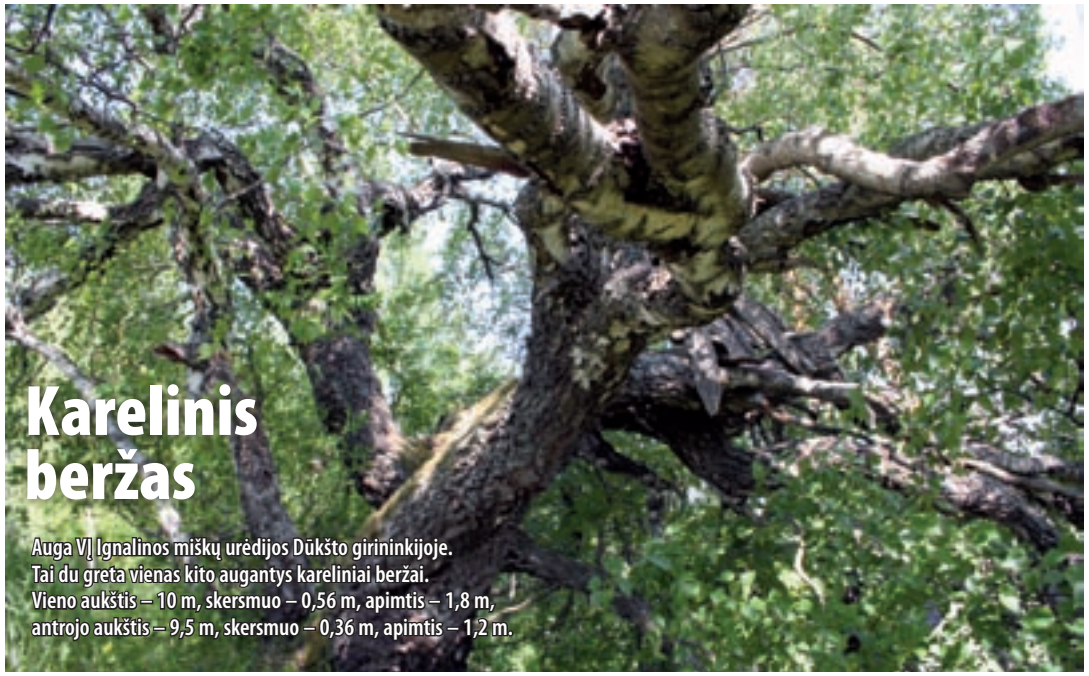

Karelinis beržas

Auga VĮ Ignalinos miškų urėdijos Dūkšto girininkijoje.
Tai du greta vienas kito augantys kareliniai beržai.
Vieno aukštis – 10 m, skersmuo – 0,56 m, apimtis – 1,8 m,
antrojo aukštis – 9,5 m, skersmuo – 0,36 m, apimtis – 1,2 m.

Ąžuolas su akmeniu

Ąžuolas auga
Daugėliškio girininkijoje.
Medžio aukštis – 23,5 m,
skersmuo – 1,3 m.
Akmuo įaugęs nuo 1,1 m iki 1,5 m
kamieno aukščio.
Akmens įaugimo ilgis – 0,44 m
baigiantis akmens įaugimui,
ąžuolas šakojasi į du kamienus.

Šuminų pušis

Aukštis – 16 m.
Skersmuo – 1,3 m.
Amžius – 200–300 metų.
Auga Šuminų kaime, Utenos r., Tauragnų sen.
Valstybės saugomas gamtos paminklas.

Trainiškio ąžuolas

Trainiškio ąžuolo drevėje telpa 10 žmonių

Aukštis – 26 m.
Kamieno apimtis – 6,4 m.
Amžius – 800 metų.
Auga Trainiškio kaime, Ignalinos r., pietrytinėje Baluošo ežero pakrantėje.

Iki krikščionybės tai buvo šventas pagonių ąžuolas. Tuo metu dabartinėse Lietuvos žemėse augo ištisos šventų ąžuolų giraitės.

Valstybės saugomas gamtos paminklas.

Dauniškio parkas Utenoje

Adolfo Sinkevičiaus nuotr.

Utenos Dauniškio parkas – viena mėgstamiausių uteniškių ir miesto svečių poilsio vietų. Tai sutvarkyta 29 ha teritorija, modernumu nenusileidžianti Vakarų valstybių poilsiavietėms.

Didieji laiptai Ąžuolijos draustinyje

Rositos Develkienės nuotr.

Dauniškio ežero pakrantė išpopuliarėjo Utenos rajono savivaldybei 2004 m. nutarus čia įkurti parką. Nutiesti pasivaikščiojimo takai, o šlapiose durpingose vietose panaudotos medinių takų konstrukcijos, leidžiančios saugoti pakrantės augmeniją. Dabar šiais takais galima pasivaikščioti aplink visą ežerą, pavargus prisėsti ant šalia esančių suoliukų, o ežero pakrantes apžvelgti nuo pontoninio liepto. Parko teritoriją puošia naujai pasodinti želdiniai, prižiūrima veja. Vaikus čia traukia nauji žaidimų, vyresniuosius – sporto įrenginiai. Didelį įspūdį parko lankytojams palieka ir Utenos 750 metų jubiliejui ežere įrengtas muzikinis ir šviečiantis fontanas su vandens ekranu.

Ąžuolijos draustinis – gumbuotasis ąžuolas

Rositos Develkienės nuotr.

Tie, kurie nori pajusti gamtos prieglobsčio žavesį, turėtų aplankyti 1,5 km į pietus nuo Utenos prasidedantį ir 305 ha plotą užimantį Ąžuolijos mišką. Tai vienas iš trijų didesnių rajono ąžuolynų, besitęsiantis apie 4,5 km iš šiaurės į pietvakarius. Dalis šio ąžuolyno (68,2 ha) 2001 m. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu paskelbta Ąžuolijos botaniniu zoologiniu savivaldybės draustiniu. Jame įrengtas mokomasis gamtos takas, kuriuo keliaudami lankytojai gali susipažinti su seno lapuočių miško ir čia tekančio upelio gamtine įvairove.

Užpalių miestelyje, į pietvakarius nuo Lygamiškio piliakalnio, trykšta Krokulės šaltinis. Į gamtos paveldo objektų sąrašą įrašyta Krokulė žmones traukia savitumu: vieni, tikėdamiesi sėkmės, nori į šaltinio šulinį įmesti monetą, kiti – atsigerti ar bent veidą nusiprausti šventu laikomu vandeniu, kuris, kaip teigia senoliai, išgydęs ne vieną tikintįjį, dar kiti atvažiuoja čia pajusti ypatingą dvasią, pasimelsti prie koplytėlės. Yra ir tokių, kurie nori tiesiog pabūti ramioje vietoje, išsivalyti sielą.

Krokulės šaltinis

Jovitos Žiukelienės nuotr.

Valgomoji geltonpintė

Dariaus Norkūno nuotr.

Apžvalgos aikštelė prie Baltųjų Lakajų ežero

Yra prie Rudesos girininkijos Rudesos miške (Kv. 34 -33), ant Baltųjų Lakajų ežero kranto, Labanoro regioninio parko teritorijoje. Apžvalgos aikštelė įrengta priešgaisriniame bokšte 15 metrų aukštyje. Prie apžvalgos aikštelės įrengta poilsiavietė su pavėsine, laužaviete, informaciniu stendu, mašinų stovėjimo aikštele. Netoliese tyvuliuoja Bebrusų, Siesarties, Kertuojų, Juodųjų Lakajų, Rudesos ežerai. Šios girininkijos miškai gausiai lankomi poilsiautojų.

Panemunės miško parkas

Tai grynai lietuvių kūryba gamtoje

Algirdas Brukas

Panemunės šilas – seniausias 3-iame ir 4-ame XX a. dešimtmetyje iš natūralaus miško suformuotas oficialus miško parkas Kaune. Jis naudotas įvairialypėms laikinosios sostinės reikmėms tenkinti. Lietuvoje senesni šio tipo parkai yra Vingio parkas Vilniuje ir Juodkrantės miško parkas Kuršių nerijoje. Bet juos planavo ir kūrė vokiečiai (Juodkrantės) arba rusų bei lenkų (Vingio) specialistai, o Panemunės šilo miško parkas – grynai lietuvių kūryba. Be to, Panemunės šilas visas iki šių dienų ir išliko tipiškas miško parkas. O anuose abiejuose daliai teritorijos jau netinka miško parko statusas, nes ten įvyko pasikeitimai į peizažinį poilsio parką ar parką-sodą. Tad Panemunės šilas atitinka klasikinę miško parko sampratą ir, atsižvelgiant į jo funkcionavimo trukmę – 85 metai, gali būti įteisintas kaip šios srities kultūros paveldo objektas.

Šilas LDK laikais

Dabartinis Panemunės šilas – nedidelė dalis senosios Rumšiškių girios, plytėjusios kairiajame Nemuno krante tarp Nemuno, Jiesios ir Vyčiaus upelio. Nuo karų su kryžiuočiais pabaigos praėjo daugiau kaip šimtmetis, kai ši Sūduvos dykros dalis imta intensyviau kolonizuoti. 1514 m. Žygimantas Senasis keturias valdas prie Nemuno bei jo intako – Sėmenos upelio ir Nemune buvusią salą priešais Sėmenos upelio žiotis užrašė bajorui Andriui Ilgauskui su teise pasistatyti sodybą, lydyti miškus, plėstis jų sąskaita, įkurdinti žmones, statytis ant upelio malūnus ir užtvankas. Taip ėmė mažėti miškų plotai, Nemuno slėnyje atsirado dvaras ir ilgainiui nemaža Aukštosios Panemunės gyvenvietė. Miškų masyvas išliko gana giliame Nemuno vingyje, kur iš dalies plytėjo nederlingos smėlio žemės, iš dalies Nemuno ir Sėmenos terasų statūs šlaitai, vietomis išvagoti gilių graužų bei raguvų. Šilą iš šiaurės ir šiaurės vakarų ribojo Nemunas, iš vakarų – Aukštosios Panemunės gyvenvietė ir dvaro žemės, iš rytų – XVIII a. antroje pusėje atsiradęs Vičiūnų kaimas, iš pietų – Vaišvydavos kaimo ir dvaro (žinomų nuo 1384 m.) žemės ir kiek vėliau atsiradęs Zuikinės kaimas. Tuo metu šilas per miškingus Nemuno terasų šlaitus dar turėjo jungtį su Jiesios miškais. Apskritai XV–XVII a. ne Panemunės šilas buvo kokia nors išskirtinė miško sala tarp dirbamų žemių, bet priešingai – tokios gyvenvietės, kaip Aukštoji Panemunė, Vaišvydava, Šlėnava, Rokai, buvo salos ištisinėje Rumšiškių girioje.

Nemunas tada buvo svarbus traukos objektas, bet ne dėl smėlėtų pakrančių. Tai buvo svarbiausia transporto arterija, be to, gausi žuvies, slėniuose tarpstančių pievų bei ganyklų, tyro vandens. Siauri Nemuno pakrančių ruožai buvo vieša erdvė, kuria laisvai naudojosi sielininkai, upeiviai, pirkliai ir jų laivus prieš srovę kairiuoju krantu tempiantys burliokai.

Prie Vičiūnų kaimo XVIII a. ant Nemuno kranto (dabartinio vandentiekio stoties vietoje) buvo pastatyta vytinių prieplauka, sielių perrišimo punktas, karčema su nakvynės kambariais. Kaimo dirbamų žemių buvo nedaug. Vičiūniškiai vertėsi žvejyba ir sielininkyste. Pirmieji Zuikinės gyventojai (miško sargas ir karčemos laikytojas) irgi atsirado XVIII a. antroje pusėje prie kelio, einančio iš Aukštosios Panemunės į Vaišvydavą, toliau Margininkus ir Pakuonį. Palivarko laikytojas Petras Lebrechtas Frentzelis šalia miško sargo įkūrė savo palivarko kumetyną. Vietovė ir kaimas vadinosi Plikakalniu. Gyvenvietė pamažu augo. Tačiau valstybės nuosmukis, karai, epidemijos, dvarininkų savivalė ne tik stabdė ūkinę plėtrą, bet ir 1795 m. baigėsi trečiuoju Abiejų Tautų Respublikos padalijimu, kurio metu visa Užnemunė atiteko Prūsijai, vėliau marionetinėms Varšuvos kunigaikštijai, Varšuvos karalystei, galiausiai – carinės Rusijos imperijos valdžion.

1795–1918 m. laikotarpis

Iš karto po padalijimo buvusius LDK valstybinius miškus naujieji šeimininkai perėmė valstybės iždo globon ir paskirstė girininkijomis. Panemunės šilas pateko Šlėnavos girininkijos priežiūron ir iki nepriklausomybės atgavimo 1918 m. išsaugojo valstybinio miško statusą. Tačiau ilgam laikui prarado sąsajas su Kaunu.

Dauguma dvarininkų, išsaugojo privilegijas, o kaimo žmonės tebegyveno skurdžiai. Neretas užsiėmė miško verslais ir pagalbiniais amatais: pynė pintines, skaptavo šaukštus ir kitus indus, drožė kočėlus, dekoratyvius botkočius. Rudenį ir žiemą eidavo varovais į ponų medžiokles. Vyrai ir ypač paaugliai patys kilpomis bei spąstais slapta gaudydavę lapes, kiškius, kiaunes, šeškus, o kailiukus parduodavę artimiausioje karčemoje. Moterys ir vaikai vasarą miškuose rinkdavę uogas, grybus ir apynius. Dalį gėrybių pasilikdavo sau, dalį nešdavo į dvarą, dalį – parduodavo. Apylinkės garsėjo sėkmingomis zuikių medžioklėmis. Karčemos savininkas iškaboje buvo nupiešęs zuikį, tupintį ant užpakalinių kojyčių, o priekinėse laikantį alaus ąsotėlį. Taigi ši karčema įgavo Zuikinės vardą ir buvo labai populiari. Ją lankydavo ne tik vietiniai gyventojai ir minėtu keliu keliaujantys žmonės, bet ir Nemuno sielininkai bei upeiviai, o XIX a. pabaigoje Zuikinės vardas prigijo ir visam kaimui.

Panemunės dvarų ir jų savininkų klestėjimo laikai pasibaigė XIX a. antroje pusėje, kai jų žemė panaudota Kauno tvirtovei statyti. Tvirtovė buvo skirta galimai vokiečių invazijai prieš carinę imperiją deramai pasitikti. Nepaisant žiedinės gynybos principų, pagrindinei tikėtinai puolimo krypčiai atremti kairiajame Nemuno krante pastatyti 5 fortai su tarp jų išdėstytomis baterijomis, transėjinėmis ir kitokiomis jungtimis, centrinė vadavietė (dabartiniame Botanikos sode), gausybė kitų karinių objektų.

Kauno tvirtovės invazija paliko ryškius pėdsakus Panemunės šile ne tik dėl jo pakraštyje ant aukštutinės Nemuno terasos pastatyto forto, bet ir dėl visos fortifikacinės sistemos infrastruktūros: kelių, geležinkelių, transėjinių jungčių, karinių sandėlių ir kt. Karinė plėtra Aukštojoje Panemunėje ypač aktyviai vyko paskutinį XIX a. ir pirmąjį XX a. dešimtmetį, nes buvo ne tik išpirktos palivarko bei dvaro žemės, bet ir dvaro sodyba bei pats miestelis perėjo imperijos Karo ministerijos žinion. Kaip tik šiose vietose buvo išdėstytas visas kareivinių kompleksas, artilerijos kiemas, arklidės, įvairios paskirties ūkinės patalpos, o XX a. pradžioje ir pirmasis Lietuvoje karinis oro uostas su savo infrastruktūra bei tų laikų užgimstančios aviacijos lygį tenkinusiu 400 m ilgio pakilimo taku... Pietinę Panemunės šilo dalį išraižė nauji keliai, atsirado keletas naujų objektų. Miškų plotas sumažėjo. Tačiau, kita vertus, tvirtovės invazija sustabdė vietinės pramonės plėtrą. O šilo pakraščiai pradėjo traukti aukštųjų miesto ir tvirtovės pareigūnų akis kaip tinkamiausia vieta gyventi ar bent vasaroti. Vičiūnų pusėje medinę vilą pasistatė ir paskutinis tvirtovės komendantas generolas Grigorjevas (dabar Stirnų g. 6).

Taikos sąlygomis čia dirbę aukšti karininkai ir kariniai pareigūnai ne vien dieną naktį kareivius mokė ir tvirtovę statė. Dauguma jų gyveno su šeimomis, o ir patiems kariūnams reikėjo kokių nors pramogų ir galų gale neatsilikti nuo ateinančių madų. Štai tada prie Panemunės šilo atsirado pirmieji paplūdimiai ir maudyklės bei pasivaikščiojimo takai. Tačiau bendram vyrų ir moterų maudymuisi dar reikėjo prasiskinti kelią. Nors carinio „domostrojaus“ laikai jau buvo praėję, bet netgi atskiruose moterų pliažuose tvarka rėmėsi kietos rankos politika moterų atžvilgiu. Pvz., ponios ir panelės galėjo eiti į maudynes tik su ilgomis sukniomis. Kadangi įdegti buvo ne tik nemadinga, bet ir „kvepėjo“ mužikiškumu, pasėdėti papludimyje buvo galima tik slepiantis nuo saulės po skėčiu, o pamačius kur nors netoliese vyriškį reikėjo bėgti ir rėkti... „Domostrojaus“ priemonių kurį laiką bandė laikytis ir kai kurie atkurtos Lietuvos atstovai. Štai Kauno apskrities viršininkas Morkus, nepakęsdamas atsiradusios laisvoje Lietuvoje mados maudytis vyrams ir moterims kartu, 1923 m. kategoriškai tai uždraudė ir grasino 100 litų bauda arba vieno mėnesio areštu. Bet, kaip sakė poetas, neužtvenksi upės bėgimo...

Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui vokiečiai Kauno tvirtovės pasipriešinimą palaužė per 11 dienų, šilas dėl karinių veiksmų smarkiai nenukentėjo, o ir vėliau jis buvo normaliai prižiūrimas. Vokiečiai jo grobuoniškai nekirto.

Tęsinys 66 p.

Pakaunės upės laukia vandens turizmo mėgėjų

Jau trečius metus iš eilės navigacijos sezono metu vandens turizmo mėgėjus iš Kauno į Kulautuvą per Zapyškį plukdo laivas. Pajudėjęs iš Kauno Vytauto Didžiojo bažnyčios prieplaukos į vieną pusę – iki Kulautuvos, laivas nuplaukia per maždaug valandą ir penkiolika minučių.

Vos atidarius turistinę laivybą maršrutu Kaunas–Zapyškis–Kulautuva–Kaunas, susidomėjimas buvo didžiulis – apie šimtą keleivių galintis plukdyti laivas sunkiai sutalpina visus norinčius. Kelionės metu turistai supažindinami su gamtos, istorinio paveldo architektūros paminklais, pateikiama informacijos apie Lietuvos geografiją, istoriją, demografinę situaciją. Ne atsitiktinai VIVATUR 2011 parodos organizatoriai kartu su Valstybiniu turizmo departamentu šią kelionę pripažino įdomiausia VIVATUR 2011 kelione Lietuvoje!

Paganyti akis plaukimo metu tikrai yra į ką: gražiame gamtos prieglobstyje įsikūrusią Kačerginę, netoli Nevėžio žiočių stūksantį Pyplių piliakalnį, šalia Zapyškio rymančią, visų Lietuvos bažnyčių motina tituluojamą gotikinę Šv. Jono Krikštytojo bažnyčią, Jadagonių piliakalnį.

Atplaukę į Kulautuvą svečiai turi porą valandų, kurias gali skirti pažinčiai su garsiu prieškario kurortu, kuris šiuo metu vis labiau asocijuojasi su kasmet organizuojamu dainuojamosios poezijos bardų festivaliu „Akacijų alėja“ ir kas keleri metai čia vykstančia Kauno rajono dainų ir šokių šventė. Ankstesniais sezonais atvykėlius pasitikdavo arba kartu laive plaukdavo gidas, kuris visiems norintiems papasakodavo apie miestelį, jo istoriją, parodydavo įdomiausias vietas. Planuojama, kad ir šiame, naujajame, sezone iš laivo išlipusius keleivius sutiks gidas. Be to, numatomas dar ilgesnis laivo stovėjimo Kulautuvoje laikas, mat atnaujinus Kulautuvos pėsčiųjų ir dviratininkų rekreacinius miško takus lankytojams atsiranda dar daugiau aktyvaus poilsio leidimo pasiūlymų. Įprastai laivas plaukia kiekvieną sekmadienį, tačiau esant didesniam keleivių srautui, turistų grupėms reisai suplanuojami ir šeštadieniais.

Tarpukario Lietuvoje Kulautuva buvo viena labiausiai pamėgtų poilsiavietių. Vieną miestelio pusę juosiantis Nemunas, jo paplūdimiai, tyras oras ir graži gamta anuo metu vasaromis pritraukdavo iki 5 tūkst. poilsiautojų per savaitgalį, o apie 1936 m. sutvarkytą Nemuno krante esantį paplūdimį sklido legendos: gamtos mėgėjus čia viliojo baltas smulkus smėlis, puikiai įrengtos persirengimo kabinos, kavinė, kino teatro salė. Poilsiautojus maršrutu Kaunas–Kulautuva ir atgal iki 1939-ųjų metų plukdė garlaivis, savaitgaliais įveikdavęs po septynis reisus. Dabar bendradarbiaujant Kauno rajono ir Kauno miesto savivaldybėms jau trečią sezoną Kulautuvą ir vėl galima pasiekti „smetoniškai“.

Šiemet keleivių patogumui sukurta naujovė – Kauno rajono turizmo informacinis centras bilietus į keliones laivu platina per sukurtą bilietų pardavimo sistemą *www.vandensturai.lt*, kurioje galima įsigyti bilietus ir į keliones plokščiadugnėmis valtimis po Nevėžį. Ši pramoga, vandens turizmo mėgėjams pasiūlyta pernai, leidžia iš naujo atrasti Nevėžį – pasroviui plaukiant pirmaisiais ir vieninteliais plokščiadugniais aštuonviečiais laiveliais, mėgaujantis kraštovaizdžiu nuo Žemaitkiemio dvaro iki Raudondvario prieplaukos.

Kauno miškų urėdijos lankytinos vietos

info@kaunmu.lt • www.kaunmu.lt

Kulautuvos pėsčiųjų sveikatingumo takas

Dažnas važiuodamas keliu Kaunas–Jurbarkas užsuka į jaukų tarp aukštų medžių pasislėpusį **pėsčiųjų sveikatingumo taką** Raudondvario girininkijos Kulautuvos miške, taip pat čia įrengtas 3 km ilgio dviračių takas. Dalis **pėsčiųjų sveikatingumo tako** išklota lentomis, įrengta poilsiavietė, pritaikyta žmonėms su judėjimo negalia. Keliaudami šiuo taku poilsiautojai gali sustoti atsikvėpti penkiose poilsiavietėse, gėrėtis ne tik nuostabiais miško vaizdais, bet ir medžio skulptūromis – senovės lietuvių dievais ir deivėmis (Perkūnas, Laima, Žemyna, Medeina, Kovas, Patrimpas, Pikuolis, Gabija), kurie saugo mišką, jo ramybę ir mus pačius.

Ringovės piliakalnis

Ringovės piliakalnis vadinamas Pilike arba Linksmuoju kalnu. Spėjama, jog XIV amžiuje piliakalnyje buvo mėginama statyti didžiulę medinę pilį. Piliakalnis yra aukštumos kyšulyje, esančiame Nemuno krante tarp dviejų gilių griovų, Vilkijos girininkijos Ringovės miško pietinėje dalyje.

Kadagių slėnio takas

Takas vingiuoja aukšto Kauno marių šlaito viršuje Kauno rajone, prie Arlaviškių gyvenvietės, Arlaviškių botaniniame draustinyje. Trečdalis apie 1,5 km besidriekiančio tako išgrįsta lentomis ir pritaikyta neįgaliesiems lankytojams. Kita tako dalis – natūralus grunto takelis, einantis pagal graužą. Po 2010 m. rugpjūtį pakaunėje šėlusios audros graužoje pūpso išvartytų, sulaužytų, sujauktų medžių šūsnys, o tai aplinkai suteikia natūralaus žmogaus veiklos nepaliesto miško vaizdą. Lentomis grįstoje tako dalyje įrengtos apžvalgos aikštelės, poilsiautojų patogumui pastatyta medinių suoliukų. Iš apžvalgos aikštelių į Kauno marias atsiveria nepakartojamo grožio vaizdai: piramidiniais kadagiais apaugę šlaitai, melsvos marių vandens platybės ir už marių plytintys padūmavusių laukų toliai. Vietovė tikrai verta Lietuvos Šveicarijos vardo, labai mėgstama turistų ir poilsiautojų.

Girionių miško parko ir arboretumo mokomasis pažintinis takas

Takas vingiuoja pro Dubravos eksperimentinės mokomosios miškų urėdijos arboretumo – dendrologinės kolekcijos įvairių rūšių medžių ir krūmų grupes, o, perėjus į Girionių gyvenvietę vedantį plentą, toliau tęsiasi vieno iš gražiausių Lietuvoje miško parkų – Girionių miško parko teritorijoje.

Arboretumas įsikūręs pakaunėje tarp kelių, vedančių iš Kauno į Prienus per Pakuonį bei į Girionis. 50 ha ploto arboretume sukaupta daugiau kaip tūkstantis augalų rūšių ir žemesnio rango taksonų. Tarp jų yra unikalių, labai retų introdukuotų ir vietinės selekcijos medžių ir krūmų. Moksliškai tikslios ir estetiškai patrauklios arboretumo kolekcijos yra puiki bazė ir gamtos laboratorija botanikos, dendrologijos, miškininkystės, biologijos, ekologijos studijoms ir moksliniams tyrimams. Vaikštinėdami taku su sumedėjusių augalų rūšių ir formų įvairove susipažįsta arboretumo lankytojai ir įvairaus amžiaus moksleivių grupės. Aplinkos ministro įsakymu Dubravos arboretumui suteiktas dendrologinės kolekcijos statusas, jis paskelbtas saugomu gamtos objektu.

Keliaudami išsišakojusiais parko takais lankytojai susipažins su didžiausiu, gražiausiu ir sumedėjusių augalų rūšių turtingiausiu Lietuvoje peizažinio tipo Girionių miško parku. 130 ha ploto parke randama apie 360 miško ir dekoratyvinių medžių rūšių bei formų. Kalvotu reljefu, savo žaluma ir margaspalviais žiedais vasarą bei neišpasakyta lapijos spalvų ir atspalvių įvairove rudenį Girionių miško parkas stebina kiekvieną lankytoją. Iš parko tako apžvalgos aikštelių atsiveria nuostabūs vaizdai į Kauno marių vandenų platybes, Pažaislio vienuolyno architektūrinį ansamblį, erozijos veikiamas kito Kauno marių kranto atodangas.

Dubravos rezervatinės apyrubės apžvalgos takas

Nepaprasto lankytojų susidomėjimo sulaukė 2005 m. pavasarį įrengtas takas per Dubravos girios rezervatinę apyrubę. Tai takas per pasakų girią, nes 50, 51, 68 ir 69 kvartaluose 120 ha miško plote žmogaus ūkinė veikla nevykdoma jau beveik pusšimtį metų. Per šį laikotarpį įvairios stichinės nelaimės – uraganai, vabzdžių kenkėjų invazijos – šioje Dubravos girios dalyje pražudė daug įvairaus amžiaus ir rūšių medžių. 1,9 km ilgio apžvalgos takas eina pačiomis būdingiausiomis ir lankytojams įdomiausiomis apyrubės vietomis. O pažiūrėti šiame Dubravos girios kampelyje tikrai yra į ką: takas vingiuoja per patį našiausią Dubravos urėdijos miškų pušyną (760 m^3/ha), kur auga galiūnės pušys, savo viršūnes iškėlusios į 35–38 m aukštį ir turinčios glėbiu neapkabinamus kamienus, pro įspūdingai įvairiomis kryptimis uraganų išvartytų medžių šūsnis, pro dar stovinčių, bet jau žuvusių, beviltiškai į dangų bespygles šakas iškėlusių ir ant kamieno karančiomis atsilupusios žievės atplaišomis eglių guotus, pro įvairiame aukštyje vėjų nulaužytų medžių kamienų stuobrius, gausiai apaugusius kempinėmis, bei pro vietas, kur išretėjus brandžiam miškui pilasi eglės pomiškio šepetynas.

O Rezervatinės apyrubės aukštapelkė, per kurią puskilometrio ilgio tako dalis išgrįsta lentomis, įdomi visais metų laikais: žiemą ji pasipuošusi pūpsinčiais apsnigtais samanų ir švylių kupstais, pavasarį skurdūs pelkės berželiai pasidengia švelnia žaluma, vasarą peržydėję švyliai pasipuošia baltomis galvutėmis bei baltais žiedais pražysta svaiginantį aromatą skleidžiantys gailiai, rudenį ant žalių samanų kilimo parausta išbarstytos spanguolių uogos, o berželių lajos sutviska auksu.

Tako trasoje yra 8 sustojimo vietos su informaciniais stendais, o tako pabaigoje įruošta poilsiavietė su gražia stogine. Kadangi rezervate būtina laikytis nustatyto režimo, susipažinti su pasakų miško paslaptimis gali tik organizuotos ekskursijų grupės, kurių apsilankymą apyrubėje būtina suderinti su Dubravos urėdijos darbuotojais.

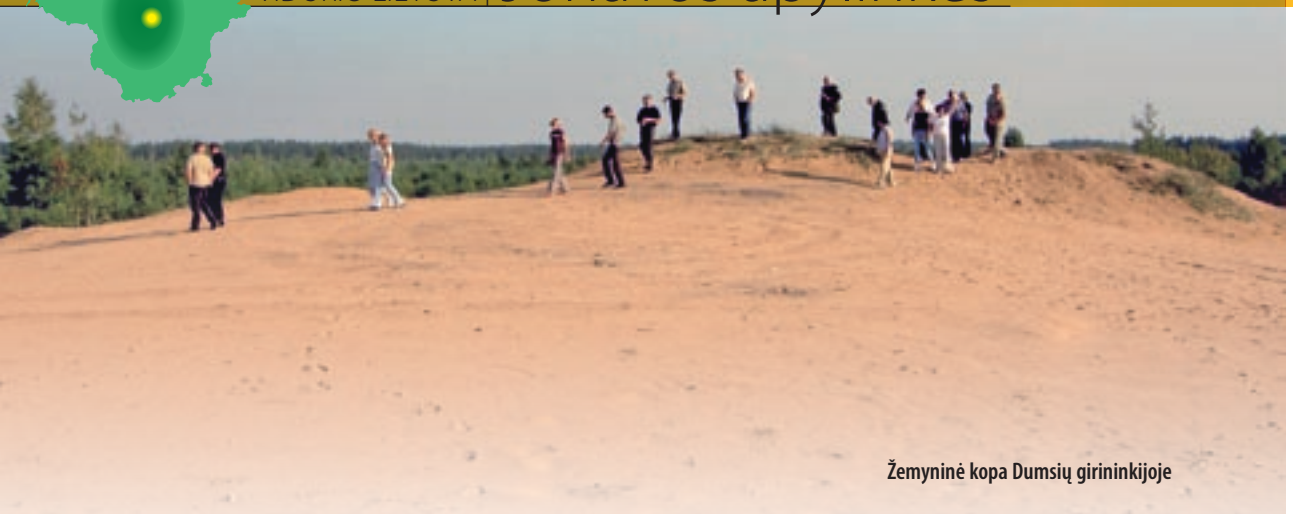

Žemyninė kopa Dumsių girininkijoje

Vytautas Ilonis

Dažnas, gyvenantis toliau nuo Jonavos, įsitikinęs, jog šiame rajone, be chemijos ir žvyrynų, gamta daugiau nieko pasiūlyti negali. Labai klystama. Turime ir gražių kraštovaizdžių. Akiai mielų vietelių. Gamta padovanojo, o žmogus, tiksliau – Jonavos miškininkai, pridėjo darbščią ranką, pasitelkę kūrybinę mintį dar labiau išpuoselėjo gamtos sukurtą grožį, padarė artimesnį, prieinamesnį.

Jonavos miškų urėdijos teritorijoje yra penki įvairios paskirties draustiniai. Pirmiausia paminėtinas Lomenos kraštovaizdžio draustinis. Įdomus reljefas, Lomenos upelio slėniai, šlaitai. Šio draustinio puošmena – Tartokų piliakalnis. Miškininkai sutvirtino piliakalnio užlipimo taką, išvalė vaizdą dengiančius krūmus. Šis draustinis galėtų būti perspektyvus, tačiau rekreacinį patrauklumą ir plėtrą riboja greta esantis karinis poligonas.

Istoriniu gamtiniu požiūriu įdomus ir svarbus Lietuvos hidrografinis draustinis. Kai kurie mokslininkai su draustinio teritorijoje sruvenančio Lietavos upelio pavadinimu sieja mūsų tėvynės vardo kilmę. Apsilankykite, paspėliokite, padiskutuokite.

Keliautojai baidarininkai labai mėgsta plaukioti Šventąja. Kas gali būti smagiau ir įdomiau: pasileidai, sakykim, nuo Dusetų ir gamtos palaimos bei upės vandens supamas pasiekei... Kauną. Šalia daugelio nuostabių vietų įsidėmėtina ir Matelio rėva. Tuoj už Upninkų, gal už kelių kilometrų upė primena – būk budrus. Iš toli girdėti vandens šniokštimas. Ramią upės tėkmę pakeičia pagreitėjusi srovė. Artėjam prie Matelio rėvos. Upė itin akmenuota, sekli, natūraliais slenksčiais išmarginta. Tik spėk irklais darbuotis. Upė daro kilpą ir atveria nuostabaus grožio aukštoką, smėlėtą kranto atodangą. Perfrazavus Maironį, „nepamiršk nuleisti irklų ir vaizdu nuostabiu pasigėrėti“. Rėvą ir šlaitą galima pasiekti ir sausuma, miško keliuku, tačiau vaizdas nuo vandens labiau žavi akį, akmenuota upė labiau kaitina kraują.

Pažįstu šeimą, kuri liguistai pamėgusi ieškoti ir lankyti rečiausius, įdomiausius medžius. Neprošal aplankyti ir Storąją pušį. Netoli Kauno, Svilonių girininkijos Karmėlavos miške puikuojasi ši gražuolė. Miškininkai tvirtina, kad jai apie 350 metų. Skersmuo – 112 cm, aukštis – 36 m, bendras tūris – 17,5 m^3.

Svilionių girininkas K. Kananis prie senosios pušies

Šventoji ties Jurkonių kaimu

Matelio rėva Šventojoje ties Jonava

Girininkijos pastangomis šalia įrengta trumpalaikio poilsio aikštelė: pasėdėti, užkąsti, reto medžio didingumu sielą pamaloninti.

Dumsių girininkijos ribose buvo raketinė bazė ir karinis poligonas. Šiuo metu yra natūraliai susiformavusi gamtinė 0,6 ha kopa – tarsi apžvalgos aikštelė. Miškininkai patvarkė privažiavimus, aplinką, netgi pasivaikščiojimo taką nutiesė. Vietovę pamėgo turistai, smalsūs keliautojai: juk įdomu, kur (mūsų panosėje) slėpėsi galingas ginklas – tolimojo nuotolio branduolinės raketos, kaip atrodė bazės teritorija. Beje, ir vaizdas gražus.

Kartą stovyklaudamas išgirdau, jog ruošiamasi važiuoti pailsėti prie netoli Jonavos esančio Aklojo ežero. Patikslinu – Aklasis ežeras – tik gyvenvietė su šalia tvyrančiu išnaudotu durpynu, tačiau netoliese, vos už kelių kilometrų miške, puikuojasi lyg ašara tyras Ilgajo ežeras. Miško darbuotojai pakrantėje įrengė gražią stovyklavietę, parinko vietą laužavietei. Nedaug Jonavos krašte ežerų, bet šis, sakyčiau, gražiausias.

Jau gerokai pražilęs, tačiau vis dar nerimstantis, kūrybingas Jonavos miškų urėdas V. Dauksevičius prieš kelerius metus sumanė ir įrengė tikrai puikią neįgaliesiems skirtą rekreacinę zoną Jonavos medelyno teritorijoje: patvenkus upelį, suformavus dirbtines kalvas („kepures“), šlaitus, gimė nuošali poilsiavietė. Mediniai takai pritaikyti neįgaliųjų vežimėliams judėti, pavėsinės, laužavietės, tiltai ir tilteliai sudaro vientisą rekreacinį kompleksą.

Seni draugiški ryšiai sieja urėdiją ir Kauno A. Vienožinskio menų kolegiją. Jau tapo tradicija, jog studentai diplominius darbus rengia Jonavos urėdijoje, čia gyvena, o apsigynę darbus juos padovanoja rekreaciniams objektams papuošti. Nemažai jų ir Jonavos medelyno poilsio zonoje: medinės konstrukcijos, jų elementai, skulptūros tarsi įranga įsilieja į bendrą rekreacinės zonos kompleksą, nuostabų vaizdą. Numatyta mokomoji pažintinė miško augmenijos programa. Mielai ja naudojasi tiek neįgalieji, tiek moksleiviai.

Jonavos miškų urėdijos veiklos zonoje yra 48 įvairios paskirties objektai: 7 takai, 3 apžvalgos aikštelės, 24 atokvėpio vietos, 6 stovyklavietės, 10 poilsiaviečių. Pasinaudokime jomis. Priartėkime prie motinų motinos – gamtos.

Mokomasis pažintinis „Girinio takas“

Mokomasis pažintinis „Girinio takas“ įrengtas 2003 m. Pažintinio tako svarba – natūralioje aplinkoje supažindinti lankytojus su mišku, jo struktūra bei jame vykdomais darbais, pratinti žmones kultūringai elgtis gamtoje.

Pusės kilometro ilgio takas įrengtas vaizdingame Varnakalnio miške, prie Linkavos upelio, šalia Krekenavos girininkijos. Juo keliaudami lankytojai turi galimybę susipažinti su labiausiai Lietuvos miškuose paplitusiomis medžių rūšimis, miško ardais, svarbiausiais miško priežiūros ir apsaugos darbais, pagrindinėmis miškininkystės sąvokomis.

Lankytojai turi galimybę išmokti matuoti augančio ir nukirsto medžio medienos tūrį, apžiūrėti medelių apsaugos nuo miško žvėrių priemones, atskirti medienos pavyzdžius.

Visa informacija pateikta penkiose stotelėse. Miško lankytojus pasitinka „Girinio tako“ vartai. Tako pabaigoje esančiame Girinio namelyje-pavėsinėje eksponuojamos miško žvėrių ir paukščių nuotraukos, jaunųjų miško lankytojų piešiniai, kūrybiniai darbai. Iš bokštelio regyklos atsiveria vaizdingas Linkavos upelio slėnis ir skardis. Neskubantieji gali prisėsti ant stotelėse esančių suolelių, pailsėti slėnyje prie laužavietės.

Kviečiame apsilankyti atnaujintame Pašilių stumbryne

Tai vienas įspūdingiausių ir gausiai lankomų Panevėžio girių turtų. Stumbryne laikomi stambiausi Europoje laukiniai gyvūnai – stumbrai, įrašyti ne tik į Lietuvos, bet ir į Tarptautinę raudonąją knygą.

Šiuo metu aptvaruose gyvena 17 stumbrų, laisvėje maždaug 30–40 km spinduliu aplink stumbryną klajoja per 50 stumbrų.

Gėrėtis stumbrais kviečiame nuo dengtos pakylos – apžvalgos aikštelės, o naujose pavėsinėse šalia stumbrų aptvaro galima atsikvėpti ir ilgesnį laiką stebėti kaimenės gyvenimą.

Lankytojų patogumui įrengta laužavietė su suolais ir grindiniu, atnaujinti pasivaikščiojimo takai, įvairi poilsiui skirta įranga ir statiniai.

Ekskursijos vadovas lankytojus supažindins su europinių stumbrų gyvenimu, papasakos daug įdomių pasakojimų apie stambiausius laukinius gyvūnus.

Stumbryno lankymo valandos

P – nedarbo diena
A – 9–16 val.
T – 9–16 val.
K – 9–16 val.
P – 9–16 val.
Š – 10–18 val.
S – 10–18 val.
Pietų pertrauka – 13–14 val.

„Ateik, žmogau, tyla priglausiu“

R. Jančiulevičius

Taip vadinasi Kernavės girininkijos turistinis poilsinis takas. Visuomenei pirmą kartą jis buvo pristatytas 2006 m. 2 600 m ilgio takas prasideda ant Baltojo kalno, ribodamasis su Kernavės kultūrinio rezervato teritorija, driekiasi Neries dešiniuoju krantu, veda pro senuosius X–XI a. pilkapius.

Tako trasoje įrengtos funkcionalios poilsiavietės, patrauklios atokvėpio vietos. Taką puošia medžio drožiniai (autorius A. Zinkevičius); orientuotis padeda informatyvūs stendai. Įrengiant taką stengtasi, kad jo poveikis miškui būtų kuo mažesnis, todėl tako dangai parinktos natūralios medžiagos – žvirgždas, skalda. Į kalnelius padeda kopti mediniai laipteliai. Vyraujančius šviesius pušies medynus pagyvina nežymi eglės ir lapuočių priemaiša pomiškyje, todėl žingsniuoti taku neprailgs bet kokiu metų laiku – spalvų ir gamtos įvairovės tikrai pakaks!

Tako projekto autorius – V. Červokas, vienas iš rekreacinių objektų įrengimo miškuose pradininkų.

Kernavės apylinkės įtrauktos į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą ir tapo svarbiu traukos objektu. Pagal Nerį miškai gausiai lankomi, tad poilsinio turistinio tako paskirtis yra pratęsti lankytojų pažintį su Neries slėnį supančių miškų gamtos vertybėmis. Įspūdinga gamta, raiškus reljefas, atsiveriančios panoramos, pagaliau ypatinga senosios Kernavės atmosfera Kernavės miško lankytojus tarsi kviečia ramiai pasivaikščioti tako vingiais, atsipūsti atokvėpio vietose, paiškylauti poilsiavietėse.

Kasdienių rūpesčių ir darbų verpete Kaišiadorių miškininkai daug dėmesio skiria pritaikydami miškus poilsiui, turizmui. Miškų urėdijos teritorijoje yra daug lankytinų vietų, kur gamtos artumas atpalaiduoja, akį džiugina neįtikėtinai gražus kraštovaizdis. Tad miškininkai stengiasi kuo geriau išnaudoti turimus rekreacinius išteklius, kuo gražiau ir patogiau įrengti poilsiavietes, rekreacinius takus, apžvalgos aikšteles ir atokvėpio vietas. Urėdijos valdose pastatyti šeši informaciniai stendai su schema, kurioje pažymėtos visos Kaišiadorių urėdijos miškuose esančios saugomos teritorijos, kultūros paveldo ir kraštovaizdžio objektai, poilsiavietės. Čia yra daug puikių rekreacinių objektų, kuriuos verta aplankyti.
Visus rekreacinius, gamtos ir kultūros paveldo objektus galima rasti pasinaudojus informaciniais stendais, kurie išdėstyti prie įvažiavimų į urėdijos teritoriją, šalia miškų urėdijos administracinio pastato bei Girelės poilsiavietėje. Nemažai lankytojų sulaukia visi urėdijoje esantys rekreaciniai objektai. Tačiau kai kurie iš jų – ypač populiarūs.

Kairiojo Neries kranto turistinė trasa

Įrengta Vievio girininkijoje, nuostabaus grožio Neries kilpos pakrantėje. Žiedinė trasa 18 km vingiuoja Neries regioninio parko teritorijoje. Trasa prasideda kelio Vievis–Maišiagala 5 kilometre. Maršrutas pritaikytas keliaujantiems automobiliu, dviračiu bei pėsčiomis. Keliaukite drąsiai – visu maršrutu Jus lydės rodyklės ir nuorodos.

Didžiausia trasos vertybė – sudėtingas ir įdomus geomorfologiniu požiūriu Neries slėnis ir jį supantys miškai, iš kurių patys seniausi ir natūraliausi paskelbti ES svarbos *Natūra 2000* teritorija.

Čia susipina kelių tipų kraštovaizdžiai: vaizdingi kalvynai, žaliuojančios paslaptingos griovos, retųjų augalų prieglobstis – upelių slėnių pievos, miškai ir raguvos.

Trasoje įrengtos 4 atokvėpio vietos, 5 poilsiavietės su pavėsinėmis, stalais ir laužavietėmis ir 1 stovyklavietė, kurioje, suderinus su miškų urėdija, galima apsistoti nakvynei, statyti palapines ir kūrenti laužus įrengtose laužavietėse.

Girelės pažintinis takas

Įrengtas Žiežmarių girininkijoje. Eidami šiuo taku pasieksite prie Kaišiadorių miesto tvenkinių esančią „Girelės“ poilsiavietę. Daugiau nei pusantro kilometro besitęsiančiu taku patogu keliauti ne tik pėstiesiems bei dviratininkams, bet ir žmonėms su judėjimo negalia – parke takas išklotas lentomis, specialiai įrengtos prasilenkimo ir apsisukimo aikštelės. Šalia tako pastatyti informaciniai stendai apie miške aptinkamas augalų ir paukščių rūšis. Take vyksta tradicinis bėgimas Miškų urėdijos taurei laimėti.

Mergakalnio regykla

Įkurta Pravieniškių girininkijoje, Kauno marių regioniniame parke prie Dovainonių gyvenvietės. Ji yra aukščiausioje Kauno marių pakrantės vietoje, siekiančioje 47 metrus virš vandens. Iš čia matyti įspūdingos pakrančių atodangos, mariose stūksančios salos ir hidroakumuliacinės elektrinės baseinas. 2004 m. respublikinės rekreacinių objektų apžiūros metu užėmė antrąją vietą regyklų ir atokvėpio vietų kategorijoje. Tai pamėgta vietos jaunimo ir keliautojų vieta. Čia mėgsta užsukti švenčiantys vestuves, gimtadienius ir kitokias šventes.

Panerių šilo regykla

Įrengta Vievio girininkijos Panerių miške, Neries regioniniame parke, Kairiojo Neries kranto turistinės trasos pradžioje. Iš šios regyklos bokštelio atsiveria nuostabūs Vievio girininkijos miškai, kurių fone kyšo Kernavės bažnyčios bokštai.

Bražuolės stovyklavietė

Įrengta Vievio girininkijoje, Neries regioniniame parke, prie skaidriosios Bražuolės upelio vingių. Tai pati erdviausia 2,7 ha miškų urėdijos stovyklavietė, kurioje vienu metu gali poilsiauti 300–400 žmonių. Suderinus su miškų urėdija, čia galima apsistoti nakvynei, statyti palapines ir įrengtose laužavietėse kūrenti laužus.

Ausiutiškių konglomeratas

Tai neįprastos formos darinys, lyg nebylus geologinės praeities liudininkas, stūksantis ties Ausiutiškių vienkiemiu, kairiajame Neries krante, prie pat upės vagos. Konglomerato aukštis – 2,10 m, ilgis – 5,55 m, plotis – 3,20 m, didžiausia horizontali apimtis – 12,80 m. Gerai matomas vis dar išlikęs pirminis sucementuotų nuogulų sluoksniuotumas.

Konglomeratas (lot. *conglomeratus* – sukauptas, surinktas) – tai nuosėdinė uoliena, kurią sudaro susicementavęs įvairiagrūdis smėlis, žvirgždas, gargždas, rieduliai. Kad tai tiesa, galima įsitikinti iš arčiau apžiūrėjus Neries šlaituose nuo Lazdynų Vilniuje iki Kernavės tai vienur tai kitur randamus konglomeratų luistus.

Konglomeratai susiformuoja dėl sudėtingų požemyje vykstančių hidrocheminių procesų, kai žvyro

sluoksnyje išsikristalizuoja kalcitas. Požeminiame vandenyje visada yra tam tikras kiekis ištirpusio kalcio bikarbonato. Požeminio vandens srautui pasiekus labai laidų ir poringą žvyro sluoksnį, jame sumažėja slėgis ir tai sąlygoja kalcito išsikristalizavimą.

Atidžiau patyrinėjus Neries šlaitus, tai vienur, tai kitur galima aptikti ir daugiau konglomeratų darinių, tiesa, mažesnių. Manoma, jog tikroji konglomeratų radvietė buvo maždaug 12–15 m aukštyje, matuojant nuo upės vandens lygio. Vadinasi, kažkada tokiame aukštyje šlaituose buvo požeminio vandens šaltinių išsikrovimo vietos, kuriose ir formavosi ši geologinė įdomybė.

Storiausia Lietuvos pušis – Rumšiškių

Marijono Bernotavičiaus nuotr

Kamieno apimtis – 4 m.
Aukštis – 32 m.
Spėjamas amžius – 200 m.
Auga Kaišiadorių r., Rumšiškėse (Kauno marių regioninis parkas).
Turi 2 kamienus. Auga toliau nuo kitų medžių.
Medis viršijo gamtinę brandą, spygliuotumas – 60–90 %.
Yra ertmių kamieno pagrinde ir lajoje, turi kitų pažeidimų.
Ne kartą apdegusi.

Valstybės saugomas gamtos paveldo objektas.

Ties Darsūniškiu

Guronyse – kardinolo V. Sladkevičiaus gimtoji sodybvietė

Keltas per Nemuną

Gražinos Barzdžiukaitės nuotr.

Vynuoginės sraigės

Panemunės miško parkas

Atkelta iš 39 p.

Tarpukaris (1918–1940 m.)

Atkūrus 1918 m. Lietuvos nepriklausomybę Panemunės šilas atiteko Kauno urėdijos Panemunės girininkijai. O 1924 m. buvo įkurta Panemunės urėdija. Miškas priklausė šios urėdijos Panemunės girininkijai. Šilui, kaip išskirtiniam objektui, prižiūrėti paskirti du eiguliai. Miškininkams atiduotas carinių kariškių statytas vadinamasis miško vasarnamis. Jis buvo naudotas ir Miškų departamento darbuotojams apgyvendinti, ir vasaroti, o galiausiai tapo Panemunės urėdijos buveine. Miško vasarnamyje dažnai lankydavosi, ilsėdavosi ar kokias nors šventes švęsdavo žemės ūkio ministras Jonas Aleksa ir Žemės ūkio ministerijos (ŽŪM) generalinis sekretorius, įtakingas miškininkas Feliksas Grigaliūnas.

1931 m. gegužės 17 d. Aukštosios Panemunės miestelis su visa aplinkine 755,6 ha teritorija prijungtas prie Kauno miesto.

Praėjus pirmiesiems sunkiems valstybės kūrimo ir gyvenimo metams, Panemunės šile pradėjo vis intensyviau lankytis žmonės. Juos traukė šilo pakraštyje įsikūrę paplūdimiai ir pasivaikščioti bei sportui tinkantis nuostabaus grožio pušynas. Bendras jo plotas sudarė apie 400 ha, bet teritorijoje buvo įsiterpusių kariškių sandėlių ir kitų karinių objektų, žemės ūkio naudmenų ir kitų mišku neapaugusių plotų, o pakraščiais jau trečiame dešimtmetyje prasidėjo intensyvi vasarnamių statyba. Vakariniame pakraštyje tarp šilo, Nemuno ir senosios Aukštosios Panemunės gyvenvietės kilo ištisi prestižiniai kvartalai, pavadinti Naująja Panemune, o rytiniame krašte plėtėsi Vičiūnų gyvenvietė, taip pat atsirado 4 stambios sanatorinio tipo gydyklos.

Ketvirtąjį dešimtmetį spaudoje pasirodė raginimų valdžiai stabdyti statybas šilo sąskaita. Atkreiptina, kad Aukštoji Panemunė, pats šilas ir jo aplinka tarpukariu buvo intensyviai plėtojami be kokio nors bendrojo plano. Tiesa, architektas E. Peyeris 1921 m. parengė Panemunės vasarvietės plano projektą, kaip kompleksinių statybų pavyzdį. Bet pagrindinės to meto suinteresuotos žinybos – Krašto apsaugos bei Žemės ūkio ir valstybės turtų ministerijos nepritarė ir vietovės užstatymas projektuotas atskirais gabalais, visų pirma pasinaudojant laisvomis buvusios Kauno tvirtovės žemėmis. Tai šilui išėjo netgi į naudą, nes E. Peyerio projekte daugelis objektų buvo drastiškai išdėstyti miške. Kažkiek miškininkų Panemunėje apsigyveno. Čia Vaidoto g. 18 name savo gyvenimo kelią baigė Miškų departamento referentas, pirmasis sovietmečio miškų žinybos vadovas, o nuo 1950 iki 1961 m. Miškų mokslinio tyrimo instituto įkūrėjas ir direktorius Antanas Kvedaras.

Pirmieji miškotvarkos darbai šile atlikti 1922 m. (Tais metais ir įkurta pirmoji lietuviška miškotvarkos tarnyba.) Miškus matavo, kariškiams ir kitiems savininkams priklausiusias žemes atskyrė miškotvarkos matininkas Antanas Laužadis, juos taksavo Bronius Rūzas, baigęs Peterburgo imperatoriškąjį miškų institutą, garsus tuo, kad ilgą laiką buvo caro garbės sargybinis. Jis 1927 m. kovo 14 d. buvo paskirtas Panemunės urėdijos urėdu.

Miesto valdžia su Miškų departamentu 1928 m. sutarė palaipsniui suformuoti miško parką ir tą praktiškai įgyvendino per ketvirtąjį dešimtmetį. Ta proga vietiniams gyventojams buvo uždrausta šile ganyti galvijus, o tai ilgą laiką su nuoskauda keiksnojo vičiūniškiai, nes dabar jų ganyklos atsidūrė už 3-ų kilometrų. 1928 m. šilui suteiktas oficialus dr. Jono Basanavičiaus parko vardas, o 1935 m. tautos patriarchui šile pastatytas paminklas. Parko kūrimo darbus organizavo Panemunės urėdijos miškininkai. Be urėdo B. Rūzo, daugiausia pasidarbavo Jonas Gražulis, čia dirbęs urėdo pavaduotoju iki 1930 m. (vėliau tapęs Palangos girininku ir Vilkaviškio urėdu, 1941 m. ištremtas į Sibirą ir ten tais pat metais miręs), bei Jonas Kuprionis (1944 m. pasitraukęs į Vakarus ir profesoriavęs JAV). Pagrindiniai miško kirtimai pagal miškotvarkos projektą buvo apriboti. Leista tik pašalinti sausuolius, virtėlius ir perbrendusius medžius. Pagrindinis dėmesys skirtas rekreacinės infrastruktūros plėtrai. Miškininkas J. Kuprionis suprojektavo 4 alėjas, pavadintas paukščių vardais – Gegučių, Žuvėdrų, Lakštingalų, Gandrų, ir 4 takus, pavadintus miško žvėrių vardais – Lapių, Stirnų, Briedžių, Vilkų. Suformuoti jų profiliai, kai kur palygintas reljefas, žvyru ir (ar) moliu pagerintas gruntas, pasodintos gyvatvorės, pastatyta suolų. Viena apie 1,5 km ilgio alėja nutiesta masyvo pakraščiu prie paplūdimių. Čia įrengta ir poilsio aikštelių.

1930 m. ŽŪM patvirtino parko tvarkymo ir naudojimo taisykles. Jose nurodyta, kad parkas priklauso Miškų departamentui, jį saugo ir tvarko Panemunės miškų urėdija. Tvarkyti gali padėti ir visuomeninės organizacijos. Taisyklės draudė kurti laužus ir šiukšlinti, o važinėti automobiliais, motociklais, dviračiais ir jodinėti po parką leido tik tam tikslui pažymėtais keliais. Ruošti gegužines buvo galima tik tam paskirtose vietose, išsipirkus 10 Lt kainuojantį leidimą. Populiarus buvo ir hamakų rišimas miške, už kurį taip pat reikėjo mokėti. Be registruotų vasarotojų, kurių sezono metu susirinkdavo gerokai per tūkstantį, ir dar gerokai didesnio kiekio neregistruotų bei „etatinių“ paplūdimių lankytojų, populiarus buvo ir ramus savaitgalinis pasivaikščiojimas šilo alėjomis. Juolab kad tam toną buvo uždavęs pats šalies prezidentas Antanas Smetona. Jo garbei nuo Panemunės tilto iki šilo Nemuno pakrante buvo supilta alėja, kuri ir mūsų dienomis vadinama Smetonos alėja. Ja į šilą Ekscelencija atjodavo raitas, o vėliau, keičiantis laikams ir papročiams, atvykdavo ir automobiliu. Nesvarbu, ar šie pasimatymai buvo labiau skirti pabendravimui su aukštais kariškiais, kurių nemažas kiekis susispietė Naujoje Panemunėje, ar prasiblaškymui, bet tautai toks vado bendravimas su gamta patiko. Karščiausiomis vasaros dienomis, miškininko J. Gražulio duomenimis (1930), paplūdimiuose ir parke galėjo būti apie 10 tūkst. lankytojų.

Aukštoji Panemunė nuo 1933 m. vidaus reikalų ministro įsakymu kartu su šilu įgavo oficialų kurorto statusą, nors daugelis to meto specialistų manė, kad šiam objektui labiau tiktų vasarvietės. 1923 m. surašymo duomenimis, Aukštosios Panemunės gyventojų buvo 4 168, o 1940 m. – jau 7 000. Miško plotų mažėjimo apskaitos nepavyko rasti, bet neabejotinai nepriklausomybės dešimtmečiais bent porą dešimčių hektarų šilas prarado. Tokios intensyvios plėtros laikotarpiu tai buvo priimtinas praradimas.

1934–1935 m. planuota šile kurti zoologijos sodą, bet dėl lėšų stygiaus atsisakyta ir vėliau ši idėja realizuota šiaurės rytinėje Žaliakalnio Ąžuolyno dalyje. 1930–1937 m. parkui tvarkyti, neskaitant jo apsaugos ir administravimo, kurį vykdė urėdijos centro darbuotojai ir du etatiniai eiguliai, išleista 14 012 Lt. Bendras šilo alėjų ir takų ilgis buvo apie 7 km ir dar numatytos plėtros galimybės. Dalis parko (66,7 ha) buvo priskirta Raudonajam Kryžiui ir kitoms gydymo įstaigoms (6,7 ha), 1,5 ha prie Gegučių alėjos išnuomota kurhauzo statybai. Vasarą tai buvo pasilinksminimų vieta, žiemą – nedidelė žiemos sporto bazė. Deja, sovietmečiu nenaudojamas pastatas sunyko. Bet jo vietoje atsiradusi poilsio aikštelė iki šių dienų populiari.

Nuo 1939 m. sausio 1 d. parkas nemokamos nuomos principais 48 metų laikotarpiui perduotas Kauno miesto savivaldybei. Perduotas 236 ha plotas, o 98 ha palikti naudotis urėdijai ir sanatorijoms. Perimdama iš urėdijos parką ir 3 523 Lt vertės įrangą, kurios didžiumą sudarė miško baldai, savivaldybė įsipareigojo „*parką tvarkyti ir laikyti visuomenės poilsiui ir malonumui, pravesti naujų takų, įrengti sporto bei žaidimų aikščių, užveisti gėlynų, pasodinti medžių bei krūmų, pastatyti suolų ir įrengti kitus patogumus*“. Ir iš tiesų dar prieš perduodant 1938 bei 1939 m. savivaldybė parkui tvarkyti skyrė gerokai daugiau nei Miškų departamentas – po 5 000 Lt lėšų ir dar nupirko miško medžiagos bei už 1 500 Lt pasamdė darbų vykdymo rangovus. Gražu ir tai, kad savivaldybė sezono metu pirmadieniais į parką atveždavo po kelias dešimtis bedarbių ir jie apeidami parko takus, paplūdimius, poilsio aikšteles, gegužinių vietas ir kt. surinkdavo visas nedrausmingų poilsiautojų paliktas šiukšles. Deja, okupacija ir Antrasis pasaulinis karas nutraukė tiek gerus darbus, tiek besiformuojančias tradicijas.

Tęsinys 96 p.

Daugiau nei 40 % VĮ Telšių miškų urėdijos valstybinės reikšmės miškų turi saugomų teritorijų statusą. Platelių girininkijos miškai patenka į Žemaitijos nacionalinio parko, o Varnių girininkijos – į Varnių regioninio parko teritoriją.

Žemaitijos nacionalinis parkas įsteigtas siekiant išsaugoti didžiausią Žemaitijoje ežeringą ir miškingą gamtos kompleksą, esamas kultūros vertybes, puoselėti Žemaitijos kultūros tradicijas. Parko plotas 21 720 ha, miškai užima 9 683 ha (44,6 %). Parke yra 2 gamtiniai rezervatai – Plokštinės ir Rukundžių.

Varnių regioninio parko tikslas – išsaugoti Žemaičių centrinio ežeringo kalvyno kraštovaizdį, jo gamtinę ekosistemą bei kultūros paveldo vertybes. Parko plotas 33 500 ha, iš jų 10 441 ha (31,2 %) užima miškai. Parke yra Stervo gamtinis rezervatas ir kiti 33 įvairios paskirties draustiniai.

Žvėrinčius

Ko gero, didžiausio visuomenės dėmesio susilaukiantis Telšių miškų urėdijos rekreacinis objektas yra „Žvėrinčius“. Jį Telšių miškų urėdija įkūrė 1996 m. Ubiškės girininkijoje (Laukstėnų k., Degaičių sen., Telšių r.). Čia įrengta: 14,7 ha ploto miško sklypo aptvaras šernams, danieliams, muflonams, 2,4 ha ploto miško sklypas vilkams, 0,08 ha miško plotas skirtas rudajai meškai, 0,50 ha miško sklypas lūšims, pastatytas 200 kv. m volieras didiesiems apuokams.

2012 m. pradžioje „Žvėrinčiuje“ gyveno 4 šernai, 10 danielių, 4 vilkai, 10 lūšių, 14 muflonų, 1 stirna, 1 rudoji meška, 3 didieji apuokai. Kad lankytojams būtų patogiau stebėti laukinių gyvūnų gyvenimą, pastatytos 3 pavėsinės-apžvalgos aikštelės, įrengta žaidimų aikštelė vaikams, stendai, išsamiai supažindinantys su „Žvėrinčiuje“ gyvenančiais laukiniais gyvūnais ir meškos atsiradimo Žemaitijos herbe istorija.

Kretingos miškų urėdijos teritorijoje yra Pajūrio ir Salantų regioniniai parkai, Plačio gamtinis rezervatas unikaliai pajūrio augalijai išsaugoti, Margininkų ir Laumių botaniniai zoologiniai, Grūšlaukės, Kliošių ir Apuolės kraštovaizdžio, Gėsalų geomorfologinis, Kartenalės entomologinis draustiniai.

Be išvardytų parkų, rezervatų ir draustinių, daugelį urėdijos miškų žmonės pasirenka poilsiui. Intensyviausiai lankomi pajūrio miškai Klaipėdos, Palangos, Šventosios, Šernų girininkijose. Jiems poilsiautojų gausa nenusileidžia ir besiglaudžiantys prie vaizdingos Minijos upės – Kartenos, Mikoliškių girininkijų miškai. Juose įrengiamos poilsiavietės, pažintiniai ir dviračių takai bei kitos poilsiui skirtos vietos.

Klaipėdos girininkijoje, pajūryje, prie vaizdžiai Olando kepure pavadinto kalno, įrengta apžvalgos aikštelė su laiptais iki paplūdimio, dviračių takas nuo Girulių iki Kalotės ežero.

Gausiai turistų ir poilsiautojų lankoma poilsiavietė Kunigiškėse.

Daugiausiai turistų pamėgtų ir gausiai lankomų poilsiaviečių yra Šventosios girininkijoje. Tai poilsiavietė „Laumių vingis“, „Miškas visiems“, serpantininis takas neįgaliesiems ir kt. Jose įrengtos aikštelės transportui, turistiniams autobusams statyti.

Su Skuodo savivaldybe Lenkimų girininkijos miške įrengta poilsiavietė su vandens telkiniu, pavėsinėmis, miško baldais, automobilių stovėjimo aikštele.

Kretingos miškų urėdijos valdose gausu įvairių pažintinių takų, apžvalgos aikštelių, atokvėpio vietų, poilsiaviečių, vertingų pavienių gamtos objektų.

Europinio kėnio medynėlis Klaipėdos girininkijoje, Girulių miške

Olando kepurė – 24,4 m aukščio skardis Lietuvai priklausančioje Baltijos jūros pakrantėje, Pajūrio regioniniame parke, 2 km į šiaurę nuo Girulių, prie Karklės. Prieš 12–15 tūkst. m. suformavo Baltijos ledynas.

Tai parabolinė kopa, supustyta ant moreninio gūbrio. Ši vieta intensyviai ardoma jūros. Palaipsniui iš morenos pagrindo išplaunami didesni ar mažesni rieduliai. Todėl vadinamajame pliaže susikaupė riedulių sąnašynas. Ardant skardžio pagrindą, nuo Olando kepurės viršuje dėl sunkio jėgos formuojasi nuošliaužos.

Olando kepurė nuo seno buvo orientyras jūreiviams ir žvejams, todėl XIX a. pr. pastatyti navigaciniai ženklai ir nuo tada žymima žemėlapiuose. Čia atsiveria jūros vaizdas su stačiais krantais ir akmenuotais paplūdimiais. Nuo skardžio patogu stebėti virš jūros skrendančius paukščius.

Medynui – 90 metų, vidutinis kėnių aukštis – 20 metrų, vidutinis skersmuo – 30 cm, storiausias sieka iki 50 cm

Šventosios girininkijoje, netoli Būtingės gyvenvietės, miške slepiasi poilsiavietė „Miškas visiems“. Ją rasite važiuodami Liepojos plentu nuo Šventosios Latvijos link. Pravažiavę tiltelį, dešinėje pusėje išvysite Būtingės evangelikų liuteronų bažnyčią – sukite dešinėn į keliuką prieš pat ją. Čia pamatysite informacinius stendus, kurie nukreips norima linkme. Poilsiautojams įrengtos pavėsinės, laužavietės, vaikams – žaidimų aikštelės. Iš čia keliaukite pasivaikščioti Šventosios miško takais – jūsų laukia „Takas dideliems ir mažiems“, „Mįslių šlaitas“, „Ežio takas“, „Ežiuko takelis“ bei informacinis pažintinis miško takas.

Tik nepamirškite pasirūpinti apsauga nuo uodų!

Šauklių kadagynas

Bukų giraitė Klaipėdos girininkijoje
Giraitės bukams – 95 metai, vidutinis bukų aukštis – 22 m, vidutinis skersmuo – 32 cm, pavienių medžių skersmuo siekia 60–70 cm

Juodeikių poilsiavietės regykla

Įrengta ant stataus Ventos upės kranto, lapuočių medžių paunksnėje. Regyklos atokvėpio vietoje lankytojai gali praleisti daugiau laiko, grožėdamiesi Ventos upe. Regykla įrengta Juodeikių poilsiavietės teritorijoje, todėl lankytojai, apsilankę Juodeikių poilsiavietėje, šiek tiek paėję pėsčiųjų taku, tikrai nenusivils atsivėrusiu vaizdu iš regyklos.

Renavo storoji – storiausia Lietuvos eglė

Kamieno apimtis – 3,87 m.
Aukštis – 36 m.
Spėjamas amžius – 150 m.
Auga Mažeikių r., Renavo dvaro parke.

1994 m. eglę apniko žievėgraužis tipografas. Šalia esančios eglės nudžiūvo ir buvo nupjautos. Šis gamtos paminklas tipografo puolimą atlaikė. Tačiau medyje liko daugybė vabalų išgraužtų skylių, sakotakių liekanų.

Valstybės saugomas gamtos paveldo objektas.

Viktoro Kalniko nuotr.

Vienos gražiausių Šilalės krašto apylinkių plyti Varnių regioninio parko ir gretimuose plotuose

Medvėgalis

MEDVĖGALIS

Šilalės rajono kraštovaizdį puošia 32 piliakalniai, kurių išvaizdžiausias – Medvėgalis, 234 metrus pakilęs virš jūros lygio. Manoma, kad čia būta vieno iš svarbiausių Žemaitijos centrų. Greta jo kūpso dar šeši: Pilies, Piliorių, Sumonių, Ąžuolų, Alkos ir Bevardžio kalnai.

Archeologai šalia jų aptiko kūlgrindą, senovinės gyvenvietės, gynybinių įtvirtinimų liekanas. Ant Pilies kalno XIV a. stūksojo viena stipriausių to meto Žemaitijos pilių. Kryžiuočiai pradedant 1316 m. ją puolė bent 20 kartų. Dabar Medvėgalis vilioja žvilgsnį įspūdingomis panoramomis, atsiveriančiomis nuo piliakalnio, paties kalno šlaitais, retų augalų augavietėmis ir ypatinga ramybe. Medvėgalio kompleksas jau parengtas keliautojams lankyti: nutiesti takai, įrengti laiptai, mašinų stovėjimo aikštelė, tualetas, piliakalnio maketas, informaciniai stendai. Čia įdomu pabūti ištisus metus.

AUKŠTAGIRĖS KALNAS

Tai iškiliausia Aukštagirės draustinio kalva. Kalno gūbrys ištįsęs 750 m šiaurės vakarų–pietryčių kryptimi su dauba viduryje. Žemesnioji kalno dalis vadinama Taburkalniu. Taburkalnis iškilęs net 208,5 m, todėl nuo jo atsiveria apylinkių vaizdai: Medvėgalis, Bilionių piliakalnis. Ant Aukštagirės kalno yra pastatytas 15 m aukščio apžvalgos bokštas.

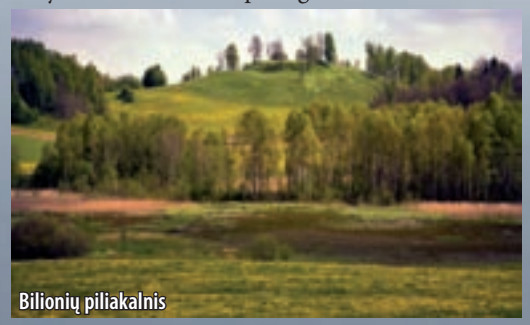

Bilionių piliakalnis

BILIONIŲ PILIAKALNIS

Bilionių piliakalnis (Švedkalnis) anksčiau vadintas Šventkalniu. Piliakalnis priskiriamas karų su kryžiuočiais laikotarpiui. Dėl likusių gynybinių piliakalnio įtvirtinimų liekanų (terasų) jis primena laiptuotą piramidę. Žymus archeologas L. Kšivickis taip žavėjosi Bilionių piliakalniu, jog įvardijo jį vienu įdomiausių ne tik Lietuvos, bet ir viso pasaulio archeologijos paminklų.

PARŠEŽERIS

Paršežerio plotas – 193 ha, ilgis – 1,9 km, plotis – 1,1 km. Didžiausias gylis – 4,4 m. Netaisyklingos elipsės formos ežeras susidaręs ledyninio ledo luisto vietoje. Pasakojama, jog dabartinio ežero vietoje buvusi lanka; vieną dieną iš kažkur atsiradęs paršas ir ėmęs tą lanką knisti. Kiek jis išknisdavęs, toj vietoj tuoj pat vanduo atsirasdavęs. Galų gale paršas pats nuskendęs, o ežeras jo vardu pavadintas.

PARŠEŽERIO PĖSČIŲJŲ PAŽINTINIS TAKAS

Visas tako ilgis – apie 15 km. Jo pradžia – Paršežerio stovyklavietėje. Iš čia eina pietine Paršežerio pakrante – Ežero pelke, kur nutiestas medinis takas. Šioje atkarpoje galima susipažinti su vertingomis žemapelkės biocenozėmis. Iš žemapelkės sukama į Riešketų kaimą, kurio senkapyje palaidoti 1863 m. sukilėliai. Toliau takas veda prie Šilinkalnio. Iš čia – prie Paršpilio piliakalnio, pro Burbiškių senkapius – iki Sietuvos kūlgrindos. Grįžtant pasukama prie mitologinio šaltinio „Milžinų maudykla“. Šalia šaltinio įrengtas tiltelis – per jį patenkama į dešinį Sietuvos krantą. Čia takas veda į Pjaunios mišką ir aukštapelkę, kurią praeinama mediniu taku.

Šiame take įrengta 4,1 km medinio tako, 8 informaciniai stendai, 16 suolų, 40 informacinių rodyklių, 3 mediniai tiltai.

BIJOTAI

Čia puikus kraštovaizdis: erdvės jaukios, kartais atšiaurios, o kartais skendinčios rūkuose. Neatskiriamas šio kraštovaizdžio elementas – ąžuolas. Ne tik medis, bet ir kultūrinis žymuo. Štai Dionizas Pošk a, XIX a. gyvenęs bajoras, žodynininkas, literatas, istorikas, iš drūto ąžuolo, žmonių vadinto Baubliu, kamieno padirbinęs namelį poilsiui, kūrybai ir senienoms saugoti. Ir taip Bardžių–Bijotų dvare 1812 m. įkūręs pirmą viešą muziejų. Po kelerių metų šalia pastatė dar vieną tokį namelį, kiek mažesnį, vadintą Baublio broliu. Muziejus labiausiai ir išgarsino D. Pošką. Čia lankėsi žymūs to meto žmonės. Tai buvo iš tikrųjų svarbus kultūros židinys, gal net antrasis po Vilniaus universiteto.

Dabar Baublių kompleksas tampa kultūrinio turizmo traukos centru: restauruoti Baubliai, sutvarkyta parko teritorija, įrengti takai, apšvietimas, restauruotas malūnas, buvusioje mokykloje veikia muziejus, biblioteka, konferencijų salė. Čia prasidėjo Lietuvos muziejų kelias, vyksta tarptautinio festivalio „Poezijos pavasaris“ renginiai, konferencijos, mokinių poezijos ir piešinių konkursai-parodos, įsteigta Dionizo Poškos literatūrinė premija.

Aukštagirės bokštas

Bijotų Baubliai

Montrimų ąžuolas

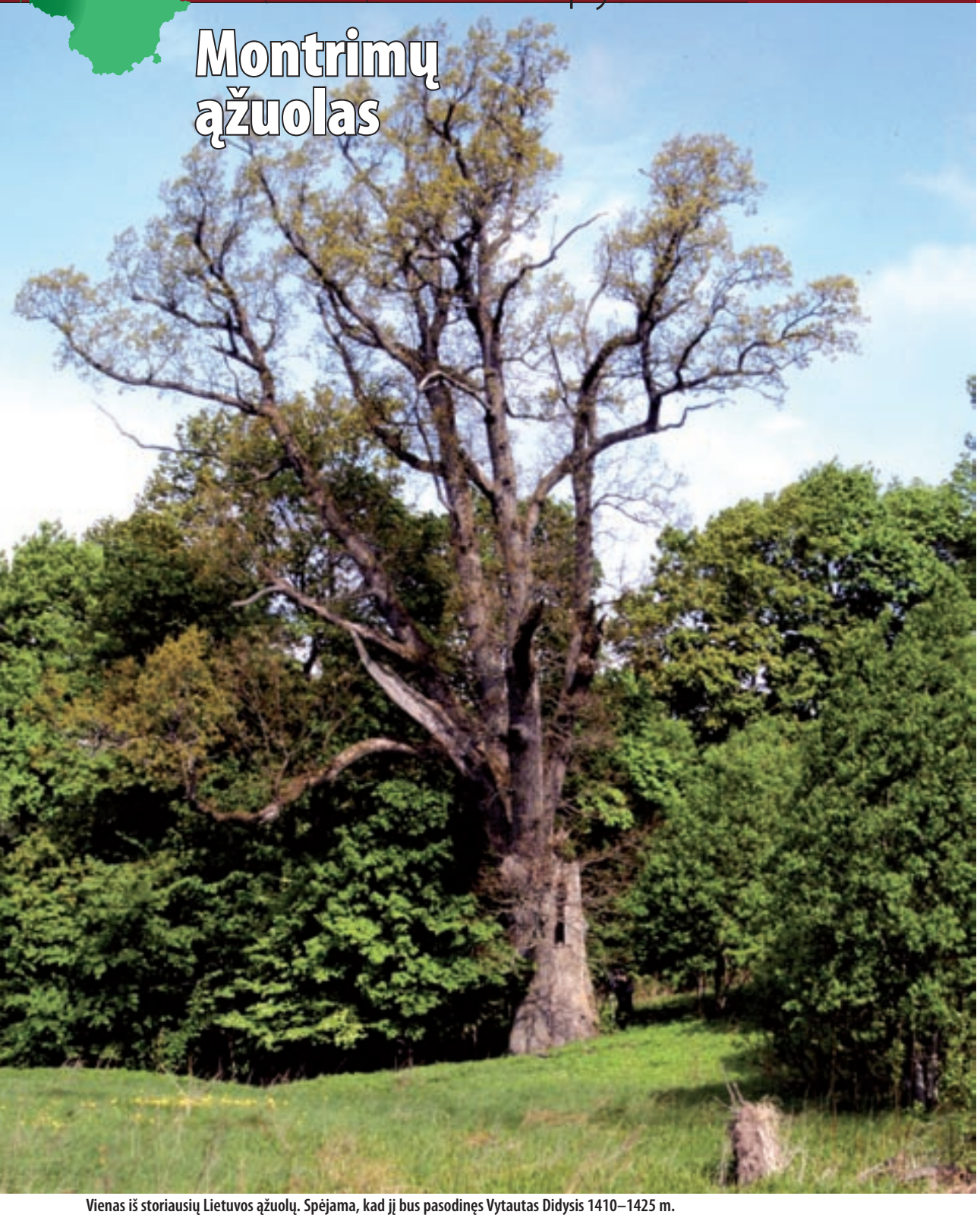

Vienas iš storiausių Lietuvos ąžuolų. Spėjama, kad jį bus pasodinęs Vytautas Didysis 1410–1425 m.

Montrimų ąžuolas

Kai kurie faktai leidžia spėti, jog ąžuolą, augantį Rietavo miškų urėdijos Tverų girininkijos Akmenskinės kaime, sodino Vytautas Didysis.

Pirmiausia – amžius, kuris apskaičiuotas pagal kamieno apimtį. Medis pradėjo augti maždaug 1410–1425 metais.

Prie ąžuolo gulinčiame akmenyje 1792 m. iškalta, kad ši vieta buvusiame Bliūdalių kaime priklausė Tomui Antoninui Piotrovskiui iš artimo Vytauto bendražygio Mingailos giminės.

Kronikose minima, kad po Žalgirio mūšio Mingailos brolis Vizbaras procese su kryžiuočiais dėl sienų liudijo Vytauto Lietuvos naudai. Už tai buvo apdovanota visa Vizbaro giminė. Dovanas galima tik nuspėti, tačiau tikėtina, jog tai buvo žemės Žemaitijoje, nes Vytautas čia norėjo turėti sau lojalių pavaldinių.

Dabartinis žemės savininkas Aleksandras Montrimas pasakoja, kad prie ąžuolo gulėjo akmuo, ant kurio buvo iškalta, jog šį ąžuolą prieš 500 metų sodino Vytautas Didysis.

Girdiškės bažnyčia

Girdiškės bažnyčios altoriai

Pusiau rimtai galima sakyti, jog Rietavo miškų urėdijos Kaltinėnų girininkijoje esančiame Girdiškės kaime Švč. Mergelės Marijos Snieginės bažnyčia yra miškininkų šventovė, nes joje, vienintelėje Lietuvoje, šoniniai altoriai padaryti iš nužievintų ąžuolų šakų. Altorius suprojektavo ir pastatė architektūrą studijavęs Girdiškės klebonas V. Andrikaitis.

Judrėnų Šv. Antano Paduviečio bažnyčia

Girdiškės bažnyčios šoninis altorius. Autorius – Girdiškės klebonas V. Andrikaitis

Ręsčių uosis

Jis nėra toks garsus kaip Platelių parke augantis Raganos, tačiau taip pat paskelbtas gamtos paminklu. Uosio liemens apimtis – 4,1 m, skersmuo – 1,28 m, skerspjūvio plotas – 1,32 kv. m. Dabartinės Rietavo miškų urėdijos Kaltinėnų girininkijoje jis išdygo daugiau kaip prieš du šimtus metų. Tolėliau, po klevu, stovėjo dvarelio gyvenamasis namas, o po uosiu buvo kumetynas. Dabar iš jo liko tik suversta akmenų krūva, o uosis tebestovi.

Judrėnų bažnyčia

Šv. Antano Paduviečio vardą turinti bažnyčia nėra tiek ypatinga, kiek legendomis ir mistiniais – kol kas nepaaiškinamais dalykais – apaugusios Judrėnų apylinkės. Bažnyčios šventoriuje buvo palaidota žiauri dvarininkė Bucevičienė. Po to naktimis ji judrėniškiams ėmė vaidentis, tad su kunigo palaiminimu jos karstą iškasė, galvą padėjo prie kojų ir perlaidojo kažkur dabartinės Rietavo miškų urėdijos Judrėnų girininkijos Judrėnų miške. Žmonės pasakoja, kad juose dabar paklysta net gerai juos žinantys vietiniai gyventojai, į namus sugrįžta mirusieji.

Eugenijaus Bunkos nuotr.

Spėjamas dolmenas – senovinis didelių akmenų statinys

Lopaičių šventvietė

Rietavo miškų urėdijos Tverų girininkijoje esanti ji iki šiol tebėra spėjama, nes mokslininkai jos vis netyrinėja ir nepasako lemiamo žodžio. Argumentų, jog čia galėjo būti šventvietė, – apstu. Tai ir akmenų išdėstymas, ir juose iškalti ženklai, ir spėjamas vienintelis dolmenas Lietuvoje, net geografinė Lopaičių padėtis: šventvietė yra tiksliai Žemaitijos viduryje tarp Nemuno, Šventosios, Vadaksties ir Dubysos.

Akmuo žmogaus veidu

Spėjamas žynio kapas

Kepurėtoji pušis

Rietavo miškų urėdijos Girėnų girininkijos Šventų miške auganti kepurėtąja vadinama pušis viso labo tik ragangrybiu (*Taphrina*) apsikrėtęs medis, tačiau pačioje viršūnėje susipynusi „raganos šluota“ yra tokia įspūdinga, kad ją verta pamatyti iš arčiau.

Plačiau apie Rietavo miškų urėdijoje esančius gamtos, istorijos, kultūros paveldo objektus – http://www.rietmu.lt/takas.pdf

Kepurėtoji pušis

Šiuo metu Raseinių miškų urėdijoje yra įrengti 29 rekreaciniai objektai. Veikia trys pažintiniai takai: du – Viduklės ir vienas – Padubysio girininkijoje. Pastarojoje girininkijoje taip pat yra stovyklavietė ir apžvalgos aikštelė. Urėdijos valdose įrengta 10 poilsiaviečių ir 13 atokvėpio vietų.
Visi rekreaciniai objektai buvo įrengti urėdijos jėgomis, tik projektuojant pasinaudota specialistų pagalba. Įrengimo darbus atliko urėdijos darbuotojai ir jos nuolatiniai rangovai. Tik Šimkaičių girininkijoje įrengtos poilsiavietės statybos išlaidos apmokėtos iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų.

Jūkainių pažintinis rekreacinis takas

Takas įrengtas Viduklės girininkijoje. Bendras jo ilgis – 2,5 km, apie 650 m tako pritaikyta žmonėms su judėjimo negalia. Šis takas įrengtas netoli Viduklės miestelio, tarp kelio iš Viduklės į Gylius ir Apusino upelio, atskiramе keturių kvartalų miške, kuris dėl išraiškingo reljefo paskelbtas geomorfologiniu draustiniu. Čia galima pakeliauti, pasidžiaugti gamta, paklajoti po nuostabaus grožio beržyną, pasigėrėti ąžuolais, kurie savo šakomis ošia didingos praeities šventgirės melodiją… Taką puošia tautodailininkų sukurtos skulptūros, jį papildo informaciniai stendai, kuriuose pateikta daug žinių apie šiame miške augančius medžius ir krūmus. Daug malonių akimirkų galima patirti nuo apžvalgos aikštelės žvelgiant į tvenkinį, neišdildomą įspūdį paliks kelionė per žemapelkę.

„Gražusis ąžuolas“

Šis pažintinis takas-poilsiavietė įrengtas Padubysio girininkijoje, Bedančių miško 36 kvartale. Jo ilgis – apie 400 metrų.

Lentelėmis grįstas Padubysio girininkijos pažintinis takas vingiuoja per šiam miškui būdingas drėgnas augavietes bei tarp skirtingų medžių grupių. Prie jo pastatyti meniški informaciniai stulpai, apibūdinantys išskirtines augalijos vietas. Tako pabaigoje išvystame išskirtinio grožio bei matmenų gamtos paminklą – Gražųjį ąžuolą. Po juo stovi įspūdingų matmenų gilė. Prie tako įrengta atokvėpio vieta.

„Žaliu taku“

Tai poilsiavietė gamtoje ir kartu monumentas pokario Lietuvos laisvės kovotojams. Objektas yra Šimkaičių girininkijos 15 kvartalo 6, 7 ir 8 sklypuose.

Ši vieta svarbi ir istorine prasme. Manoma, kad partizaninių pokario kovų už demokratinės ir laisvos Lietuvos atkūrimą metu šiame miškelyje žuvo ir buvo užkasta apie 70 žmonių. Todėl jame 1990 m. pastatytas paminklas žuvusiems už Lietuvos laisvę su įrašytais 21 žuvusiojo vardais, kurių artimieji ir pažįstami tai patvirtino. Visi jie priklausė Kęstučio apygardos partizanų būriams, kurių vyriausiasis vadas buvo generolas Jonas Žemaitis. Kasmet čia vyksta minėjimai, suvažiuoja žuvusiųjų artimieji.

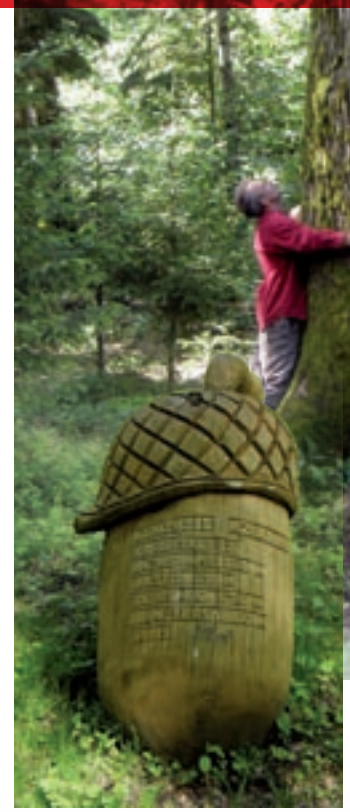

Todėl prie kelio Raseiniai–Šimkaičiai–Jurbarkas tame pačiame miškelyje yra įkurta poilsiavietė „Žaliu taku“, pastatyta varpo formos pavėsinė, supynės, įrengtas tualetas. Nuo poilsiavietės yra nužymėtas miško takelis minėto partizanų paminklo link. Čia gali papietauti bei pailsėti atvykę žmonės, besidomintys krašto istorija.

Karšuvos giria

Vytautas Uselis

Nemuno žemupio lygumoje plyti ketvirta pagal dydį Lietuvoje Karšuvos giria. Ilgus amžius ją skyrė tarpvalstybinė siena su Rytų Prūsija, todėl ir giria vadinta nevienodai – Tauragės–Jurbarko giria, Viešvilės–Smalininkų miškai, Jūros giria. Buvusios sienos žymės dar iki šiol ryškios ir šiuo metu saugomos kaip kultūros paveldo objektas. Girią dabar dalijasi Jurbarko, Tauragės ir Pagėgių savivaldybės.

Karšuvos girioje daugiausia pušynų, nes visame masyve vyrauja smėlio dirvožemiai, susiklostę senovinėje Nemuno deltoje ir prieledyninėse mariose. Didelę dalį užima pelkės, iš kurių žymiausi Laukesos ir Artosios–Gličio pelkynai. Pirmasis nuo 1966 m. tapo eksploatuojamu durpynu, o antrasis pateko į 1991 m. įsteigtą Viešvilės rezervatą. Pelkėtuose plotuose greta pušynų ir eglynų nemažą dalį užima juodalksnynai. Smėlingą lygumą daug kur paįvairina žemyninių kopų gūbriai, kuriuos vėjai supustė praeityje, kai dar neaugo miškai ar juos laikinai apnaikindavo ugnis.

Būdama skirtingose valstybėse giria patyrė nevienodą žmogaus veiklos poveikį. Rytprūsių pusėje XIX–XX a. sandūroje prasidėjo intensyvios miškininkystės laikotarpis. Miškai sudalinti smulkiais 25–30 ha ploto kvartalais, kas antra kvartalinė linija pravažiuojama įrengtomis sankasomis per pelkes ar prakasimais per kopas. Visos buvusios pelkės nusausintos, upeliai kanalizuoti. Didesnių pokyčių išvengė tik Viešvilės upelio slėnis ir Kaskalnio kopynas. Kita girios dalis išliko gerokai natūralesnė ir turtingesnė gamtinių vertybių.

Laukinio gamtos grožio dar nemažai likę rytinėje

Buvusi Rytprūsių siena Karšuvos girioje – valstybės saugomas objektas

Kaskalnio kopose

Karšuvos girios dalyje. Šiaurrytiniame kampe Balandinės girininkijoje plyti nemaža Baužaičių aukštapelkė, neseniai paskelbta telmologiniu draustiniu. Tai bene labiausiai į rytus nutolusi vakarinio tipo aukštapelkė su ryškiais pakraštiniais šlaitais. Gretimose Globių ir Mantvilių girininkijose didelė nepažeistų pelkėtų miškų įvairovė. Pelkiniai pušynai, juodalksnių raistai ir sausi kopėti pušynai susipina į sudėtingą labirintą. Smėlio klodas šioje girios vietoje nestoras, todėl didesnius plotus užima eglynai, nemažai drebulynų, pavienių senolių ąžuolų. Šalia Laukesos pelkės galima užtikti tarp raistų pasislėpusio sunykusio Plientrakio kaimo liekanas. Nors Laukesos pelkė ir paversta durpynu, jos rytinės prieigos dar dvelkia laukinės gamtos paslaptingumu.

Piečiau esantys Pašvenčio girininkijos miškai jau kitokie. Raistų čia nedaug – tik apie Žirnelio upelį gausiau. Lemantiškių miškas gali pasigirti nemažu aukštų žemyninių kopų masyvu. Šventosios ir jo intako Juodšakio upeliais ilgus amžius ėjo ne tik tarpvalstybinė, bet ir vakarinė skalvių genties riba. Arčiau Jurbarko po pušynų smėliu slūgso nemaži žvyro telkiniai, todėl miškai daug kur užleidžia vietą karjerams. Ties Palėkių kaimu giria nusileidžia stačiu žvyringu šlaitu į Nemuno slėnį. Čia dar galima aptikti nykstančių atvirų smėlynų ir žvyrynų buveinių su retų augalų ir vabzdžių bendrijomis.

Smalininkų girininkija turtinga pelkinių miškų. Nors praeityje jie buvo apsausinti, nemaža dalis dabar atsigauna ir yra saugomi kaip kertinės miško buveinės. Įdomi vieta yra Tetervinės pelkė ir vienkiemis. Iš tikro anksčiau čia buvo girininkijos sodyba, kuri vadinosi „Auerhahn“ (vokiškai „kurtinys“). Kurtiniai laikėsi keliose pietvakarinės girios dalies vietose ir tik pokariu pamažu išnyko. Šiuo metu Viešvilės rezervato direkcijoje įkurtas kurtinių veislynas bando atkurti šių nuostabių paukščių populiaciją.

Toliau į vakarus tęsiasi Kalvelių girininkijos plotai. Miškus čia pagyvina įsiterpusios Apšriūtų, Leipgirių, Žardelių, Vilktakio kaimų sodybos. Pietinėje dalyje palei Nemuno slėnį tęsiasi įdomus kopų ruožas. Jo kilmė jau kitokia nei girios glūdumoje. Tai gali būti retai aptinkamos paupinės ar net pusiau jūrinės kopos iš Litorinos jūros laikotarpio,

Rytprūsiuose miško keliai buvo apsodinami ąžuolais

Viešvilės gamtinis takas

Autoriaus nuotr.

kai Nemuno slėnis buvo tapęs siaura jūros įlanka. Palei Nemuną nuo seno kūrėsi žmonės. Miške prie Naudvario vienkiemio neseniai buvo aptikta I tūkst. pr. Kr. senumo gyvenvietė ir kapinynas.

Viešvilėje reiklesnis keliautojas jau gali pasinaudoti ir pažinimui įrengtu gamtiniu maršrutu. Jis veda nuo miestelio centre esančio žuvitakio per buvusį dvaro parką, pro bukų medynus, palei Viešvilės rezervato pietinį pakraštį. Turbūt Lietuvoje nėra kitos vietos, kur per keletą minučių galima gyvai persikelti nuo Vakarų Europoje paplitusių ūksmingų bukynų prie laukinės spygliuočių taigos sengirės.

Viešvilės girininkijos miškai slepia ir ne tokius malonius praeities pėdsakus. Vakariniame pakraštyje jauni medynai užstoja daugybės sodybų liekanas. Tai buvęs didelis, plačiai išsidriekęs Baltupėnų kaimas. Jo gyventojai karui baigiantis pasitraukė, o pokariu beveik visos sodybos buvo nuniokotos. Vietoj buvusių 550 gyventojų dabar čia tėra tik keletas. Giliau miške dar galima aptikti ir didelės sovietinės raketinės bazės griuvėsius.

Šiauriau Viešvilės tęsiasi Jūravos miškai su Kaskalnio kopų masyvu. Tik visai neseniai paaiškėjo, kad šios vietovės pavadinimas kilo nuo perkasto kalno (kopos). O perkastas jis buvo slapto Lietuvos–Lenkijos valdovo Žygimanto Senojo ir kryžiuočių ordino magistro Albrechto susitikimo proga 1517 m.

Įspūdingas Kaskalnio kopynas, ko gero, slepia dar vieną mokslininkų neatskleistą paslaptį. Iškart į vakarus nuo kopų masyvo plyti panašaus dydžio užpelkėjusi dauba, anksčiau vadinta Didžiąja bala („Didle Bale“), nusausinta dar prieš Antrąjį pasaulinį karą. Kas gali paneigti, kad šiame plote kadaise po gaisro ar miško lydymo atsidengusį smėlyną išpustė vyraujantys vakarų vėjai, sukurdami kopų virtines ir vėliau užpelkėjusią daubą.

Rytinėje Karšuvos girioje akį traukia seni ąžuolai

Viešvilės gamtinis takas

Viešvilės bukynai – užuomina apie šiltėjantį klimatą

Panemunės „rojaus kelias“

Aidas Mozūraitis

Jurbarko rajone esantys panemunės miesteliai, dvarai ir pilys traukia istorijos ir kultūros mylėtojus. Nemažiau įspūdingas ir panemunės kraštovaizdis, kur natūrali gamta persipina su šimtmečiais žmogaus keičiama aplinka.

Keliaujant automobiliu iš Kauno į Jurbarką, Vilkijos miestelyje kelias nusileidžia į Nemuno slėnį ir vingiuoja didžiausios Lietuvos upės pakrante. Dėl čia atsiveriančių nuostabių vaizdų daugelis mano pažįstamų, keliaudami iš Kauno į Tauragę, Šilutę arba Klaipėdą, renkasi šį panemunės maršrutą, o ne greitesnę bei kelionei patogesnę automagistralę. Šiaurinį kelio pakraštį įrėminantys statūs, raguvoti, medžiais apaugę Nemuno slėnio šlaitai sudaro įspūdį, jog keliauji kalnuotos vietovės slėniu. Gražus reginys atsiveria pavasarį, kai, pradėjus skleistis šviežios žalumos lapams, pražysta panemunės pievos ir šlaituose esantys medžiai. Ypač įspūdingi slėnio šlaitai rudenį, pageltus medžių lapams. Vietomis šlaitai atrodo tarsi įvairių spalvų raštais išmargintais kilimais nuklota siena. Ne veltui kelionių agentūrų reklaminiuose leidiniuose ši kelio atkarpa kartais vadinama „rojaus keliu“. Siūlau kartu neskubant pakeliauti panemune, pasigėrėti gamta ir išskirtiniu kraštovaizdžiu.

Pervažiavus tiltu per Kauno ir Jurbarko rajonus skiriančią Dubysos upę, visų keliautojų žvilgsnį patraukia virš Seredžiaus miestelio iškilęs „Palemono kalnas“. Prieš daugiau kaip septynis šimtus metų šioje gamtos sukurtoje, iš trijų pusių sunkiai prieinamoje vietoje, papildomai įtvirtinę pylimu ir gynybiniais grioviais, lietuviai pastatė Pieštvės pilį. Nors pilies nėra jau šeši su puse amžiaus, gynybiniai įtvirtinimai ir dabar aiškiai išsiskiria iš natūralaus šlaito, atskleisdami buvusios pilies tvirtybę. Nuo piliakalnio atsiveria nuostabus vaizdas į Nemuno ir Dubysos slėnius, Seredžių bei kitapus Nemuno esantį Kriūkų miestelį. Panemunės keliu pavažiavus dar porą kilometrų, tiesiai nuo kelio, 365 pakopas turinčiais laiptais galima pakilti į Belvederio dvaro sodybą. Šiuo metu dvaro rūmai ir parkas apleisti. Priešais rūmų pagrindinį įėjimą puikuojasi galinga veimutinė pušis. Įdomi ir netoli rūmų auganti liepa. Nors medis vienas, lapai ant šakų skirtingi, nes į vieną medį įskiepytos trys liepų rūšys. Pasivaikščiojus išlikusiais takais tarp į parką įsiterpusių gilių ragavų, pažvelgus į išlikusius dvaro sodybos pastatus bei pasigėrėjus iš parko aikštelės atsiveriančiu vaizdu

Autoriaus ir Sauliaus Navlicko nuotr.

Nuo Seredžiaus piliakalnio

į Nemuną, galima pajusti, kodėl ši vieta pavadinta Belvederiu (*belvederi* itališkai “gražus vaizdas”).

Pakeliui iš Belvederio į Veliuoną šlaituose galima pamatyti laukinių dygiųjų slyvų sąžalynus. Pietinėje Nemuno slėnio ekspozicijoje augančiuose slyvynuose mokslininkai aptinka Lietuvoje labai retas, šiltiesiems kraštams būdingas drugių rūšis.

Ties Veliuona, dešinėje Nemuno pusėje, slėnis labai susiaurėja. Upės pakrantėje įsikūrusi Veliuona net kelis kartus buvo pripažinta gražiausiai tvarkomu Lietuvos miesteliu. Įvažiavimas į miestelio centrą yra tarp dviejų legendomis apipintų piliakalnių („Gedimino kapas“ ir „Ramybės kalnas“). Pasigėrėti Nemuno slėniu bei senojo Veliuonos miestelio panorama galima nuo viršutinės terasos arba iš kelių šimtmečių senumo Veliuonos bažnyčios bokšto, kuriame įrengta sakralinė ekspozicija. Dvaro parke auga reti medžiai. Parko pasididžiavimas – didžiausi Lietuvoje gelsvažiedžiai tulpmedžiai. Jų žiedais galima pasigėrėti birželio pabaigoje–liepos pradžioje. Be įprastų Lietuvoje medžių, parke dar pamatysite pilkąjį riešutmedį, auksašakes tujas, raudonlapį klevą, paprastojo ąžuolo glaustašakę formą, europinius maumedžius, veimutinę bei juodąsias pušis.

Gelsvažiedis tulpmedis Veliuonos parke

Nuo Veliuonos panemunės keliu nuvažiavus apie dešimt kilometrų pasitinka Raudonės miestelis. Visoje Lietuvoje žinoma Raudonės pilis, iš kurios bokšto tarsi iš paukščio skrydžio galima apžvelgti visas apylinkes. Nemuno slėnį iš pilies bokšto pamatysite net iš šešiasdešimties metrų aukščio. Nors dažnos ekskursijų grupės paprastai aplanko tik pilį, neskubantiems keliautojams tikrai verta pasivaikščioti po Raudonės parką. Tai artimas angliškam stiliui parkas su vienintelia tiesia iš rytų link pilies vedančia alėja. Parko takeliai vingiuoti, sudarantys panašumo į natūralų mišką įvaizdį. Legendomis apipinti kalneliai ir aikštelės. Išlenktos mažalapių liepų ir paprastųjų skroblų alėjos. Tarp šimtamečių ąžuolų išsiskiria valstybės saugomas Gediminaičio ąžuolas. Taip pat greta rūmų auga valstybės saugoma daugialiemenė mažalapė liepa. Yra ir svetimšalių medžių. Tai pilkasis riešutmedis, Sukačiovo maumedis, kedrinė pušis.

Ties Raudone praplatėjęs Nemuno slėnis keliaujant toliau dar labiau išplatėja. Tarp upės ir slėnio šlaito įsiterpia kelių šimtų metrų pločio pievos. Šiose pievose peri Lietuvoje retos ir saugomos griežlės. Nuvažiavus kelis kilometrus, slėnis vėl susiaurėja ir kelias priartėja prie pat Nemuno. Netrukus nuo kelio galima pamatyti Panemunės pilį. Pilis apsupta peizažinio parko su penkiais kaskadiniais tvenkiniais. Natūralų Nemuno slėnio su stačiais šlaitais reljefą papildo dirbtinai supilti kalneliai. Parke vyrauja vietinių rūšių medžiai. Įspūdingas, valstybės saugomas, net 1,69 m skersmens Gelgaudų ąžuolas, augantis prie pilies pietvakarinio kampo. Šlaito papėdėje išlikę buvusios paprastųjų lazdynų alėjos fragmentai. Parkas sudaro įspūdį, kad pilis yra upėmis ir ežerais apsuptoje kalvotoje vietovėje.

Už trijų kilometrų nuo Panemunės pilies, vėl prie pat kelio, žaliuoja ąžuolų giraitė. Tai Šilinės botaninis draustinis, kuriame galima pasivaikščioti įrengtu pažintiniu taku. Nuo Šilinės kelias atitrūksta nuo šlaito papėdės ir driekiasi slėnio viduriu pro Skirsnemunės miestelį, kol ties Molynės kaimu išlipa iš Nemuno slėnio.

Šimtamečiai piliakalniai, miesteliai, pilys ir dvarai darniai įsipina į natūralią panemunės gamtą. Visi dvarų parkai tarsi susilieja su Nemuno šlaitų miškais. Tolstant nuo dvarų rūmų ar pilių sunku pastebėti ribą, kur baigiasi parkas ir prasideda miškas. Tam, kad būtų išsaugotas unikalus panemunės kraštovaizdis bei gamtos ir kultūros vertybės, 1992 m. įkurtas Panemunių regioninis parkas.

Rambyno apylinkių įžymybės

Norinčius pažinti savitą Mažosios Lietuvos gamtovaizdį kviečiame į neakivaizdinę kelionę po gražiausias Rambyno apylinkes – Rambyno regioninį parką. Kelionės maršrutas Vilkyškiai–Opstainys–Šereiklaukis–Bitėnai–Rambyno kalnas.

Važiuojant pietų kryptimi Vilkyškiai–Šereiklaukis, 1,2 km nuo Vilkyškių miestelio centro, kairėn į Vilkyškių mišką suka neasfaltuotas kelias. Šis kelias veda prie gamtos paminklu paskelbtos Raganų eglės. Pastačius automobilį stovėjimo aikštelėje, iki eglės reikia eiti pėsčiomis ar važiuoti dviračiu miško keliuku apie 1,5 km.

Toliau važiuojant keliu Vilkyškiai–Šereiklaukis, už 800 metrų į kairę suka siaura Ąžuolų alėja. Šimtametė 39 ąžuolų alėja tęsiasi apie 250 m. Spėjama, kad visi ąžuolai sodinti vienu metu. Medžių aukštis – apie 20 metrų, apimtis 1 metro aukštyje yra 3–3,8 m, amžius ~130–180 metų. Ąžuolų alėja paskelbta valstybės saugomu gamtos objektu.

Nuotr. autoriai: Eugenijus Skipitis, Giedrė Skipitienė, Šigitas Stonys

Tęsiant kelionę Šereiklaukio link, pusiaukelėje tarp Vilkyškių ir Šereiklaukio yra Opstainių kaimas. Keletą kilometrų šiauriau šio kaimo, kelio Vilkyškiai–Šereiklaukis dešinėje pusėje, stūkso Opstainių I (Vilkyškių, Raudondvario) piliakalnis. Kadaise šį piliakalnį supo senovės gyvenvietės, kuriose atliekant archeologinius tyrimus rasta I–XII a. radinių. Kaimo viduryje, vakarinėje Vilkyškiai–Šereiklaukis kelio pusėje, galima pasigrožėti Opstainių II piliakalniu. Tai nedidelis piliakalnis ant užtvenktos Apstelės upelio kranto.

Vykstant į pietus, Bitėnų link, netoli Jūros ir Nemuno santakos yra seniausia Skalvos gyvenvietė – Šereiklaukis. Kadaise tai buvo stiprus ekonominis vienetas krašte. Karo metais Šereiklaukis buvo nuniokotas, dvaro rūmai sugriauti. Iki šių dienų išliko tik spirito varyklos pastatas, svirnas, žlaugtų bokštai ir parko liekanos. Dabar dvaro parkas tvarkomas, išvalyti tvenkiniai, atidengti ir konservuoti ūkinių pastatų pamatai.

Šereiklaukio miške ~0,5 km nuo kelio Vilkyškiai–Bitėnai nutolęs dunkso Šereiklaukio piliakalnis. Šis piliakalnis – skalvių genties kovų su kryžiuočiais liudininkas. Iki šiol Šereiklaukio piliakalnis slėpėsi Šereiklaukio miško pakraštyje.

Šereiklaukio miške gausu įvairių rūšių augalų, grybų, paukščių, gyvūnų. Nemažai jų įtraukta į Lietuvos raudonąją knygą. Tai – tikras gamtos lobis. 2009 m. visas miško masyvas paskelbtas NATURA 2000 teritorija. Neseniai šiame miške atrastas retas žinduolis – didžioji miegapelė. Tai saugoma teritorija, todėl skinti retus augalus ar kitaip niokoti gamtą griežtai draudžiama.

Pasiekę Bitėnus netoli M. Jankaus spaustuvės-muziejaus esančiame pušynėlyje keliautojai pamatys įspūdingą reginį – baltųjų gandrų koloniją. Gandrai įsikūrę aukštai, todėl pastatytas specialus monoklis, vaizdą didinantis 60 kartų.

Centrinėje Bitėnų kaimo dalyje stovi Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjo, draudžiamos lietuviškos spaudos leidėjo ir platintojo Martyno Jankaus spaustuvė-muziejus. Šalia muziejaus 2003 m. įkurtas Mažosios Lietuvos paveikslų sodas – žinomų Lietuvos tapytojų darbų ekspozicija po atviru dangumi.

Kasmet muziejuje rugpjūčio mėnesį vyksta tradicinis renginys, skirtas spaustuvininko Martyno Jankaus gimimo metinėms paminėti „Sueiga pas Martyną Jankų“.

Šiemet tradicinė sueiga vyks rugpjūčio 15 d.

Nuo Bitėnų baltųjų gandrų kolonijos nukreipiamoji rodyklė rodo kryptį į Rambyno kalną. Vykdami ar eidami pėstute šia kryptimi keliautojai aplankys Rambyno kalno papėdėje įsikūrusias Bitėnų (Užbičių) kapinaites. Šios kapinės yra Vydūno, Martyno Jankaus, Valterio Kristupo Banaičio, Jono Vanagaičio, Elenos Grigolaitytės-Kondratavičienės, Aleksandro Žvinakio ir kitų Lietuvai nusipelniusių asmenybių amžinojo poilsio vieta.

Nemuno pakrantėje įrengtas pažintinis takas. 1,5 km ilgio trasoje išdėstyta 11 stotelių: „Šikšnosparniai“, „Žemyninės kopos“, „Vabzdžiai“, „Potvynis“, „Retieji augalai“ ir kt.

Pasiekę galutinį maršruto tašką – Rambyno kalną, lankytojai gali pasigrožėti vaizdais į Ragainę ir Tilžę. Manoma, kad Rambyno alkakalnis buvo svarbiausia skalvių genties šventvietė. Dabartinio Rambyno kalno aukštis yra 45,4 m virš jūros lygio.

1884 metais čia pradėtos rengti Joninių šventės, į kurias suplaukdavo žmonės iš visos Lietuvos. Martyno Jankaus ir Vydūno atgaivinta Joninių šventė ant Rambyno kalno birželio 23 d. švenčiama iki šių dienų ir vadinasi „Tradicijų pynė pagal Vydūną“.

Šiandien Rambyno kalną puošia Nacionalinės premijos laureato, skulptoriaus Regimanto Midvikio sukurtas modernus ir gilią istorinę prasmę turintis aukuras, kuris simbolizuoja baltų dievus - Patrimpą, Perkūną, Patulą.

VšĮ „Pagėgių krašto turizmo informacijos centras“

Eugenijaus Kavaliausko nuotr.

Mažasis erelis rėksnys

Darius Stončius

Daugelis nustemba išgirdę, kad Lietuvoje gyvena ereliai. Dar mažiau žino, kad yra erelių, kurie peri daugelyje šalies miškų ir kol kas tebėra gana dažni. Mažasis erelis rėksnys (*Aquila pomarina*) – būtent toks. Atlikus mokslinius tyrimus nustatyta, kad dabar šalyje gyvena 1 930–2 870 šios rūšies erelių porų.

Dėl urbanizuotų teritorijų plėtros, intensyvios žemdirbystės, miškininkystės, suaugusių paukščių šaudymo ir lizdų naikinimo Vakarų Europoje mažieji ereliai rėksniai išnyko prieš 100–200 metų. Didžioji jų dalis išliko Rytų ir Vidurio Europos šalyse. Lietuva yra svarbi siekiant išsaugoti šiuos paukščius Europoje. Nors Lietuva sudaro vos 1,5 % ES teritorijos, tai net ~20 % bendrijos mažųjų erelių rėksnių gyvenamoji vieta.

Mažieji ereliai rėksniai paplitę visoje Lietuvoje, tačiau įvairiose jos dalyse perinčių porų skaičius labai skiriasi. Tai priklauso nuo kraštovaizdžio ir žemėnaudos ypatybių. Daugiausia jų gyvena derlingiausiuose regionuose – vidurio ir šiaurės Lietuvoje.

Mažasis erelis rėksnys – vidutinio dydžio plėšrusis paukštis. Jis sveria 1,1–2,2 kg, atstumas tarp ištiestų sparnų galų siekia 145–168 cm. Patelės yra didesnės už patinus. Tai ir dieniniams, ir naktiniams plėšriesiems paukščiams įprastas dėsningumas.

Šie ereliai daugiau negu pusę metų praleidžia ne veisimosi vietose, nes žiemoti skrenda net iki pietų Afrikos, kur žiemą praleidžia mūsų baltieji gandrai, kregždės. Keliaudami į žiemojimo vietas ir atgal ereliai nuskrenda apie 18 000 km. Kelionė užtrunka apie tris mėnesius. Iš žiemojimo vietų grįžta nuo kovo pabaigos iki balandžio vidurio.

Mažųjų erelių rėksnių poros daug metų užima tas pačias teritorijas. Jas aktyviai gina nuo savo rūšies ir kitų erelių. Kartais galima pamatyti įspūdingas oro dvikovas, kai ereliai susikibę kojomis sukdamiesi krinta beveik iki žemės ir tik paskutiniu momentu išsiskiria ir nuskrenda šalin. Gindami veisimosi teritoriją mažieji ereliai rėksniai nevengia atakuoti net ir gerokai didesnių jūrinių erelių.

Dažniausiai maitinasi pamiškių pievose, ganyklose. Pagrindinis grobis – peliniai graužikai. Taip pat minta varlėmis, paukščiais, kurmiais, kitais smulkiais žinduoliais.

Lizdavietes renkasi brandžiuose įvairios sudėties miškų medynuose, bet vengia grynų pušynų. Lizdus krauna 7–24 m aukštyje, dažniausiai eglėse ir ąžuoluose, kurių amžius siekia 50–200 metų. Lizdai būna vidutinio dydžio, dažnai gerai paslėpti. Jų plotis siekia 45–130 cm, o aukštis – 15–120 cm. Kiaušinius deda balandžio pabaigoje. Dėtyje dažniausiai būna 2 kiaušiniai. Perėjimas trunka 40–46 dienas. Sėkmingai perėjusios poros dažniausiai užaugina vieną jauniklį, nes jaunesnysis ereliukas žūna užkapotas vyresniojo arba nugaišta iš bado. Du išaugę jaunikliai – išimtis. Lizdus jaunikliai palieka liepos pabaigoje–rugpjūčio pradžioje. Iš veisimosi teritorijų Lietuvoje išskrenda antroje rugsėjo pusėje.

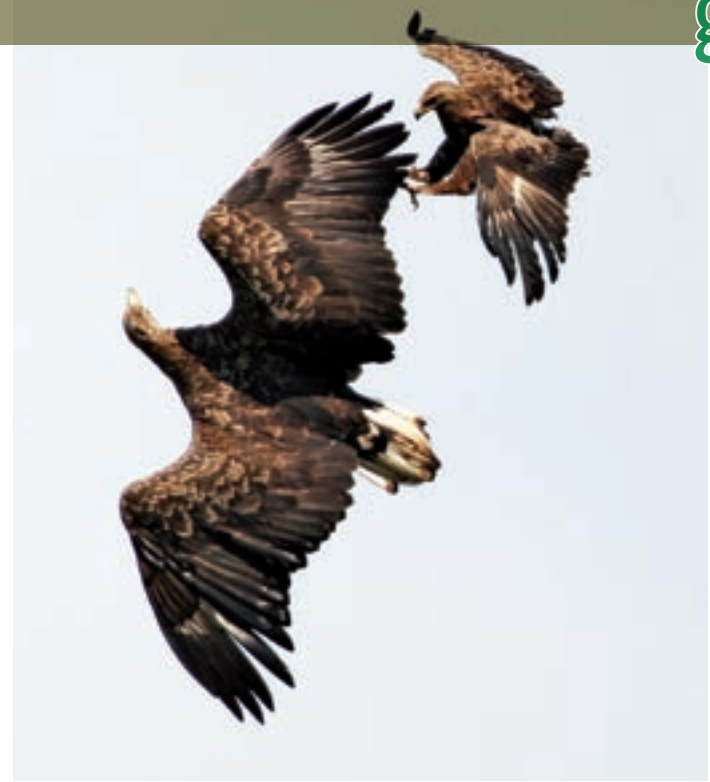

Jūrinio erelio (kairėje) ir erelio rėksnio dvikova ore

Mažasis erelis rėksnys įrašytas į Lietuvos raudonąją knygą, taip pat į Europos Sąjungos Paukščių direktyvos I priedą. Direktyva visas valstybes nares įpareigoja išlaikyti palankią mažųjų erelių rėksnių apsaugos būklę ir steigti jiems apsaugoti skirtas teritorijas, kurios sudaro ES saugomų teritorijų tinklą – *Natura 2000*. Įgyvendinant direktyvos reikalavimus mažiesiems ereliams rėksniams išsaugoti Lietuvoje įsteigtos 7 *Natura 2000* teritorijos.

Miškų kirtimo taisyklės draudžia vykdyti pagrindinius kirtimus 100 m atstumu nuo mažųjų erelių rėksnių lizdų. Nustatytoje zonoje visi kiti miško kirtimai ir medienos ištraukimas draudžiami veisimosi metu – nuo balandžio 1 d. iki rugsėjo 1 d.

Tai dažniausia erelių rūšis Lietuvoje, tačiau nustatyta, kad 1980–2006 m. mažųjų erelių rėksnių Lietuvoje sumažėjo daugiau negu 20 %. Viena iš pagrindinių jų nykimo priežasčių – intensyvi ūkinė veikla miškuose. Lizdus šie ereliai dažniausiai krauna senuose medynuose, kuriuos taisyklės leidžia kirsti plynai.

Siekdama užtikrinti mažųjų erelių rėksnių porų lizdaviečių apsaugą nuo ūkinės veiklos miškuose viešoji įstaiga Gamtosaugos projektų vystymo fondas 2010 m. lapkričio 1 d. pradėjo įgyvendinti projektą „Mažojo erelio rėksnio (*Aquila pomarina*) apsauga Lietuvos miškuose“ (Nr. LIFE09 NAT/LT/000235). Projektą finansuoja: Europos Sąjungos finansinis instrumentas „LIFE+“, Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto specialioji Europos Sąjungos finansinio instrumento „LIFE+“ bendrojo finansavimo programa, UAB „Litagros prekyba“, VšĮ Gamtosaugos projektų vystymo fondas. Daugiau informacijos apie projektą *www.eagles.lt*

Vytauto Knyvos nuotr.

Panemunės miško parkas

Atkelta iš 67 p.

Sovietmetis

Po Antrojo pasaulinio karo buvusių Lietuvos kariškių valdas, pradedant kareivinėmis, mokyklomis ir baigiant kariniais sandėliais bei pratybų laukais, pasiėmė „išvaduotojai“. Kariškiai apgyvendino ir nemažą dalį atsiradusių laisvų vasarnamių, butų ir namų. Taip pat jiems buvo pastatyta naujų daugiabučių. Panemunė tapo lyg ir kariniu Kauno priemiesčiu. Sovietiniams kariškiams buvęs kurortinis šurmulys ir civilinių lankytojų gausa buvo visai nereikalingi. Tokie dalykai, kaip J. Basanavičiaus vardo parkas, prezidento A. Smetonos sodinti proginiai medžiai, užmiršti... Pokariu atsirado savavališkų kirtimų, gyventojai vėl pradėjo ganyti šile gyvulius. Bet savavaliavimą pristabdė pačiame šile vietoj buvusios urėdijos įkurtas Kauno miškų ūkis, o kiek vėliau miško saugotojų tinklą organizavo Kauno apželdinimo trestas, kuriam priklausė visų miesto miškų bei želdynų priežiūra. Objektyviai šilo ir prie jo prisišliejusių paplūdimių reikšmė sumenko dėl padidėjusios vandens taršos Nemune, o ypač atsiradus Kauno HE ir Kauno marioms. Marios ir jų artimiausia aplinka tapo kauniečiams patrauklesni rekreacijos objektai nei žemiau užtvankos likęs šilas ir intensyviai teršiamas Nemunas.

Padaryta ir gerų darbų. Visų pirma reikia paminėti pastatytą Trijų mergelių pėsčiųjų tiltą iš naujųjų Kauno mikrorajonų į Panemunės šilą ir dalies miško parko takų bei kelių išasfaltavimą, taip pat gero susisiekimo su parku visuomeninio transporto priemonėmis užtikrinimą, nutiesus troleibusų liniją per miesto centrą iki pat parko prieigų. Šile liko funkcionuoti ir buvusios sanatorinio gydymo įstaigos. Tad naujomis sąlygomis parkas prarado savo elitinį spindesį, bet jį „surado“ kiti lankytojai ir nusistovėjo kiek kitoks poilsiavimo pobūdis. Parko takuose padaugėjo dviratininkų, besitreniruojančių sportininkų.

Dabartis

Atkūrus nepriklausomybę pastebimai aktyviau tvarkomas parko miškų ūkis – apželdinta dalis paplūdimių teritorijų ir visos, kad ir mažos aikštelės, buvusios pačiame masyve, ne tik tvarkingai vykdyti sanitariniai, bet ir pradėti kraštovaizdžio formavimo kirtimai, atnaujinta dalies takų danga, pastatyta, nors ir aiškiai nepakankamai, rekreacinės įrangos. Želdiniai veisti tvarkingai, gerai prigydavo, bet diskutuotinas pats principas – kuo daugiau želdinti rekreaciniame miške „užmūrijant“ visas atviresnes erdves. Pastačius Kauno HE nemažame Nemuno ruože susidarė išskirtinės sąlygos vandens paukščiams žiemoti. Šile apsigyveno keletas retųjų paukščių rūšių, pavyzdžiui, jūrinis erelis. Šilo biologinę įvairovę didinti tam tikra prasme padeda ir įsteigtas į šilo pakraštį besiremiantis vandens paukščių ornitologinis draustinis. Parko priežiūros darbus, atsižvelgiant į riboto finansavimo galimybes, kvalifikuotai atlieka UAB „Irgita“.

Parką atrado sveikuoliai, naujų pasivaikščiojimo būdų entuziastai, kaip ir anksčiau, jį mėgsta dviratininkai, senjorai, taip pat ir kiti įvairaus amžiaus žmonės, mėgstantys būti gamtoje. Beje, aktyvūs parko lankytojai yra Panemunės mokyklų moksleiviai, ypač jaunieji miško bičiuliai. Šilo būkle ir reikalais rūpinasi ne tik Panemunės seniūnija, bet ir labai aktyvi Panemunės bendruomenė. Tačiau tokio lankytojų kiekio, kuris karštomis vasaros dienomis susirinkdavo šile ir paplūdimiuose 4-ame praeito amžiaus dešimtmetyje (kaip minėta, apie 10 tūkst. žmonių), dabar nebūna ir nebus ateityje. Juk tai buvo trumpas aukso amžius, kurį pagimdė laikinoji sostinė su visais savo staigaus augimo šuoliais. Tokio pernelyg gausaus lankytojų srauto mažėjimas miškui išėjo į naudą.

Dabar vientisam Panemunės šilo masyvui priklauso 16 pilnų kvartalų ir dalis 92-o kvartalo. Iš viso susidaro 298,6 ha plotas. Į jį neįeina ne miško žemės, t. y. statiniais, bendro naudojimo keliais ir pan. užimta žemė, kuri tarpukariu buvo įskaičiuota į bendrą masyvo plotą. Sakykime, 1930 m. Panemunės šilo plotas buvo 326 ha, tačiau į jį įėjo urėdijos pastatas, urėdo pavaduotojo, girininko ir vieno eigulio sodybos, 1 ha ploto medelynėlis, atskiri dirbamų žemių ir ganyklų plotai. Dabar buvę atviri plotai yra apsodinti mišku, o užstatytos vietos nelaikomos miško žeme ir nepriskiriamos šilui. Taigi bendra šilo teritorija sumažėjo, bet miškų kiekis joje truputį padidėjęs. Pasikeitė miškų struktūra. 1930 m. apie 75 % šilo užėmė gryni pušynai be pomiškio ir trako su velėnine žolių danga. Pušynams priartėjus prie gamtinės brandos amžiaus ir nesant nei galvijų ganymo, nei tiesioginio žmonių trempimo, visur atsirado pomiškis, pagausėjo trakas, daug kur susiformavo antrasis ardas. Šilas tapo gerokai mišresnis. Jame dviardžiai, mišrūs bei kitaip sudėtingi medynai užima per 80 %. Specialisto akis jau mato, kad dar po vieno kito dešimtmečio yra reali perspektyva ar grėsmė (priklausomai nuo interpretavimo) šilui natūralių procesų metu virsti giria. Pagrindinį žodį, ar leisti tam įvykti, turi tarti žmogus.

Šile daug įspūdingų medynų ir atskirų medžių, įdomi reljefo įvairovė, taip pat yra įteisintų ir daug daugiau potencialių, eksponuoti tinkamų gamtos bei kultūros paveldo objektų, itin plati erdvė kraštovaizdžio formavimo kirtimams vykdyti. Čia galėtų būt įgyvendinami etaloniniai parkinių miškų tvarkymo pavyzdžiai, taip pat naudojama klasikinė rekreacinė įranga, apimanti dviračių ir pėsčiųjų takus, miško poilsiavietes, vaikų žaidimų ir sporto aikšteles. Išskirtinis dėmesys turi būti skiriamas prie Nemuno esantiems paplūdimiams ir poilsio aikštelėms sutvarkyti ir pritaikyti lauko sportui, aprūpinti reikiama įranga. (Dėl trūkumų šioje srityje kalta ne vien valdžia, bet ir dalis lankytojų, kurie, švelniai tariant, yra tolokai nuo kultūringo žmogaus sampratos ir greičiau primena bukus vandalus.)

2012 m. patvirtintame Kauno miškų vidinės miškotvarkos projekte numatyta 81-e šilo kvartale įteisinti rezervacinę apyrubę (t. y. įvesti rezervacinį režimą), įteisinti vieną kertinę miško buveinę (4,3 ha) ir buvusio kurhauzo aikštelę pritaikyti tiksliniams senjorų poilsio poreikiams. Taip pat rekomenduojama palaipsniui atnaujinti takus bei rekreacinę šilo įrangą, apželdinti dėl 2010 m. škvalo atsiradusias plynumas ir atlikti kitus, daugiausia su kraštovaizdžio formavimu susijusius kirtimo ir tvarkymo darbus. Tai nėra kokie nors radikalūs pertvarkymai. Panemunės šilo miško parko klasikinių formų planavimas išliko iki mūsų dienų ir jį reikėtų išsaugoti ateičiai kaip kultūros paveldo objektą.

(Parengta remiantis 2012 m. Kauno miškotvarkos projekto autorine medžiaga, archyviniais ankstesniųjų miškotvarkų duomenimis, tarpukario publikacijomis ir kronikos žinutėmis iš „Mūsų girių“ (7 atvejai), „Lietuvos aido“ (2 atvejai), M. Lukino, A. Kažemėko, J. Jakelaičio, P. Juozapaičio, D. Navardaitienės įvairiais laikotarpiais atliktų studijų bei išleistų monografijų duomenimis.)

Pabaiga

Druskininkų parkai

Druskininkai – žalias miestas. Vienam miesto gyventojui čia tenka net 2,1 ha miško. Pušynuose įsikūręs kurortas atvykstančius svečius pasitinka grynu oru, švara, išpuoselėta aplinka ir ramybe. Sveikam gyvenimo būdui populiarinti, aktyviam laisvalaikiui bei gyventojų ir svečių patogumui kurorte skiriamas ypatingas dėmesys. Druskininkai garsėja parkų gausa ir įvairove. Žalia augmenija, margaspalviais gėlynais, naujais patogiais pėsčiųjų ir dviračių takais išpuošti miesto parkai ir jaukiai sutvarkytos poilsio erdvės vilioja čia užsukti kiekvieną poilsiautoją. Per paskutiniuosius metus kurorto veidą papuošė du nauji rekonstruoti miesto širdyje įsikūrę parkai – aktyvaus šeimos laisvalaikio ir pramogų Vijūnėlės parkas bei ilgametes kurorto tradicijas menantis centrinis Senųjų gydyklų parkas.

Vijūnėlės parkas

Praėjusių metų rudenį Druskininkų savivaldybei įgyvendinus projektą „Vijūnėlės parko atnaujinimas“ rekonstruotas Vijūnėlės parkas, įsikūręs tarp dviejų garsiausių kurorto vandens telkinių – Druskonio ežerėlio ir Vijūnėlės tvenkinio. Neatpažįstamai pasikeitęs parkas savo grožiu ir jaukumu itin traukia druskininkiečius ir kurorto svečius praleisti laisvalaikį. Jis tapo viena iš populiariausių aktyvaus poilsio vietų kurorte.

Projekto metu parko teritorijoje atnaujinti bei naujai įrengti 4,5 km ilgio dviračių takai, pastatyta 10 medinių lieptų, įrengti modernūs viešieji tualetai, 2 dušai, sukurtos jaukios poilsio erdvės, vaikų žaidimo aikštelė. Be to, atnaujinti parko želdynai ir gėlynai, paplūdimys, gelbėjimo stotis, įrengta tinklinio aikštelė, renovuoti seni ir pastatyti nauji šiuolaikiški suoliukai, itin derantys prie parko kraštovaizdžio. Parko aplinką puošia mažosios architektūros elementas – besikaunančių avinų skulptūra. Privačiomis lėšomis įrengta vasaros kavinė, kurioje svečiai vasarą galės pasivaišinti šviežios žuvies patiekalais. Lankytojus džiugina nauji pasivaikščiojimo takai ir romantiškai apšviestos parko erdvės.

Šį pavasarį parką nuspalvino žydinčių narcizų jūra, kurių čia praėjusių metų rudenį pasodinta net 130 tūkst., o gegužės pabaigoje atidaryta daktaro Bronislovo Lubio vardu pavadinta japoniškų sakurų alėja. Vijūnėlės parko grožis ir jaukumas dažnai miesto svečių prilyginamas išpuoselėtiems Šveicarijos kurortų parkams.

Senųjų gydyklų parkas

2011 m. pabaigoje Druskininkų savivaldybė baigė ir kito kurorto puošmena pretenduojančio tapti „Senųjų Gydyklų parko“ rekonstrukciją, kuriame

druskininkiečiai ir miesto svečiai gali ne tik romantiškai leisti laiką parko teritorijoje įrengtose poilsio oazėse, bet taip pat grožėtis įspūdingo dydžio „žėrinčiu, šokančiu bei grojančiu“ fontanu.

Savivaldybės meras Ričardas Malinauskas pasidžiaugė, kad, gavus finansavimą bendram Druskininkų ir Augustavo miestų parkų atnaujinimo projektui įgyvendinti, už beveik 7 mln. litų programos lėšų buvo iš esmės sutvarkyta parko aplinka. „Tai centrinis miesto parkas, todėl jį sutvarkyti privalėjome – juk tai Druskininkų veidas. Visai šalia Druskininkų gydykla, Vandens parkas, viešbučiai, Nemuno prieplauka – objektai, kurie pritraukia didelius poilsiautojų srautus. Tad šio parko sutvarkymas buvo būtinas“, – kalbėjo meras R. Malinauskas, paklaustas apie šio projekto svarbą.

Seniausiuose Europos kurortuose centriniai parkai paprastai įsikūrę ten, kur yra pirmoji miesto gydykla. Nuo to, kaip jie prižiūrimi ir puoselėjami, priklauso kurorto įvaizdis žvelgiant atvykstančių turistų akimis. Puikiai sutvarkytas centrinis miesto parkas – tarsi vizitinė kurorto kortelė. Druskininkų Senųjų gydyklų parkas, įsikūręs pačioje miesto širdyje, yra istorinis parkas, kuris taip pat susiformavo aplink centrinę kurorto gydyklą.

Įgyvendinus šį projektą Senųjų gydyklų parke buvo nutiesti nauji pėsčiųjų ir dviračių takai, įrengti jaukūs suoliukai poilsiui, parką papuošė modernūs stilingi šviestuvai. Taip pat atnaujintos visos parko vejos, pasodinta naujų želdinių, suformuoti gėlynai, visiškai rekonstruotas „Grožio“ šaltinis, sutvirtinti Nemuno upės krantinės šlaitai.

Gegužės pabaigoje Senųjų Gydyklų parke atidarytas kerinčio grožio muzikinis fontanas, kuris kasdien džiugina gyventojus ir miesto svečius įspūdingu vandens, muzikos ir šviesos šokiu. Šis modernus fontanas galės būti valdomas net mobiliuoju telefonu – pasirinkus šalia esančiame terminale norimą muzikinį kūrinį, jį bus galima užsisakyti. Mobiliuoju telefonu kūrinį bus galima užsakyti iš bet kurio šalies ar užsienio šalies miesto. Planuojama paslaugos kaina – iki 10 litų.

Bendra investicija į šiuos kurorto parkus siekia beveik 9 mln. Lt: į Vijūnėlės parką investuota 2,4 mln. Lt, o į Senųjų gydyklų – 6,2 mln. Lt. Gydyklų parkas atnaujintas įgyvendinus projektą „Pasienio viešosios turizmo infrastruktūros plėtra atnaujinant Senųjų gydyklų parką Druskininkuose ir S. Augusto skverą Augustave”. Projektą iš dalies finansavo Europos regioninės plėtros fondo 2007-2013 m. Lietuvos – Lenkijos per sieną bendradarbiavimo programa „Veiklūs kaimynai“.

Jau kitąmet Druskininkų savivaldybė planuoja pradėti Sveikatingumo parko, kitaip dar vadinamo Karolio Dineikos vardu, rekonstrukciją.

Girios aidas – svarbus traukos taškas

Kultūrinio miškininkystės ir gamtosaugos populiarinimo idėja gimė Druskininkų miškų ūkio specialistams. Jaunas, energingas miškininkas A. Valavičius bei jau didelę patirtį turėjęs S. Stankevičius mintijo apie vietelę, kurioje būtų galima parodyti gražius miškininkų veiklos darbus. Taigi dėjo grūdą prie grūdo, kol sudėjo miškininkystės kultūros aruodą. Jeigu jau sumanyta, tai ir padaryta. 1970 m. miškų ūkio ministras A. Matulionis tvirtina projektą, skiria lėšų ir A. Valavičiaus iniciatyva 1972 m. pradeda veiklą miško muziejus „Girios aidas“. Muziejaus „Ąžuolo“, „Beržo“, „Eglės“ ir „Pušies“ menėse pristatomi meniniai medžio darbai. Sukurtos diagramos – kompozicijos „Miško paukščiai“, „Miško žvėrys“ ir kitos. Muziejuje kaupiama biblioteka.

Lankytojai pamėgsta muziejų kurorte, daugėja svečių iš užsienio šalių. Deja, nelemtas gaisras 1992 m. pelenais pavertė gražų triūsą. Didelėmis pastangomis 1993 m. muziejus vėl atstatytas – net 3,5 karto didesnis. Miško muziejaus veikla tampa įvairesnė. Muziejuje pristatomi meniniai medžio drožybos darbai, parodų autoriai – iš visos Lietuvos. Organizuojamos jau tradicinės Lietuvos miškininkų kūrybos dienos, Dzūkijos tautodailininkų zoniniai plenerai, kūrybinės stovyklos. Vyksta jaunųjų miško bičiulių stovyklos, mokymai. Rengiamos mokslinės konferencijos, seminarai.

2003–2004 m. žiemą vyko muziejaus pagrindinio pastato rekonstrukcija, pakeistas organizacijos steigėjas, buvęs Lietuvos miškininkų sąjungos muziejus tapo Druskininkų miškų urėdijos mokymo ir informacijos centru.

Senovinės bitininkystės takas

Gudų girios glūdumoje, Musteikos apylinkėse, driekiasi ne įprastas, ne gamtinis, o vienam iš seniausių mūsų protėvių verslų skirtas pažintinis takas. Pasivaikščiojimas juo – tai puiki galimybė pasigrožėti drevėtomis pušimis, primenančiomis vieną iš seniausių šio krašto verslų, pamatyti tik Musteikos kampui būdingą smėlio kalvelių ir nedidelių pelkučių mozaiką. Tako ilgis – 1,2 kilometro. Jis nužymėtas, tad nepasiklysite.Tako pradžia ir pabaiga bityne, Musteikos kaime. Jame galima pamatyti, kaip kelminiuose aviliuose prižiūrimos bitės, kaip tvarkomas medus ir vaškas. Ypač sudėtingas yra kopinėjimas į dreves, tuo galima įsitikinti lankantis Drevinės bitininkystės take. Čia bitės tvarkosi pačios. Prieš tai drevininkas peikena medyje iškala ertmę, kurią uždengia plautu. Kopinėti į medį reikia su ypatingomis virvėmis, vadinamomis geiniu. Pavasarinis bičių lankymas – tai ir Dzūkijos nacionalinio parko dienos šventė, kai kasmet Jurginių dieną susirenkama Musteikos bityne. Medkopis būna rudens pradžioje – rugsėjo pabaigoje, spalio pradžioje, kai bitės jau užpildžiusios žiemojimui skirtus korius, ir matyti atliekamo medaus atsargos. Bityne galima išbandyti ne vieną amatą, čia vyksta ir pynimo stovyklos. Taip pat lankantis šiame take galima susipažinti su senoviniu Musteikos kaimu ir jo aplinka. Norint kažko išmokti ir suprasti, nebūtini sudėtingi būdai, svarbiausia – tai tylus ėjimas į pirmapradę aplinką.

Informacijos apie užsiėmimus, kurie vyksta bityne ir Drevinės bitininkystės take, galima gauti Dzūkijos nacionalinio parko Marcinkonių lankytojų centre, tel. (8 310) 44 466. Pageidaujantys Marcinkonių lankytojų centre gali užsisakyti ir iškylos vadovą.

Atminties takas

Išlaužo girininkija,
24 kv., 4, 13 skl.
Trėmimų ir okupacijos netekčių laikus primenantis medžio skulptūrų ansamblis, išsidėstęs pagal Nemuną einančio tako 200 m atkarpoje. Tai žmonių mėgstama rami poilsio ir pasivaikščiojimo vieta.

V. Rakuckis. Motinų skausmui ir kūdikių klyksmui, sustingusiems Sibiro speige

P. Kaziūnas.
Lietuva, už visas tavo kančias

R. Zinkevičius.

Įmynęs pėdą čia
Jaučiuosi ne svetys,
Bet šeimininkas,
Amžius čia gyvenęs,
Ir joks ateivis
Jau neiškrapštys
Kulka nei durtuvu
Mus iš tos žemės.
B. Marčionis

J. Tvardauskas. Kiekvienam doram žmogui, padėjusiam galvą už Lietuvą

R. Puškorius. Lietuva, Tėvyne mūsų, tu didvyrių žeme

V. Cikana. Visiems užaugusiems šėtono paunksmėje

Pažintinis takas Alksniakiemyje

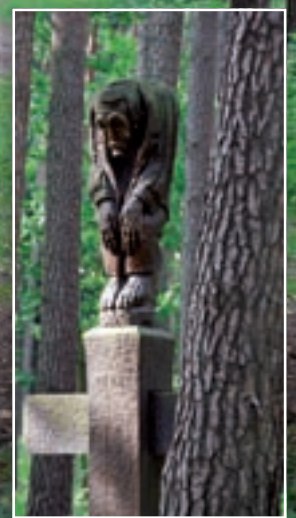

R. Venckus. Už ką?

G. Dudaitis. Numesk, Tėvyne, rūbą seną

R. Žilinskas. Pažvelk į Nemuną –
į savo sielos giedrą –
į žydrą sielą –
į savo gyvybės versmę.

Gojaus miško ąžuolas

(stambiausias Lietuvos medis)

Verknės girininkija, 24 kv., 7 skl.
Amžius – apie 400 m.
Aukštis – virš 49 m.
Skersmuo (1,3 m) – 2 m.
Tūris – 43 m^3.

Aukščiausias Lietuvos medis

Aukščiausias Lietuvos medis – 49 m aukščio 150 m. amžiaus maumedis. Jis auga Degsnės botaniniame draustinyje.

Privažiuoti prie aukščiausio Lietuvos medžio galima geros kokybės gruntiniu keliu, 2,5 km atstumu nuo pagrindinio kelio Kaunas–Alytus.

Savaime maumedžiai pas mus neauga, tačiau kadaise, tarpledynmečio laikais, tai buvo įprasti medžiai dabartinės Lietuvos žemėse.

Degsnės maumedynas

Balbieriškio girininkija, 29 kv., 1 skl.
Plotas – 2,2 ha.
Aplinkosauginis statusas – botaninis draustinis.
Nc p augavietė (N – normalaus drėgnumo; c – derlinga; p – lengvos uolienos su podirviu).
Įveistas 1849 m. (tikslus amžius – 162 m.). Sodmenys atvežti iš Lenkijos.
Rūšis – europinis maumedis (*Larix decidua*).
Vidutinis aukštis – 45 m (maksimalus aukštis – 49 m).
Vidutinis skersmuo 1,3 m aukštyje – 56 cm.
Tūris 1 ha – virš 1 600 kub. m.

Škėvonių atodanga ir gūbrys

Birštono girininkija, 77 kv.
Unikalus Škėvonių gūbrys tyso dešiniajame Nemuno krante. Ilgis – daugiau nei 3 km, plotis – 100–400 m.

Gal tūkstančius metų Nemunas jį skalavo iš abiejų pusių, tekėdamas Prienų link ir grįždamas atgal.

Pietinę gūbrio pusę ir dabar plauna Nemuno vandenys, atidengdami žemės klodus Škėvonių atodangoje. Tai suteikia unikalią galimybę pažvelgti į žemės gelmes.

Turistinis pažintinis takas

Pažintinio tako tikslas – vaikštant po mišką susipažinti su aplinka, augalais, taip pat ir miškininkų darbais. Lankytojai pamatys ir seniausią bei storiausią pušį. Kelionė neprailgs, nes bevaikštant reikės įminti nemažai mįslių, kuriose užslėptos įvairios miškų paslaptys.

Turistinį pažintinį taką puošia įvairūs stendai, mažosios architektūros darbai, dekoratyvinės tvorelės. Čia įrengtos kelios pavėsinės, suoliukai, taip pat ir lauko tualetai. Urėdijos ir Valkininkų stenduose paskaitysite apie šio krašto svarbiausius istorinius įvykius, susipažinsite su legendomis apie Valkininkų pavadinimo kilmę.

Takas pritaikytas ir žmonėms, turintiems judėjimo negalią.

Žodis girios draugui

Takas suprojektuotas Valkininkų miškų urėdijos Šalčios girininkijoje, Santakio miško 915 kvartale, šalia kelio Valkininkai–Varėna per Matuizų gyvenvietę, maždaug 1,8 km nuo Vilniaus–Druskininkų kelio ir prasideda Užuperkasio kaime. Prie šio kaimo miško link įrengta mašinų stovėjimo aikštelė. Miškas – tai rekreacinio pobūdžio pušynas su senais medžiais. Prie Merkio praretinti ir prakirsti krūmai, pro juos atsiveria upės vingiai su vaizdingais, nuplautais smėlio krantais.

Taką projektavo miškininkas Vincas Červokas. Takas pradėtas rengti 2004 m.

2010 m. pasinaudojant ES fondų parama take suprojektuota ir įrengta trumpalaikio poilsio poilsiavietė. Tam papildomai pastatytos dvi didelės pavėsinės, supynės vaikams, įrengtas lauko tualetas, tinkantis ir žmonėms su negalia, mašinų stovėjimo aikštelė, nutiestas žvyruotas kelias bei papildomi takeliai su danga.

Eišiškių piliavietė ^^

Eišiškių piliavietė – istorinis-kultūrinis objektas Eišiškių girininkijoje, šalia Eišiškių–Šalčininkų plento. Ši piliavietė žinoma nuo XI a. ir siejama su didžiaisiais Lietuvos kunigaikščiais – Vytautu, Švitrigaila, Žygimantu. Vieta lankoma turistų, mėgstama vietos jaunimo, jaunavedžių.

Burbonių piliakalnis >>

Burbonių piliakalnį galima rasti Žilinų girininkijos 149 kvartale, miškų glūdumoje, apie 1 km atstumu nuo žvyrkelio, einančio per Burbonių mišką. Tai įdomus archeologinio paveldo objektas, mažai tyrinėtas, tad domina istorija besidominčius žmones.

Bartinės pušys (apie 200 m.)

Drevinėje bitininkystėje naudotas pušis dzūkai vadina „bartinėmis“. Jose išpjautas dreves (nuotr.) uždengdavo lentute, vadinama plaustu, tik palikdavo skylutę bitėms. Drevėje bitės susiūdavo korius ir prinešdavo medaus. Pušys jau išdžiūvusios, prieš penkerius metus vienos šaka dar žaliavo (nuotr.). Šiuo metu pušyse gyvena daug uoksinių paukštelių.

Žilinų ąžuolas yra Žilinų girininkijos 168 kv. 1 skl.

Ąžuolas dar vadinamas Salų ąžuolu dėl netolimais buvusio kaimo pavadinimo. Ąžuolas gali būti daugiau kaip 400 metų, jo drevėje telpa 7 žmonės. Pasakojama, kad 1941 m. karo metu ąžuolo drevėje kurį laiką slapstėsi ir gyveno rusų kareivis, pabėgęs iš vokiečių nelaisvės.

Išlaužaitės ąžuolas

Tai Dargužių kaimo žmonių pievose augančių senų medžių grupė (ąžuolai, liepos, tuopos), besiribojanti su Tiltų girininkijos 855 kv. 14, 16 skl. Iš tų medžių matyti senas ąžuolas su išdegusia dreve. Vietovė, kur auga ąžuolas, vadinama Išlaužaite, gal tai buvusio kaimo pavadinimas. Toje vietoje, kur auga seni medžiai, caro laikais (apie tai rašoma 1849–1853 m. miškų inventorizacijos dokumentuose) buvo girininkijos pastatas, vėliau joje įkurta eiguva, o po kurio laiko ir jos neliko.

Apie ąžuolą pasakojama, kad į jį trenkė perkūnas, dėl to išdegė drevė, o drevėje nuo lietaus slėpdavosi piemenys, kur jų sutilpdavo nuo 5 iki 7 žmonių.

Varėnos miškų urėdijos valdas drąsiai galima vadinti vienomis miškingiausių – 66 % viso ploto – šalyje. Ir vienomis mažiausių, nes iš 75,7 tūkst. hektarų čia esančių miškų tik apie 37,6 % (28,5 tūkst. ha) yra valstybiniai.

Nuo seno grybais ir uogomis garsėjantys Varėnos apylinkių miškai kasmet pritraukia tūkstančius lankytojų.

Tokiais ir garsėja Varėnos miškai

Lavyso poilsiavietė Perlojos girininkijoje

Varėnos miškų urėdijoje yra įrengti 92 laisvalaikio ir rekreacijos objektai. Iš jų 27 yra Dzūkijos nacionaliniame parke. Turbūt pats lankomiausias iš jų – prie Glūko ežero. Aplink šį ežerą plytintys miškai yra valstybiniai. Todėl čia lankytis galima be jokių apribojimų.

Dažnai lankomasi ir Lavyso poilsiavietėje, Santakos, Pauosupės, Trakiškių, Kastinio stovyklavietėse.

Gražinos Barzdžiukaitės nuotr.

Kiti Dzūkijos šilų gyventojai

Bartinės pušys neretos ir Varėnos miškuose

Lieptas per Aklažerį Zackagirio take

„Šaudyklos kalnas“ Zackagirio take

Lietuvos partizanų žuvimo vieta Zervynų girininkijoje

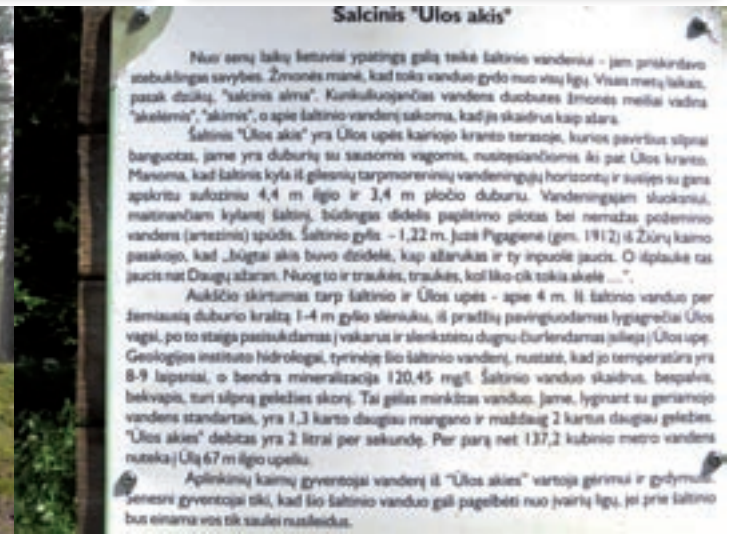

Salcinis "Ulos akis"

Nuo senų laikų lietuviai ypatingą galią teikė šaltinio vandeniui – jam priskirdavo stebuklingas savybes. Žmonės manė, kad toks vanduo gydo nuo visų ligų. Visas metų laikas, pasak dzūkų, "salcinis almuo". Kunkuliuojančias vandens duobutes žmonės meilia vadina "akelemis", "akimis", o apie šaltinio vanderį sakoma, kad jis skaidrus kaip ašara.

Šaltinis "Ulos akis" yra Ulos upės kairiojo kranto terasoje, kurios paviršius silpnai banguotas, jame yra duburių su sausomis vagomis, nusitęsiančiomis iki pat Ulos kranto. Manoma, kad šaltinis kyla iš gilesnių tarpmorenininių vandeningųjų horizontų ir susijęs su gana apskritu sufoziniu 4,4 m ilgio ir 3,4 m pločio duburiu. Vandeningajam sluoksniui, maitinančiam kylantį šaltinį, būdingas didelis paplitimo plotas bei nemažas požeminio vandens (artezinis) spūdis. Šaltinio gylis – 1,22 m. Jusė Pigagienė (gim. 1912) iš Žiūrų kaimo pasakojo, kad „būgtai akis buvo dzidelė, kap ažarukas ir ty inpuole jaucis. O išplaukė tas jaucis nat Daugų ažaran. Nuog to ir traukės, traukės, kol liko-cik tokia akelė ...".

Aukščio skirtumas tarp šaltinio ir Ulos upės – apie 4 m. Iš šaltinio vanduo per žemiausią duburio kraštą 1-4 m gylio slenksniu, iš pradžių pavingiuodamas lygiagrečiai Ulos vagai, po to staiga pasisukdamas į vakarus ir slenkstėnu dugnu-čiurlendamas įsilieja į Ulos upę. Geologijos instituto hidrologai, tyrinėję šio šaltinio vandenį, nustatė, kad jo temperatūra yra 8-9 laipsniai, o bendra mineralizacija 120,45 mg/l. Šaltinio vanduo skaidrus, bespalvis, bekvapis, turi silpną geležies skonį. Tai gėlas minkštas vanduo. Jame, lyginant su geriamojo vandens standartais, yra 1,3 karto daugiau mangano ir maždaug 2 kartus daugiau geležies. "Ulos akies" debitas yra 2 litrai per sekundę. Per parą net 137,2 kubinio metro vandens nuteka į Ulą 67 m ilgio upeliu.

Aplinkinių kaimų gyventojai vandenį iš "Ulos akies" vartoja gėrimui ir gydymui. Senesni gyventojai tiki, kad šio šaltinio vanduo gali pagelbėti nuo įvairių ligų, jei prie šaltinio bus einama vos tik saulei nusileidus.

Pauosupės, Mančiagirės, Trakiškių, Mardasavo, Puvočių stovyklavietės, esančios Dzūkijos nacionaliniame parke, yra mokamos. Plaukiantiems baidarėmis Ūlos upe ir apsistojantiems Pauosupės, Mančiagirės ir Trakiškių stovyklavietėse mokestis įskaičiuotas į leidimo kainą.

Trakiškių stovyklavietė Perlojos girininkijoje

Santakos stovyklavietė Marcinkonių girininkijoje

Ūla – viena įspūdingiausių Lietuvos upių

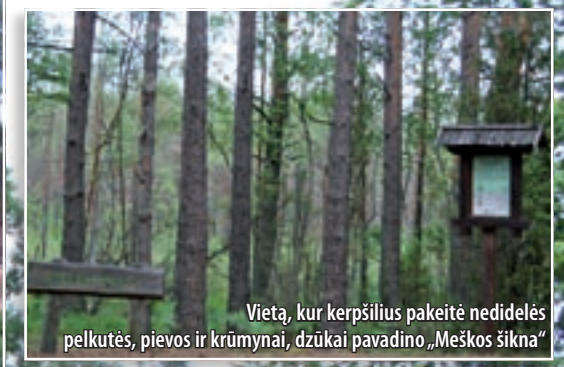

Vietą, kur kerpšilius pakeitė nedidelės pelkutės, pievos ir krūmynai, dzūkai pavadino „Meškos šikna“

Prie Ūlos ir pėsčiam yra kur akis paganyti

Lenkų okupacijos metu „Šaudzyklos kalne“ buvo įrengta šaudykla, vėliau ja naudojosi vokiečiai

Ūla paruošta poilsiautojams

Bukta – žaliasis Sūduvos perlas

Pirmą kartą Buktos giria, kuri priklausė karališkajam Buktos medžioklės dvarui, minima 1559 m. Grigorijaus Valavičiaus atliktame Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės karališkųjų girių surašyme. Dabartinis Buktos miškas buvo Alytaus karališkosios girios dalis. Lietuvos ir Lenkijos karalius Žygimantas Augustas savo ištikimam tarnautojui Lukui Volfui už tai, kad „...ištikimai, dorai ir rūpestingai prižiūrėdamas karališkosios malonės sveikatą. Pelnytai užsitarnavo malonę...“ dovanojo amžinam valdymui du kaimus su gyventojais (Matlankio ir Buktos) bei 15 valakų Buktos girios bei 2 valakus pievų.

Bukta – gamtos saugykla

Buktos miškas priklauso Marijampolės miškų urėdijos Buktos girininkijai. Bukta - Žuvinto biosferos rezervato teritorijos dalis. Buktoje yra 2 gamtiniai rezervatai - Liūliškynės ir Buktbalės bei 2 botaniniai – zoologiniai draustiniai - Paželsvių ir Želsvos. Juose saugomi etaloniniai drėgnieji plačialapių miškai su liepinių skroblynų, guobynų bendrijomis, retomis ir saugomomis augalų ir gyvūnų rūšimis. Buktos miško plotas – 3 200 ha, ji bene reikšmingiausia pietrytinės Sūduvos, kaip biologinės įvairovės saugykla. Tai vienintelis, stambiausias miško masyvas, išlikęs Marijampolės rajone. Bukta priklauso Europos saugomų teritorijų tinklui *Natura 2000*, ji išskirta kaip buveinių ir paukščių apsaugai svarbi teritorija, kurioje sutinkamos šios europinės svarbos miškų buveinės: aliuviniai miškai, pelkėti lapuočių miškai, pelkiniai miškai, žolių turtingi eglynai, skroblynai bei Europoje nykstantys miškų paukščiai: vidutiniai margieji geniai, baltnugariai geniai, gervės.

Gamtos ypatumai

Nors Buktos miškas stipriai kirstas, tačiau jo augalija išlikusi ganėtinai tipiška pietvakarių Lietuvai. Bukta garsėja savo išskirtiniais medynais, kuriuose vyrauja plačialapiai miškai (su ąžuolais, uosiais, skroblais, vinkšnomis, klevais, liepomis), reljefo pažemėjimuose, įdubose plyti šlapiųjų juodalksnynų raistai. Rytinėje Buktos dalyje ošia tankūs spygliuočių miškai (eglynai), rytinio miško masyvo pakraštyje, kur miškas pereina į Žuvinto palias (aukštapelkę), sutinkami klampūs kimininiai raistai.

Buktos miško floros skrynioje – daugiau kaip 410 aukštesniųjų augalų rūšių, iš jų net 23 rūšys saugomos Lietuvoje. Saugomoje miškų bendrijoje – liepiniuose skroblynuose veši retosios žolės: Lietuvos lijana - gebenė lipikė, europinis miežvienis, pavasario puošmenos - tuščiaviduris ir tarpinis rūteniai, geltonžiedžiai pelėžirniai, meškiniai česnakai ir kt.

Bukta suteikia prieglobstį laukiniams gyvūnams ir paukščiams, čia nuolat laikosi taurieji elniai, briedžiai, vilkai, sutinkami Lietuvoje saugomi šermuonėliai. Atokesnėse miško vietose peri saugomi paukščiai: jūriniai ereliai, ereliai rėksniai, vapsvaėdžiai, vištvanagiai, juodieji gandrai ir kt.

Susipažinkite keliaudami

Su dalimi Buktos miško gamtinių vertybių Jūs susipažinsite įrengtame gamtiniame – pažintiniame take esančiame Buktos miške. Take yra 2 trasos: ilgosios trasos ilgis – 1,7 km, trumposios – 1,3 km, keliaudami taku užtruksite apie pusvalandį. Eidami pamatysite *Natura 2000* miškų buveines, saugomas augalų ir gyvūnų rūšis, artimiau pažinsite mišką.

Gamtos paveldo objektai

Buktoje yra šie saugomi botaniniai gamtos paveldo objektai:

Objekto pavadinimas	Apimtis, m	Aukštis, m	Amžius, metais	Objekto vieta
Grįstakelio ąžuolas	4,58	28	280	56 kv., 6 skl.
Buktos ąžuolas	4,48	28	250	23 kv., 6 skl.

Kultūros paveldo objektai

Bukta ir jos apylinkės – istorinių įvykių liudininkė. Miške yra keletas vietinės reikšmės kapinaičių, kuriose palaidoti Lietuvos pokario partizanai. Žinomiausia memorialinė vieta Buktoje – ties Vartų kaimu. Čia palaidoti I pasaulinio karo dalyviai – vokiečių kareiviai.

Kad Bukta išliktų

Bukta – savitas Sūduvos krašto gamtos paveldo turtas, poilsio vieta, šio krašto puošmena. Tačiau neleiskite, kad ji būtų žalojama. Lankydamiesi Buktos miške deramai elkitės: netriukšmaukite, netrikdykite laukinių gyvūnų ir paukščių, nešiukšlinkite, nelaužykite medelių, šakų, neskinkite laukinių augalų, neardykite skruzdėlynų, paukščių lizdų, negadinkite tako įrangos, kelio ženklų.

Miško muziejus Suvalkijoje

Kazlų Rūdos mokomosios miškų urėdijos miško muziejus pradėjo veikti 1983 m. Jo sumanytojas buvo anuometinis vietos miškų ūkio gamybinio susivienijimo direktorius Juozapas Zigmantas Paltanavičius. Pirmuoju muziejaus vedėju buvo paskirtas Petras Greblikas, nuo 1988 m. jam vadovavo Vytautas Martinaitis. 2004 m. muziejus pradėjo veikti kaip urėdijos informacinis centras. Tačiau jo paskirtis ir toliau išliko ta pati – informacinė pažintinė. Nuo 2004 m. centrui vadovauja Redas Rutkauskas.

Sukaupti eksponatai padeda susipažinti su urėdijos veikla bei istorija, gamtos turtais, vietos fauna ir flora.

Pirmajame muziejaus aukšte lankytojai supažindinami su urėdijos veikla, darbuotojais, įžymybėmis. Toliau įrengta mokomoji profesinio orientavimo klasė. Stenduose pateikiami miško atkūrimo ir medynų formavimo, priešgaisrinės miškų apsaugos darbai. Sukaupta turtinga botaninė (90 rūšių), dendrologinė (156 rūšys), entomologinė

ir fitopatologinė kolekcijos (64 kolekcijos), įrengti stendai su vaizdinėmis mokymo priemonėmis, pateikiama kitų mokymo reikalams skirtų eksponatų. Jais naudojasi Lietuvos žemės ūkio universiteto, Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos bei kitų kolegijų studentai. Jaunųjų miško bičiulių bei kitų būrelių nariai ekskursijų metu čia gilina savo žinias apie mišką, visą gamtą ir jos gyventojus.

Antrajame aukšte pavaizduoti 4 urėdijos miškuose vyraujantys miško tipai su jiems būdingais gyvūnais ir augalais:

žaliašiliai: brukninis-mėlynšilis pušynas; čia vyrauja pušynai, kartais su nedideliu eglių kiekiu, ganosi stirninas, jį stebi vilkas;

mėlynšiliai: mėlyninis pušynas; čia vyrauja mišrūs pušų ir eglių, kartais su beržų priemaiša medynai, puikuojasi mūsų girių galiūnas – stumbras;

mėlyngiriai: mėlyninis-kiškiakopūstinis eglynas; čia vyrauja eglynai su beržų priemaiša, apsistojusi elnių porelė;

liekniai: vilkdalginis juodalksnynas, jame darbuojasi bebrų šeimynėlė.

Pakraštyje eksponuojama senovinių daigynų bei medelynų, miško želdinimo, kirtimo ir medžio apdirbimo įrankių kolekcijos ir medienos ruošos mechanizmų pavyzdžiai.

Nemažą antrojo aukšto dalį užima medžioklės skyrius. Jame eksponuojami žvėrių šėryklų maketai, mažieji miškų plėšrūnai, žvėrių kaukolės, ragai, medžioklės amunicija, didelę dalį užima dažnesnių vandens ir pelkių bei miškų paukščių iškamšos. Iš viso čia yra 23 žvėrių ir 104 paukščių iškamšos.

Kasmet miško muziejų aplanko apie 3 tūkst. žmonių. Čia dažnai lankosi Marijampolės apskrities, ypač Kazlų Rūdos savivaldybės, svečiai, įvairių seminarų ir pasitarimų urėdijoje dalyviai. Muziejuje yra pabuvoję LR Prezidentai Algirdas Brazauskas ir Valdas Adamkus bei kiti žymūs žmonės, kaip Vladas Garastas, Šarūnas Marčiulionis, Kazys Bobelis ir kt. Aktyviausi miško muziejaus lankytojai – mokyklų moksleiviai, studentai, šalies gamtininkai, jaunųjų miško bičiulių būrelių nariai. Tačiau mielai laukiami ir visi kiti gamtos mylėtojai.

Visiems lankytojams suteikiama kvalifikuotos informacijos apie miškų būklę, rekreaciją ir gamtosaugą, miškininkų darbus. Pagal pageidavimus lankytojai konsultuojami jiems aktualiais miškininkystės ir gamtosaugos klausimais.

Vištyčio regioninis parkas Šilelio pažintiniai takai

Nuo Pavištyčio piliakalnio

Pietvakarinėje Lietuvos dalyje yra Vištyčio regioninis parkas. Jo teritorija apima Vištyčio–Gražiškių aukštumos (Sūduvos moreninės aukštumos dalis tarp Vištyčio ežero ir Šešupės aukštupio senslėnio) vakarinę dalį. Lietuvoje tai aukščiausia vieta Baltijos aukštumose. Vištyčio aukštuma susidarė paskutiniojo ledynmečio periodu Vidurio ir Vakarų Lietuvos ledyninių tėkmių sandūroje.

Nors Suvalkijos ir ypač Vilkaviškio rajono miškingumas yra labai mažas, Vištyčio regioniniame parke yra dideli miškų masyvai – Vištytgirio, Drausgirio, Pavištyčio miškai. Taip pat čia yra nedidelių aukštapelkių ir tarpinio tipo pelkių, ežerų. Didelė reljefo ir ekotopų įvairovė sudaro geras sąlygas floristinei ir cenotinei įvairovei.

Išskirtinis Vištyčio regioninio parko miškų bruožas yra tai, kad čia didelius plotus užima ąžuolynai, labai dažnai su skroblų ir liepų ar eglių priemaiša. Nemažus plotus Pavištyčio, Vištytgirio ir Tadarinės miškuose užima eglynai.

Vienas iš įdomesnių parke esančių objektų – Šilelio miškas, esantis Vištyčio ežero pietvakarinėje pakrantėje. Jame yra net du pažintiniai takai (didysis – 7 km ir mažasis – 2,4 km). Čia kiekvienas lankytojas atgaus prarastas jėgas, pasisems tyro pušų kvapo, pasigrožės nuostabiu Vištyčio ežero peizažu bei kraštovaizdžiu, taip pat susipažins su gamtinėmis miško vertybėmis.

Mažasis takas rekomenduojamas mažiau patyrusiems keliautojams, o didysis takas pareikalaus gerokai daugiau ištvermės ir kantrybės. Keliaujant vaizdingais Šilelio pažintiniais takais, kur aplink reto grožio kraštovaizdis, laukia kupina įspūdžių ir nuotykių kelionė.

Nuo tako pradžią žyminčio informacinio ženklo kelionę pradėjęs keliautojas turi apsispręsti, ar jam užteks jėgų toliau keliauti didžiuoju Šilelio taku, ar pasirinkti mažąjį. Pasirinkę mažąjį taką išvysite nuostabaus grožio smėlingą skardį, esantį pačioje Vištyčio ežero pakrantėje. Ši vieta labai mėgstama poilsiautojų ir parko lankytojų.

Pavištyčio piliakalnis

Prie šventojo šaltinėlio

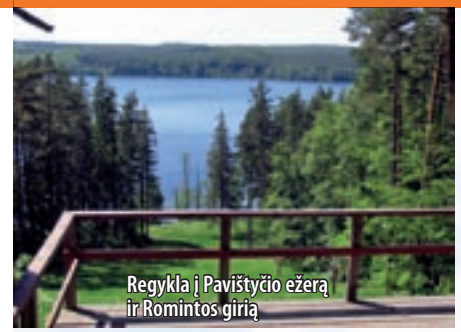

Regykla į Pavištyčio ežerą ir Romintos girią

Keliaujant toliau galima sutikti „Raganos šluotas“. Tai sumedėjusių augalų ligos padariniai, kai šakelės tankiai suauga ir atrodo tarsi kuokštas ar šluota. „Raganos šluota“ gali atsirasti dėl grybų, virusų, vabzdžių, rečiau dėl bakterijų poveikio.

Toliau pasitinka drevėti medžiai su juose įsikūrusiais įvairiais miško gyventojais. Tai geniai, meletos ir daugybė kitų skardžiabalsių paukščių, kurie galingais snapais iškala dreves. Tokiuose uoksuose galima išvysti ir voveraičių.

Toliau prieš

keliautojo akis atsiveria nuostabaus grožio Vištyčio ežero kraštovaizdis: išraiškingos pakrantės, smėlingos atodangos, eroziniai krantai. Ežero plotas – 1 860 ha, tačiau didžioji jo dalis priklauso Rusijai. Į ežerą savo vandenis iš Lenkijos atplukdo Vižainos upė.

Keliaujant taku toliau galima išvysti vietos apylinkių aukščiausią eglę. Jos aukštis siekia 30 metrų, kai paprastosios eglės vidutiniškai teužauga iki 20–25 metrų aukščio. Mūsų kraštuose tai retas reiškinys, juolab kad ši vieta nėra tipiška eglių augavietė.

Kitoje sustojimo vietoje stūkso nedidelis kryžių kalnelis, jo viduryje eglių ir pušų paunksnėje iš žemės gelmių trykšta gėlo vandens srovelė – tai Šventasis šaltinėlis. Žmonių pasakojimai byloja, kad kitados šio šaltinio vandens iš tikrųjų būta nepaprasto. Pakakdavę juo pavilgyti akis ir neregys praregėdavęs, greitai užsitraukdavusios sunkiai gyjančios žaizdos. Ir mūsų dienomis pasitaiko pasakojimų apie stebuklingus pagijimus. Tikėdami stebuklinga Šventojo šaltinėlio galia žmonės, atvykę iš tolimiausių kampelių, šlakstosi vandeniu, ant kalnelio stato ir šventina kryželius.

Kada žmonės pradėjo tikėti šaltinėlio vandens galia, tikrų žinių nėra. Iš senų žmonių pasakojimų išgirstas šis įdomesnis pasakojimas.

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą vienas neturtingas valstietis sapne matęs Švč. Mergelę Mariją, kuri jo prašiusi ties šaltinėliu pastatyti kryžių. Vargšas žmogelis net ir labiausiai norėdamas negalėjęs išpildyti prašymo, nes neturįs nei arklio, nei vežimo, nei medžio, iš ko gaminti, tik kirvį. Pasiguodęs savo žmonai prašymą pamiršęs. Po kurio laiko vėl susapnavęs Dievo motiną, kuri sapne tikino žmogelį, kad tik jis galįs pastatyti kryžių. Susapnavęs tą patį sapną trečią kartą, jis ryte nuėjęs pas kaimyną ir jam viską papasakojęs. Šis jį nuraminęs ir pažadėjęs padėti. Jie nuvažiavę į mišką, nupjovę ąžuolą ir netrukus prie šaltinėlio stovėjęs kryžius.

Žmonės, patikėję, kad tai Dievo galybė, pradėjo lankyti kryžių, melstis, šlakstytis šaltinėlio vandeniu, įtikėję, jog vanduo gydo nuo įvairiausių susirgimų, ypač akių ligų...

Na, o ištvermingiausių keliautojų, pasirinkusių didįjį Šilelio taką, taip pat laukia įspūdžių kupina kelionė.

Regyklos „Trys ežerai“ informacinės nuorodos akmenyje

Vos palypėję į kalną gali išvysti labai retą gamtos reiškinį – sufozinį cirką. Iš pažiūros atrodo, kad tai dauba, apaugusi skroblais, juodalksniais, viršutinė dalis – pušimis. Tačiau tai yra požeminio vandens geologinės veiklos pėdsakas, kuris susiformavo šlaituose vykstant mechaninei sufozijai. Šio proceso metu netirpios mineralinės dalelės išsiplauna, filtruojantis požeminiams vandenims. Tai išties unikalus ir retas reiškinys, kurį verta pamatyti savo akimis.

Visiškai netoliese ant slidinėjimo trasos viršukalnės – regykla, iš kurios atsiveria nuostabaus grožio Vištyčio ežeras bei Rusijos ir Lenkijos teritorijoje esanti Ramintos giria. Šioje vietoje galima sustoti pailsėti, atgauti prarastas jėgas ir pasigrožėti nuostabiu kraštovaizdžiu.

Toliau žingsniuojant taku bus senosios vokiečių kapinaitės, kuriose išlikę įvairiausių senų antkapių, metalinių kryžių.

Na, o iš bene gražiausios regioniniame parke regyklos „Trys ežerai“ galima išvysti net tris ežerus, išsidėsčiusius banguotame reljefe. Šiame taške matyti Vištyčio, Grabausko ir Pakalnių ežerėliai, taip pat atsiveria nuostabus kraštovaizdis, panorama su puikiomis kalvomis. Be to, matyti ir du gražuoliai Pavištyčio piliakalniai.

Žingsniuodami taku toliau apžiūrėsite Pavištyčio akmenų grupę – vieną greta kito pietrytiniame piliakalnio šlaite slūgsančius septynis didžiulius akmenis. Na, o nuo vaizdingo Pavištyčio piliakalnio galima pajusti, kaip šneka Pavištyčio kloniai ir kalneliai. Pasakojama, kad šiame piliakalnyje yra nugrimzdusi bažnyčia, o šv. Velykų rytą girdėti skambinant varpais. Dar už pusės kilometro dunkso ir antrasis Pavištyčio piliakalnis.

Baigdami kelionę pro Petro Mikalainio gimtinę lankytojai gali apžiūrėti dar iki šių dienų išlikusius gimtinės pamatus, įrengtame informaciniame stende pasiskaityti apie šį žymų kraštietį.

Lietuvos tautinio atgimimo ąžuolynas

Ąžuolynas pasodintas tautos atgimimo šauklio gimtinėje

1989 m. balandžio 1 d. per šlapdribą ir vėją visais keliais Ožkabalių link traukė gausybė mašinų su medeliais. Diena buvo šalta ir vėjuota: mašinos klimpo Ožkabalių molyje, žmonės sunkiai klampojo, nešini medeliais. Tačiau atmintyje išliko ne žvarba ir dargana, o šilti bei vilties kupini žmonių veidai bei tas nenusakomas jausmas, kuris vienijo visus gražiai idėjai ir darbui Lietuvos labui. Tris savaites ąžuolyną sodinti važiavo lietuviai ne tik iš visos Lietuvos, bet ir iš Latvijos, Kaliningrado srities, Gudijos ir kitų vietovių.

Pagal iniciatyvinės grupės nario Romualdo Survilos parengtą projektą ant vaizdingų Ožkabalių kalvų 30 ha plote per keletą savaitgalių buvo pasodinta 12 giraičių: Sąjūdžio Seimo, Tautos atminties, Tautos vienybės, Represijų aukų, Sausio 13-osios ir Medininkų aukų memorialas, Knygnešių, J. Basanavičiaus premijos laureatų, Vilkaviškiečių, Jaunimo, Kovo 11-osios, Svečių ir Įžymių žmonių giraitės.

Takas į Atgimimo ąžuolyną prasideda nuo simbolinių vartų – 1995 m. pastatytos Daumanto Kučo sukurtos skulptūros. Tautos atminties giraitėje pasodinti ąžuoliukai Lietuvą garsinusiems didžiavyriams: Vincui Kudirkai, dr. Jonui Basanavičiui, Simonui Daukantui, Antanui Poškai, Vydūnui, Lietuvos Respublikos Prezidentams, kitiems įžymiems žmonėms. Represijų aukų giraitėje auga Sausio 13-osios bei Medininkų aukoms atminti pasodinti vardiniai medeliai. Prie kiekvieno medelio M. K. Čiurlionio meno mokyklos jaunieji skulptoriai lauko akmenyse iškalė šių įvykių aukų vardus.

Šioje giraitėje pasodinta ir medelių Lietuvos žmonėms, ištremtiems ir žuvusiems Sibire, po pasaulį išblaškytiems tautiečiams atminti. Knygnešių giraitėje auga ąžuolai, pasodinti Lietuvos knygnešiams, prisidėjusiems prie tautiškumo išlaikymo, o pietinėje ąžuolyno dalyje žaliuoja beržų žiedas, simbolizuojantis tautinio atgimimo sąjūdį. 1998 m. buvo pasodintos Vasario 16-osios Lietuvos nepriklausomybės ir Kovo 11-osios nepriklausomybės atkūrimo aktų signatarų giraitės.

Tautinio atgimimo ąžuolyne auga ir Stelmužės galiūno atžala

Paminklas dr. J. Basanavičiui pastatytas prie Ožkabalių kaštono

Novaraisčio ornitologinis draustinis

Tai – saugoma teritorija į pietvakarius nuo Lekėčių, Kauno ir Šakių rajonų bei Kazlų Rūdos savivaldybės sandūroje, valstybinis ornitologinis draustinis.

Novaraisčio draustinis įsteigtas siekiant išsaugoti paukščių perėjimo ir poilsio per migracijas vietą Pietvakarių Lietuvoje. Jis įkurtas 1988 m. Plotas – 827 ha. Įtrauktas į *Natura 2000* saugomų teritorijų tinklą. Paukščiams stebėti įrengta būtiniausia infrastruktūra: automobilių stovėjimo aikštelė, paukščių stebėjimo bokštas.

Veisimosi metu draustinyje prieglobstį randa daugybė nykstančių paukščių rūšių. Čia nuolatos peri didieji baubliai (*Botaurus stellaris*), juodakakliai kragai (*Podiceps nigricollis*), gulbės giesminikės (*Cygnus cygnus*), gervės (*Grus grus*), pilkosios žąsys (*Anser anser*), tetervinai (*Tetrao tetrix*), švygždos (*Porzana porzana*), plovinės vištelės (*Porzana parva*) ir kitos retos rūšys. Maitintis atskrenda gretimuose miškuose įsikūrę juodieji gandrai (*Ciconia nigra*), jūriniai ereliai (*Haliaeetus albicilla*), sketsakaliai (*Falco subbuteo*).

Iš viso Novaraistyje užregistruotos 33 paukščių rūšys, įtrauktos į Lietuvos raudonąją knygą. Išskirtinę Novaraisčio reikšmę lėmė migracijos metu apsistojančių gervių gausa.

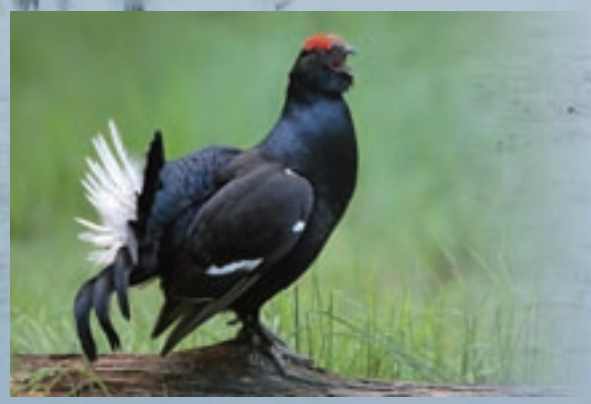

Vaiguvos gatvė-upė

Šakių rajono Plokščių miestelyje yra unikali vieta. Tai – Vaiguvos upelis-gatvė. Ji netgi vadinama lietuviškąja Venecija. Abipus upelio išsidėsčiusios sodybos, į kurias patekti galima tik šiuo upeliu. Vasarą gyventojai važiuoja traktoriais, automobiliais, arkliais tiesiog vandeniu, žiemą – ledu. Per pavasario ir rudens potvynius transporto priemones tenka palikti pas upelio pradžioje gyvenančius kaimynus arba tiesiog pievutėje.

Vanduo jame neišdžiūsta net kaitriausią vasarą. Į Vaiguvą suteka keletas šaltinių, todėl vanduo čia visada šaltas ir švarus.

Apykaklinės pušys

Šakių krašto miškuose nėra retos pušys su besiformuojančiom apykaklėm, bet tokią pamatyti gal nedažnam tenka. Jos aukštis apie 35 m, skersmuo – 0,40 m. Auga 112 kvartale, Lekėčių girininkijoje.

Sudargo piliakalniai

Tai piliakalnių kompleksas Šakių rajono savivaldybės valdose, prie Sudargo ir Grinaičių kaimo. Įeina į Nemuno kairiojo kranto Sudargo piliakalnių kompleksą kartu su Burgaičių piliakalniais. Grandį sudaro:

Balnakalnis, 0,75 km į vakarus nuo Nemuno ir Skalbynupio santakos, 0,45 km į šiaurės rytus nuo kelių Kiduliai–Ramoniškiai–Slavikai kryžkelės, 50 m į pietus nuo Nemuno kairiojo kranto, Grinaičių kaime;

Grinaičių I piliakalnis su gyvenviete, 0,45 km į šiaurės rytus nuo kelių Kiduliai–Ramoniškiai–Slavikai kryžkelės, į šiaurę ir šiaurės vakarus nuo Balnakalnio, Grinaičių kaime;

Grinaičių II piliakalnis, vadinamas *Žydkapiais*, 0,45 km į šiaurės rytus nuo kelių Kiduliai–Ramoniškiai–Slavikai kryžkelės, į šiaurę ir šiaurės vakarus nuo Balnakalnio, Grinaičių kaime.

Senovinė gyvenvietė, 0,45 km į šiaurės rytus nuo kelių Kiduliai–Ramoniškiai–Slavikai kryžkelės, į šiaurę ir šiaurės vakarus nuo Balnakalnio, Grinaičių kaime.

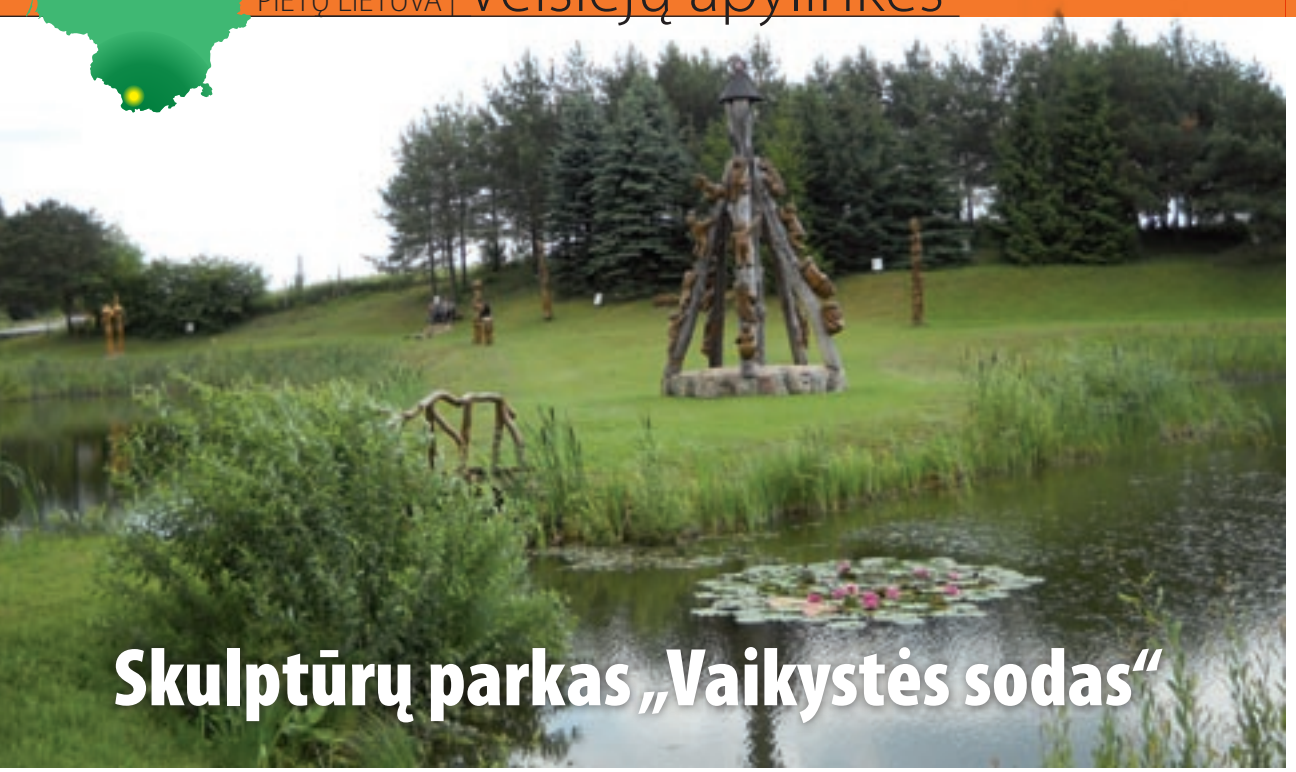

Skulptūrų parkas „Vaikystės sodas“

Važiuojant keliu Veisiejai–Lazdijai, šalia Veisiejų miškų urėdijos būstinės įkurtas skulptūrų parkas. Jis pradėtas kurti 2007 m. pavasarį menininkų plenero „Veisiejų pavasaris“ metu.

Parko kūrėja ir prižiūrėtoja – VĮ Veisiejų miškų urėdija. Iniciatorius – urėdas Zenius Želionis. Parke pastatyta 16 skulptūrų: „Žvejys“ (aut. Antanas Lastauskas), „Vaikystės prisiminimai“ (aut. Nauris Valuckas), „Paukščių balsai“ (aut. Raimundas Blažaitis), „Pasakų medis“ (aut. Gintautas Akstinas), „Pelkių žirgelis“ (aut. Juozas Videika), „Undinėlė“ (aut. Artūras Zienka), „Laimės tiltelis“ (aut. Tomas Mirijauskas ir Audrius Goberis), „Laimės žiburys“ (aut. Antanas Česnulis, Juozas Videika, Gintaras Černius, Gintautas Akstinas, Antanas Lastauskas, Andrius Liaukus), „Laisvė“ (aut. Kęstutis Bendikas), „Suoliukas „Krokodilas“ (aut. A. Goberis), „Paukštis“ (aut. A. Česnulis), „Girinis visažinis“ (aut. T. Mirinas), „Nesugalvota pasaka“ (aut. T. Česnulis), „Vaikystės sodas“ (aut. J. Videika), „Šimto zuikių piemuo“ (aut. V. Jackūnas), „Tarptautiniai miško metai 2011“ (aut. P. Petronis).

2012 m. parkas praturtėjo V. Pantelėjevo „Šaltinėliu“, P. Petronio „Vaikystės angelu“, drožėjo A. Zienkos bei kalvių Z. Žilinsko, J. Varnelio ir T. Pacaičio „Nykštukų nameliu”.

Parke įveisti ir lankytojams pristatomi šie medžiai ir krūmai: baltoji eglė, didžialapė liepa, dygioji šunobelė, europinis ožekšnis, juodauogis šeivamedis, mažalapė liepa, paprastasis erškėtis, paprastasis skroblas, paprastasis šermukšnis, paprastoji pušis, raudonasis ąžuolas, raukšlėtalapis erškėtis, raudonoji sedula, europinis maumedis, Zyboldo obelis, šaltalankis, paprastasis skroblas, blindė, dygioji eglė, drebulė, juodasis riešutmedis, karpotasis beržas, paprastasis amalas, paprastasis šaltekšnis, paprastoji eglė, paprastasis raugerškis, paprastosios alyvos, raudonasis serbentas, baltažiedė robinija, sodinis putinas, šluotelinė hortenzija, plačiažvynis maumedis.

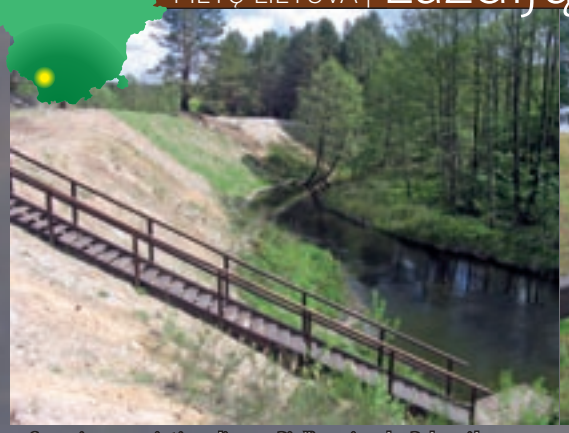

Senovės gyvenvietė, vadinama Pinčiaragiu arba Palangėle yra Baltosios Ančios upės dešiniajame krante

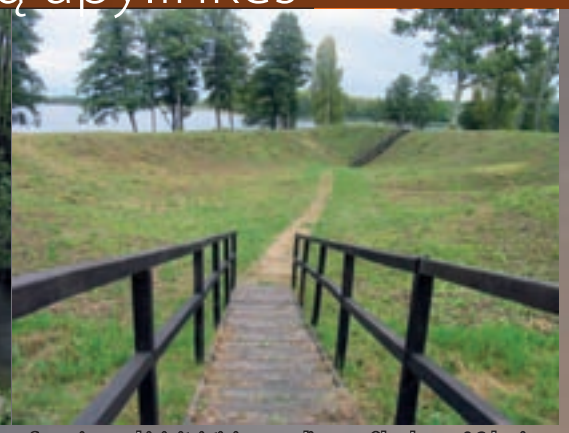

Senovės gynybinis įtvirtinimas, vadinamas Okopka yra 0,3 km į šiaurę nuo Vaineželio ežero

Kapčiamiesčio senovės gyvenvietė žmonių vadinama Pinčiaragiu, arba Palangėle. Ji yra 1,4 km į pietryčius nuo Veisiejų–Gardino ir Merkinės–Kapčiamiesčio kelių sankryžos ir 0,3 km į rytus nuo Veisiejų–Gardino kelio, Baltosios Ančios dešiniajame krante. Tyrimų metu čia rastas titnaginės strėlės antgalis, skelčių, nuoskalų, lipdytos keramikos, puoštos įspaudėliais ir įraižomis, šukių. Gyvenvietės plotas – 2,7 ha.

Kalniškės mūšio vieta Kalniškės miške (Šeštokų seniūnija). Mūšis, kurio metu buvo sutriuškinta okupantų kariuomenė, kiekvienais metais pagerbiamas. Mūšio vieta – magiška: sakoma, kad Kalniškės miške galima išgirsti net kautynių garsus… Kalniškės mūšis įvyko 1945 m. NKVD kariuomenė apsupo partizanus, vadovaujamus J. Neifaltos-Lakūno. Partizanai (pagal skirtingus šaltinius jų skaičius siekė nuo 60 iki 120) buvo gerai įsitvirtinę kalvos viršūnėje, turėjo kulkosvaidžių ir granatų. Mūšis truko visą dieną, ir tiktai sutemus partizanai prasiveržė iš apsupties. Žuvo 44 kovotojai. Mūšio vietoje pastatytas paminklas Lietuvos laisvės gynėjams atminti.

Vaineželio kultūrinis gamtinis kompleksas – dvarvietė, šimtametis parkas, senovės gynybinis įtvirtinimas – vienas patraukliausių lankytinų objektų Veisiejų regioninio parko teritorijoje.

Dvarvietė. Istorija skaičiuoja septynis Vaineželio dvaro ir jo derlingų žemių valdytojus: V. Kopočius, M. Oginskis, J. Masalskis, M. Žinevas, Tiškevičius, I. Ablamavičius ir jo dinastija, E. Murauskas.

Vaineželio dvaro rūmai iškilo XVIII a. Šalia užveistas parkas, du sodai, medelynas. Tame pačiame amžiuje dvaras pradėtas vadinti Justinavu. Po Pirmojo pasaulinio karo dvaras vėl vadintas Vaineželio dvaru.

Paminklas E. Pliaterytei Vaineželio dvaro parke

Fontanas. Unikalus fontanas su šviesos ir garso instaliacija įrengtas Veisiejų miesto parke. Vasarą jis kaip magnetas traukia lankytojus ne tik iš Lietuvos. Nuo 21.30 val. iki 23.30 val. vasaros mėnesiais prasidedantis vandens, muzikos ir šviesos šou gali kiekvieną pakerėti, maloniai nuteikti ir padėti atitrūkti nuo kasdienybės. Programa nemokama. Bet kurį vakarą prasidėjus vakarinei fontano programai ant lieptelio būriuojasi eilės žmonių. Prie fontano maloniai leidžia laisvalaikį ir vietos gyventojai, ir svečiai. Lazdijų rajono savivaldybės Veisiejų miestas įsikūręs Ančios ežero pusiasalyje. Miesto teritorija – urbanistinis draustinis. Ančios ežere prie puikiai sutvarkyto Veisiejų miesto parko ir įrengtas minėtas fontanas. Šalia fontano veikia vandens dviračių ir valčių nuoma. Visus norinčius pasigrožėti šiuo nuostabiu reginiu kviečiame apsilankyti Veisiejuose!

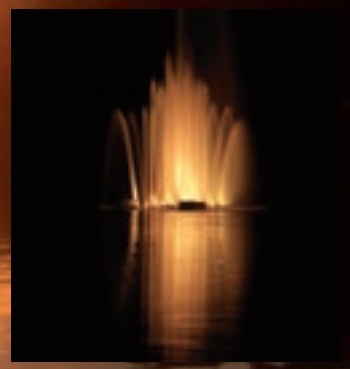

Vandens, muzikos ir šviesos reginys Veisiejuose:

- **gegužės mėnesį – penktadieniais, šeštadieniais nuo 20.30 val. iki 22.30 val.;**
- **birželio, liepos, rugpjūčio mėnesiais – trečiadieniais, ketvirtadieniais, penktadieniais, šeštadieniais nuo 21.30 val. iki 23.30 val.;**
- **rugsėjo mėnesį – penktadieniais, šeštadieniais nuo 20.00 val. iki 22.00 val.**

Yra galimybė fontaną su šviesos ir garso instaliacija įjungti ir kitu laiku ypatingomis progomis.

- **Vandens dviračių ir valčių nuoma – ketvirtadieniais, penktadieniais, šeštadieniais nuo 18.00 val.**

Paprastasis vapsvavoris

Gražinos Barzdžiukaitės nuotr.

A. Jonušo koplytstulpis Babrungėnuose

Jono Danausko nuotr.

Beržynės ąžuolas

Aukštis – 25 m.
Skersmuo – 1,9 m.
Dvikamienis.
Auga Joniškio r. Jurdaičių kaime,
Beržynės miške (Skaisgirio girininkija).

Veimutinė pušis

Veimutinė pušis (lot. *Pinus strobus*) – pušinių šeimai (*Pinaceae*) priklausanti spygliuočių medžių rūšis. Labiausiai paplitusi Šiaurės Amerikos rytuose.
Gali išgyventi iki 350–400 metų. Veimutinė pušis mėgsta vėsų, drėgną klimatą, gerai vėdinamą dirvą. Introdukuota daugelio Europos šalių parkuose, želdynuose. Auga ir Joniškio apylinkėse.
XVII–XVIII a. veimutinės pušies mediena plačiai naudota Karališkojo laivyno laivų statybai, taip pat baldų gamybai, namų statybai. Dėl intensyvaus kirtimo Europos rytinėje dalyje beveik išnaikinta.

Reibiniškių ąžuolas

Aukštis – 24 m.
Skersmuo – 1,2 m.
Dvikamienis.
Auga Joniškio r. Reibiniškių miške
(Skaistgirio girininkija).

Maldenių ąžuolas

Aukštis – 25 m.
Skersmuo – 1,7 m.
Auga Joniškio r. Jurdaičių kaime,
Maldenių miške (Joniškio girininkija).

Pakruojo dvaras

Lietuvos rekordų knygoje rašoma, jog didžiausia Lietuvoje paminklosauginė dvaro sodyba yra Pakruojyje. Ji užima 42,2 ha ir turi 34 paminklinius statinius. Be to, 2000 m. ši Pakruojo dvaro sodyba paskelbta kultūros paminklu.

Rašytinės žinios apie Pakruojo dvarą ir miestelį siekia XVI a.: 1531 m., kai buvo leista steigti dvarą ir miestelį, ir 1585 m., kai Zigmantas Vaza suteikė Pakruojui privilegiją rengti dvi metines muges.

Pakruojo dvaras priklausė baronams von Ropams (nuo 1786 m.). Naujausi archeologų tyrinėjimai rodo, jog Ropams atiteko nedidelis medinis dvaras. Ropų valdymo laikotarpiu dvaras išaugo ir tapo centriniu visos giminės dvaru.

Dvaro pastatų ir parko ansamblis dvelkia europietiška dvasia. Tai vėlyvojo klasicizmo sodyba, pasižyminti stiliaus vienove. Pastatai (ir reprezentaciniai, ir ūkinės dalies) statyti iš lauko riedulių ir dolomito, puošti skaldytu juodu akmeniu, o baltų arkų ir juodo akmens kontrastas dar labiau sustiprina stiliaus vienovės įspūdį.

Vienas iš vertingiausių dvaro pastatų – romėnų tiltų ir akvedukų pavyzdžiu statytas (1821 m.) penkių arkų tiltas. Be to, jis atliko ne tik tilto, bet ir užtvankos funkcijas – šalia jo veikė vandeniu varoma lentpjūvė, elektrinė, vandens malūnas.

Dviaukščiai centriniai rūmai – pagrindinis ansamblio akcentas. Rūmai išsiskiria architektūrinėmis detalėmis: trijų portiku panaudojimu rūmų pastate (šešių kolonų pagrindinio fasado centre ir dar dviejų keturkolonių iš abiejų šonų). „Kito tokio klasicistinio pastato mūsų krašte nepamatysime“ (L. Stefanovičiūtė, žurnalas „Žiemgala“, 2003 m., Nr. 1). Puošni ir šokių salė su elipsine jonėninio orderio kolonada ir veidrodžiais. Salė pasižymi ypač gera akustika.

Angliško tipo parkas prie pat Kruojos pasodintas 1850–1860 m. Jo išskirtinis bruožas – į lizdus po 5–7 susodinti medžiai. Parke augo 15 rūšių introdukuotų medžių ir 13 rūšių vietinių medžių, daugiausia klevų ir mažalapių liepų.

Pakruojo dvaras buvo vienas iš svarbesnių Šiaurės Lietuvoje. Ropai valdė apie 6 500 dešimtinių žemės. Ūkininkavo naudodami naujausią techniką ir pasitelkdami to meto pažangias technologijas. Augino veislinius gyvulius, laikėsi sėjomainos, drenavo žemes. Net buvo pradėta gaminti ir tiekti Pakruojui elektra, oranžerijose augintos pietų kraštų vynuogės. Taip pat buvo pastatyta pieninė, kuri 1896 m. davė pradžią pramoninei pieneninkystei Lietuvoje. Dvaras darė nemažą įtaką plėtojant ūkininkavimo kultūrą regione.

Dvare buvo sukaupta ir nemažai meno vertybių. Tarp jų ypač įdomi ir reta vaizduojamosios dailės, tapybos, grafikos, skulptūros, pypkių, ginklų kolekcija. Rinkinyje buvo ir Leonardo da Vinčio paveikslas, B. Torvaldseno skulptūros. Didžiulėje bibliotekoje buvo saugomi net XVI a. spaudiniai, o bibliotekos knygos buvo žymimos vienu iš seniausių Šiaulių krašto ekslibrisų. Deja, minėtų meno vertybių šiuo metu dvare negalima pamatyti. Nacionalizavus dvarą daug jų atiteko Kauno M. K. Čiurlionio dailės, Šiaulių „Aušros“ ir kitiems muziejams.

Ilgai buvęs apleistas, šiuo metu dvaras vėl stebina savo grožiu. Įgyvendinus ne vieną Europos Sąjungos ir Pakruojo rajono savivaldybės biudžeto lėšomis finansuotą projektą, restauruota ir pritaikyta turizmui beveik visa šiaurinė sodybos dalis ir centriniai rūmai. Malūnininko name veikia viešbutis, buvusioje smuklėje – kavinė, lentpjūvėje įrengtos konferencijų salės. Anglių degykloje ir sandėlio pastate pristatomas kalvystės amatas, net yra veikianti kalvė. Centriniuose rūmuose vyksta koncertai, konferencijos, organizuojamos parodos, įvairūs renginiai.

Pakruojo dvaro sodyboje pamažu vėl atgyja baronų laikų didybė.

JŪSŲ EKSKURSIJOS TRANSPORTAS

„KAUTROS“ MARŠRUTINIS AUTOBUSAS iki 45%

mažesne bilietų kaina

Išsami informacija apie ekskursijas maršrutiniu autobusu
tel. (8 37) 409 062 arba el. p. svigaris@kautra.lt

www.autobusubilietai.lt

LIETUVOS GELEŽINKELIAI

Keliaukite į gražiausias Lietuvos vietas pigiau

- **keleivių grupėms nuo 6 iki 10 žmonių taikoma 10 proc. nuolaida;**
- **keleivių grupėms nuo 11 iki 24 žmonių taikoma 15 proc. nuolaida;**
- **keleivių grupėms nuo 25 žmonių taikoma 20 proc. nuolaida;**
- **moksleivių grupėms nuo 11 žmonių, tarp jų 2 lydintiems asmenims taikoma 30 proc. nuolaida.**

Daugiau informacijos **www.litrail.lt**
ir www.zurnalasmiskai.lt

Sąžiningai ir
profesionaliai
MIŠKAI
zurnalasmiskai.lt